

cutting through complexity™

Magyar Víziközmű
Szövetség (MaVíz)

A magyar víziközmű ágazat bemutatása - átfogó tanulmány

2. kiadás

2015. augusztus

Tartalomjegyzék

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
2. BEVEZETÉS.....	9
3. „VÍZIKÖZMŰ KISOKOS”	10
3.1. VÍZIKÖZMŰ SEKTOR EURÓPAI KITEKINTÉS	10
3.1.1. Víz Keretirányelv	10
3.1.2. Egy főre jutó közműves ivóvízfogyasztás.....	11
3.1.3. Csatornahálózattal ellátott települések	13
3.2. A VÍZIKÖZMŰ-SZOLGÁLTATÁS MAGYARORSZÁGI TARTALMA	14
3.3. TULAJDONI ÉS FELELŐSSÉGI VISZONYOK	15
3.3.1. Tulajdoni és felelősségi viszonyok	15
3.3.2. A víziközmű-szolgáltatás ellátási lánc.....	19
3.4. INTEGRÁCIÓ - A HAZAI VÍZIKÖZMŰ ÁGAZAT MÉRFÖLDKÖVE.....	19
3.4.1. Az integráció első szakasza - 2011-2014	20
3.4.2. Az integráció jövője	22
3.5. A MAGYAR VÍZIKÖZMŰ SEKTOR SZÁMOKBAN	22
3.5.1. Az ivóvíz-szolgáltatás kereslet-kínálati viszonyai és az ivóvízhálózat legfontosabb jellemzői	23
3.5.2. Az ivóvíz-szolgáltatás minőségi jellemzői	27
3.5.3. A szennyvízkezelés kereslet-kínálati viszonyai és a csatornahálózat legfontosabb jellemzői.....	30
3.5.4. A szektor legfontosabb gazdasági mutatói.....	34
3.5.5. A víziközmű szektor foglalkoztatási mutatói.....	35
3.6. FOGALMAK	37
4. GAZDASÁGI HELYZETKÉP	40
4.1. BEVÉTELEK	40
4.1.1. Hatósági díjmegállapítás	40
4.1.2. Nettó árbevétel	41
4.1.3. Egyéb bevételek.....	42
4.2. RÁFORDÍTÁSOK	42
4.2.1. A ráfordítások értéke és szerkezete.....	42
4.2.2. Fix és változó költségek aránya.....	44
4.3. EREDMÉNYESSÉG.....	45
4.3.1. Az üzemi eredmény historikus változása	45
4.3.2. Az üzemi eredmény ágazaton belüli megoszlása	46
4.3.3. Az üzemi eredményt befolyásoló tényezők.....	48
4.3.4. Tarifaszint különbségek.....	48
4.3.5. Adózott eredmény és osztalékfizetési képesség.....	51
4.4. ÖSSZEGRÉS	52

5.	RÖVID TÁVÚ PROBLÉMÁK	53
5.1.	KÖZMŰADÓ	53
5.1.1.	Probléma	53
5.1.2.	Háttér	53
5.1.3.	Megoldási javaslat	54
5.2.	FEDEZETI PROBLÉMÁK	55
5.2.1.	Probléma	55
5.2.2.	Háttér	55
5.2.3.	Megoldási javaslat	57
5.3.	ZÖLDMEZŐS BERUHÁZÁSOKHOZ KAPCSOLÓDÓ ENGEDÉLYEZÉS	58
5.3.1.	Probléma	58
5.3.2.	Háttér	58
5.3.3.	Megoldási javaslat	59
5.4.	MÉRŐCSERE	60
5.4.1.	Probléma	60
5.4.2.	Háttér	60
5.4.3.	Megoldási javaslat	61
6.	KÖZÉPTÁVÚ TÉMAKÖRÖK.....	62
6.1.	EU PROJEKTEK ELSZÁMOLÁSA, MEGTÉRÜLÉSI KÖVETELMÉNYEK	62
6.1.1.	Háttér és relevancia	62
6.1.2.	Lehetséges megoldási irány	64
6.2.	REKONSTRUKCIÓ	65
6.2.1.	Háttér és relevancia	65
6.2.2.	Lehetséges megoldási irány	67
6.3.	KÖZMŰVAGYON-NYILVÁNTARTÁS, -ÉRTÉKELÉS ÉS FEJLESZTÉS	68
6.3.1.	Háttér és relevancia	68
6.3.2.	Lehetséges megoldási irány	69
6.4.	ÜGYFÉLKAPCSOLAT	69
6.4.1.	Háttér és relevancia	69
6.4.2.	Lehetséges megoldási irány	75
6.5.	FOGLALKOZTATÁS ÉS SZAKEMBER ÁLLOMÁNY	75
6.5.1.	Háttér és relevancia	75
6.5.2.	Lehetséges megoldási irány	78
6.6.	OKOS MÉRÉS.....	78
6.6.1.	Háttér és relevancia	78
6.6.2.	Lehetséges megoldási irány	80
7.	MELLÉKLETEK.....	81
8.	FELELŐSSÉG KORLÁTOZÁSA.....	84

1. Vezetői összefoglaló

A víziközmű-szolgáltatás tartalma Magyarországon

A víziközmű-szolgáltatás magyarországi tartalma két fő alaptevékenységet jelent, **vezetékes ivóvízellátást és közműves szennyvízelvezetést.**

Az ivóvízellátás a vízkitermeléstől a víz felhasználóig történő eljuttatását foglalja magába, beleértve a katasztrófavédelmi célokat szolgáló tűzivízellátást is.

A szennyvízelvezetési és -tisztítási tevékenységhez tartozik a szennyvíz keletkezési helyről történő összegyűjtése, elvezetése, tisztítása, a tisztított szennyvíz befogadóba juttatása, valamint a szennyvíziszap elhelyezése.

A termelési-üzemeltetési folyamatok mellett a víziközmű-szolgáltatás része a fogyasztói kapcsolattartás, a számlázás, a vízminőség-ellenőrzés, illetve a hibaelhárítás is.

A víziközmű-szolgáltatás magyarországi kiépítettsége

Magyarországon minden magyarországi településre bevezették az ivóvizet, a háztartások 95%-ának van hozzáférése a hálózathoz. Az éves mintegy 440 millió köbméter vízfogyasztás háromnegyede lakossági felhasználáshoz köthető. Az egy főre eső napi átlagos vízfogyasztás 90-100 liter.

Hazánkban az ivóvíz **egészséges**, a legtöbb településen korlátozás nélkül fogyasztható. A korlátozással érintett településeken folyamatban vannak olyan Európai Unió forrásból finanszírozott technológiai fejlesztések, amelyek javítják az ivóvíz minőségét. Országos átlagban a **vízbázisok rendelkezésre állása bőséges, az ellátásbiztonság az elérhető vízforrások szempontjából jelenleg garantáltnak tekinthető.**

A szennyvízelvezetés egészen a legutóbbi évekig **alacsonyabb kiépítettségi szinten volt, 2013-ra azonban már a háztartások 75%-a kapcsolódott a csatornahálózatra.** Az új vagy modernizált szennyvíztisztító telepek jelentősen csökkentik a környezetterhelést, azonban a kis teljesítményű falusi rendszerek alacsony üzemméret hatékonysága, valamint a jellemzően alacsony kihasználtság miatt az üzemeltetési egységköltségek magasabbak.

A víziközmű ágazat sajátos felelősségi viszonyai

A víziközművek, vagyis az ivóvízellátást, valamint a szennyvízelvezetést és -tisztítást biztosító létesítmények kizárólag települési önkormányzati vagy állami tulajdonba tartozhatnak. A fogyasztók ellátásáért is a települési önkormányzatok valamint – jogszabályban meghatározott esetekben – az állam a felelős.

Az eszköztulajdonos ellátásért felelős (azaz az önkormányzat illetve az állam) üzemeltetési szerződést köt a szolgáltatóval. A szerződés vagyonkezelési, koncessziós vagy bérleti-üzemeltetési konstrukció lehet, típustól függően eltérő jogokkal és kötelezettségekkel. A koncessziós szerződés biztosítja a legszélesebb jogokat és legnagyobb felelősséget a szolgáltatók számára, a legszűkebb mozgásteret és a legkisebb felelősséget a bérleti-üzemeltetési szerződéstípus jelenti. **A szolgáltatók az üzemeltetési szerződések érvényessége alatt a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivataltól (MEKH) kapott működési engedély birtokában végezhetnek víziközmű-szolgáltatást.**

A víziközmű ágazati törvény 2011-es hatályba lépésével az önkormányzatok elvesztették korábbi árhatósági jogkörüket. **A hatósági díjakra a MEKH tesz javaslatot a szektor felügyeletét ellátó miniszternek, aki – a javaslat figyelembe vételével – rendeletben**

állapítja meg a tarifákat víziközmű-szolgáltatónként vagy víziközmű-rendszereként, és víziközmű-szolgáltatási tevékenységeként.

A korábbi decentralizált díjmegállapítás „hagyatékaként” jelenleg tízezres nagyságrendű a szolgáltatók által alkalmazott tarifák számossága, a díjak mértékének jelentős különbségével.

Integráció a víziközmű szektorban

A víziközmű törvény hatályba lépésével megkezdődött a szektor piaci struktúrájának várhatóan 2016 végéig tartó átalakítása. A szabályozás a víziközmű-szolgáltatást igénybe vevő felhasználók számosságát kifejező komplex mutatószám, a felhasználói egyenérték szolgáltatónkénti minimális értékek fokozatos emelésével ösztönzi a szolgáltatók integrációját.

Az integrációs folyamat során a víziközmű-szolgáltatók száma a 2011-es közel 400-ról 2015 januárjára 42-re csökkent. A társaságok közül 5 többségi állami tulajdonú, 2 többségi fővárosi tulajdonú, 35 pedig többségi önkormányzati tulajdonú. **A szolgáltatók túlnyomó része kizárólagos nemzeti tulajdonban van, négy társaságban kisebbségi részesedéssel rendelkeznek külföldi szolgáltatók. Az ágazat közvetlenül mintegy 20 ezer munkavállalót foglalkoztat.**

A víziközmű-szolgáltatók gazdasági helyzete

A víziközmű-szolgáltatók árbevételének mintegy 90%-a az alaptevékenységekből származik, a szennyvízkezelésből származó bevétel arányának fokozatos növekedése mellett.

A víziközmű-szolgáltatási szektor éves nettó árbevétele 255 Mrd Ft. 2012-ig az iparági aggregált árbevétel nőtt, 2013-ban és 2014-ben viszont szűkült a rezsicsökkentés hatására, amely összesen mintegy 20 Mrd Ft bevételkiesést jelent az ágazatnak.

A szektor teljes ráfordításainak hozzávetőleg 45%-át teszik ki az anyagjellegű, valamivel több mint 25%-át pedig a személyi jellegű ráfordítások. Az elszámolt éves értékcsökkenési leírás az összes ráfordítás tizede. A fennmaradó 20%-ot az egyéb ráfordítások jelentik, melyben a legjelentősebb tétel a fizetendő közműadó. **A víziközmű szektorban – a többi hálózatos iparághoz hasonlóan – kiemelkedően magas a mennyiségtől független fix költségek aránya, óvatos becsléssel is legalább 80%.**

A szektorszintű aggregált üzemi eredmény 2012-ig 14 Mrd Ft körül alakult évente. 2013-ban a szektor eredménye nullára esett vissza, amely három gazdasági hatás következménye. 12,5 Mrd forinttal rontotta az eredményt a közműadó, bevételkiesést eredményezett a rezsicsökkentés, amely hatások egy részét ellensúlyozta az új szennyvízbekötésekből származó bevételnövekmény. 2014-re szektorszinten további eredményromlás történt, az ágazati aggregált üzemi eredmény – a rezsicsökkentés teljes évet terhelő hatása következtében – csak 10 Mrd Ft állami támogatással tudott nulla körül maradni.

A szektorszintű eredmény nyereséges és veszteséges vállalatok eredményeinek az eredője, miközben **a szolgáltatók túlnyomó része zéró körüli eredményt ért el 2013-ban és 2014-ben is.**

A jelenlegi működési környezetben (rezsicsökkentés, fedezet nélküli adóterhek, stabil foglalkoztatási szint) csökkenő bevételek és növekvő ráfordítások mellett a víziközmű ágazat elérte hatékonyságnövelési mozgásterének határát, a rezsicsökkentés és a közműadó 2014-re veszteségesé tette a víziközmű-szolgáltatási szektort.

Rövid távú problémák

#	Témakör	Probléma	Megoldási javaslatok
1	Közműadó	<ul style="list-style-type: none"> • A közműadó a víziközmű ágazatban évi 12,5 Mrd Ft. • Az adó nem befolyásolható, nem áthárítható. • Az adó alanya – ellentétben a többi vezetékes iparággal – nem az eszköz tulajdonosa, hanem az üzemeltetője. • A víziközmű szektor a többi iparághoz képest árbevétel-arányosan magasabb adóterhet visel. • Szolgáltatónként jelentősen eltér az árbevétel-arányos közműadó-terhelés. 	<ul style="list-style-type: none"> • A víziközmű ágazat mentesüljön a közműadó megfizetése alól. • A vezetékes iparágak fajlagos közműadó-terhelése közel azonos legyen. • A víziközmű szektoron belül a közműadó-terhelés felülről korlátos legyen. • A közműadó elismertethető legyen a tarifában.
2	Fedezeti problémák	<ul style="list-style-type: none"> • A rezsicsökkentés 2013-ban 10 Mrd Ft, 2014-től évi 20 Mrd Ft bevételkiesést okoz. • A fogyasztók fejenként havi kb. 200 Ft-ot takarítanak meg. 	<ul style="list-style-type: none"> • A bruttó tarifák szinten tartása mellett az alaptevékenységi szolgáltatások ÁFA-tartalma 27%-ról 18%-ra csökkenjen. • A fogyasztói tarifa változatlan maradjon. • A szolgáltatók évente 20 Mrd Ft többletbevételhez jutnának.
3	Zöldmezős beruházások	<ul style="list-style-type: none"> • A korábban nem nyújtott szennyvízszolgáltatásra vonatkozó díjmegállapítási eljárások elhúzódnak vagy felfüggesztésre kerülnek. • A szolgáltatás jelentős ideig bevétel nélkül történik. • A díjak (ideiglenes) hiánya veszteséget generál. 	<ul style="list-style-type: none"> • Az engedélyezési folyamat kerüljön összhangba az új beruházások üzemeltetésével kapcsolatos gyakorlattal. • Cél, hogy a szolgáltatás kezdetére legyen hatályos, jóváhagyott hatósági díj. • Alternatív megoldást jelenthet, ha kezdetben ideiglenes ár kerül alkalmazásra.
4	Mérőcsere	<ul style="list-style-type: none"> • A bekötési vízmérők 4 éves hitelességi ideje túl rövid. • Többre kerül a mérők cseréje, mint a pontatlanságból eredő bevételkiesés. • A vízmérők használati ideje más országokban 10-20 év. 	<ul style="list-style-type: none"> • A bekötési mérők hitelességi ideje 4 év helyett 8 év legyen. • A cseréből fakadó ágazati költségmegtakarítás elérné az évi 1 Mrd Ft-ot.

Középtávú témakörök

#	Témakör	Háttér és relevancia	Lehetséges megoldási irány
1	EU projektek elszámolása, megtérülési követelmények	<ul style="list-style-type: none"> • 663 projekt kapott EU-s támogatást 766 Mrd Ft összegben. • Általában támogatás-maximalizáló szemlélettel állították össze a projekteket. • Több projekt nem optimális méretben vagy műszaki tartalommal valósult meg. • A szolgáltatók tapasztalatai alapján a tarifák nem biztosítják a projektek megtérülését. 	<ul style="list-style-type: none"> • A tényleges működtetési költségekhez igazodjon a tarifa. • Szolgáltatói területen belül lehessen tarifa-szolidaritás. • A szolgáltatók és a MEKH legyenek kötelezően bevonva a beruházások tervezésébe. • Törekedni kell arra, hogy az új beruházások műszakilag minél jobban illeszkedjenek a már meglévő eszközökhöz.
2	Rekonstrukció	<ul style="list-style-type: none"> • A beruházások fedezete sem a díjakból, sem a tulajdonosok forrásaiból nem biztosított. • Korábban a díjak alacsonyabb szinten tartásának egyik eszköze volt, hogy egyáltalán nem vagy alig volt felújítási-pótlási fedezet a tarifában. • Az üzembiztonság rövid és hosszú távú fenntartása érdekében gördülő fejlesztési tervet kell készíteni. • Az eszközök állapotáról nem áll rendelkezésre ágazati szintű információ. 	<ul style="list-style-type: none"> • Az üzemeltetési szerződések mögötti felelőségekhez legyen forrás biztosítva. • Az Országos Víziközmű Kataszter adatai legyenek nyilvánosak. • A rekonstrukció fedezetének biztosítására lehetséges legyen forrás átcsoportosítása a bővítésekről. • KEHOP pályázati források legyenek elérhetőek az ólomcsövek cseréjére.
3	Közművagyon nyilvántartás, értékelés és fejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> • Országos nyilvántartás készül a víziközmű vagyonról (Országos Víziközmű Kataszter). • A Kataszter a kötelezően elvégzendő vagyonértékelések alapja lehetne, de nincs összekötve azokkal. • A vagyonértékelések eltérő időpontokra vonatkoznak és különböző módszertanokkal készültek, így jelenleg nincs egységes, országos nyilvántartás és vagyonérték meghatározás. 	<ul style="list-style-type: none"> • A Kataszter legyen a vagyonértékelések alapja. • Legyen egységes a vagyonértékelési módszertan. • Készüljön el az egységes vagyonértékelés. • A MaVíz és a MEKH szakemberei legyenek bevonva a Kataszterrel kapcsolatos munkába a szakmai kontroll és a későbbi hasznosíthatóság biztosítása érdekében.

#	Témakör	Háttér és relevancia	Lehetséges megoldási irány
4	Ügyfél-kapcsolat	<ul style="list-style-type: none"> A víziközmű-szolgáltatóknak egyre szigorúbb és költségesebb előírásoknak kell megfelelniük. Csökkenő bevétel mellett nincs fedezetük a többletfeladatok költségeire. A szolgáltatáskorlátozási és követeléskezelési folyamat lassú / nehézkes. 	<ul style="list-style-type: none"> A többletköltségek legyenek beépítve a tarifába. Indokolt az ügyfélkapcsolati szolgáltatások racionalizálása. Javasolt költségkímélő újítások népszerűsítése. Legyen lehetséges a díjhátralékok közadóként történő behajtása.
5	Foglalkoztatás és szakember állomány	<ul style="list-style-type: none"> A technikai és ennél alacsonyabb végzettségi szintű munkaerő-állományban az 50 évnél idősebb dolgozók aránya viszonylag magas, a 30 év alatti szakmunkások aránya pedig alacsony. Várhatóan még kedvezőtlenebb irányba mozdul el a kor szerinti megoszlás, a technikusok és szakmunkások utánpótlása is nehézkessé válhat. Az iparág képzett és tapasztalt munkavállalói exportképes, de külföldön egyelőre korlátozottan értékesített tudással rendelkeznek. A jól kvalifikált, magasabb bérigényű munkaerő az alacsony tarifából következő korlátozott kompenzációs lehetőségek miatt feltételezhetően a víziközmű szektoron kívül vállal munkát. 	<ul style="list-style-type: none"> A szakképzések tartalmának és a képzettek száma folyamatosan igazítva legyen a szektor igényeihez. Javasolt a jelenlegi és várható növekedési és hiányterületeken ösztöndíj program kialakítása. A nemzetközi tudásbázis bővítése és az üzleti lehetőségek azonosítása érdekében javasolt a külkapcsolatok fejlesztése. A hazai tudástőkében rejlő exportpotenciált kiaknázandó javasolt a MaVíz szerepének erősítése. Mind szabályozói, mind tulajdonosi szinten szükséges annak elfogadtatása, hogy a színvonalas működtetéshez szükséges magasan kvalifikált munkaerő nagyobb bérigényt támaszthat, és ennek költségvonzata beépítendő a tarifába.
6	Okos mérés	<ul style="list-style-type: none"> Nincs kötelezettség a bevezetésre. Az okos mérés a víziközmű szektorban a többi közműszolgáltatáshoz képest kevesebb előnyt tud biztosítani. A közelmúltban nem volt előrelépés a hazai projekteken. 	<ul style="list-style-type: none"> Mivel a széleskörű bevezetés jelentős költségvonzattal járna, leginkább többközműves (multi-utility) rendszerben képzelhető el.

2. Bevezetés

Jelen dokumentum a MaVíz megbízásából a KPMG által készített tanulmány, amely tartalmazza a magyar víziközmű ágazat legfontosabb adatainak összefoglalását, az ágazat gazdasági helyzetképeinek elemzését, az ágazat rövid távú kihívásait és az azokra javasolt válaszokat, valamint az iparághoz és a tanulmányhoz kapcsolódó legfontosabb fogalmak tisztázását is.

A tanulmány első része egy ágazati „kisokosként” a víziközmű szektor egységes fogalmi alapjának megteremtése mellett bemutatja az ágazat legfontosabb tevékenységeit, szabályozási, működési és gazdasági jellemzőit, valamint az azokhoz kapcsolódó legfontosabb összefüggéseket.

A második részben az elérhető ágazati adatok alapján bemutatásra kerül a szektor bevételeinek és ráfordításainak elmúlt évekbeli változása, a ráfordítások szerkezete, az eredményesség alakulása, valamint az eredményesség szektoron belüli különbözősége.

A harmadik rész az iparág legaktuálisabb rövid távú problémáit mutatja be. A fejezet a közműadó, a fedezeti problémák, a zöldmezős beruházásokhoz kapcsolódó engedélyezés, illetve a mérőcserek kérdéseivel foglalkozik. Mindegyik téma esetében a probléma és a kapcsolódó szabályozási környezet felvázolását megoldási javaslatok bemutatása követi.

A negyedik részben középtávú témakörök kerülnek kibontásra lehetséges megoldási irányok felvázolása mellett. A fejezet az EU-s beruházások, a rekonstrukció, a közművagyon nyilvántartása és értékelése, az ügyfélkapcsolat, a szakemberállomány, valamint az okos mérés témáit dolgozza fel.

A fontos üzenetek hangsúlyozására a tanulmányban kétféle keretes írás szolgál az alábbiak szerint:

A kék keretes írások az adatsorok alapján levont legfontosabb következtetéseket és megállapításokat foglalják össze.

Tévhitek

A zöld keretes írások a szektorral kapcsolatos leggyakoribb tévhitek rövid cáfolatát tartalmazzák.

A tanulmány szerzői ezúton nyilvánítanak köszönetet a MaVíz részéről a tanulmány elkészítésében közreműködő, a munkaanyagokat észrevételekkel és konstruktív javaslatokkal ellátó iparági szakértőknek, valamint mindazon személyeknek és szervezeteknek, akik a tanulmány elkészítését bármilyen formában támogatták.

3. „Víziközmű kisokos”

A „Víziközmű kisokos” célja, hogy a víziközmű ágazat legfontosabb tevékenységeit, szabályozási, működési és gazdasági jellemzőit, valamint az azokhoz kapcsolódó legfontosabb összefüggéseket közérthetően és egyszerűen összefoglalja. A fejezet végén található fogalommagyarázat a könnyebb megértés elősegítése mellett az egységes fogalmi alap megteremtését célozza.

3.1. Víziközmű szektor európai kitekintés

3.1.1. Víz Keretirányelv

Az Európai Unió országaiban működő víziközmű-szolgáltatók tevékenységeinek egyik legfontosabb jogszabályi kerete **AZ EURÓPAI PARLAMENT és a TANÁCS 2000/60/EK IRÁNYELVE a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról** (továbbiakban Víz Keretirányelv). A Keretirányelv és a kapcsolódó rendeletek meghatározzák az elérendő fő célokat a vizek védelmével és az ivóvíz minőségével kapcsolatban. A célok alapján a fejlesztési tervek mellé forrásokat rendelnek, de a célok eléréséhez szükséges beruházások végrehajtása tagállami feladatkörbe tartozik.

A Víz Keretirányelv legfőbb célkitűzései között szerepelnek

- a vizek védelme (csökkenteni a szennyezőanyagok visszajutását a környezetbe),
- az ivóvízminőség javítása, és
- a teljes költség megtérülése

A Keretirányelv vizek védelméről és ivóvízminőség szabályozásról szóló fejezete alapján a vizek jó állapotát 2015-ig kell elérni az ehhez szükséges **intézkedési programok** végrehajtásával:

- a vízi ökoszisztémák, és – tekintettel azok vízszükségletére – a vízi ökoszisztémáktól közvetlenül függő szárazföldi ökoszisztémák és vizes élőhelyek állapotának javítása és védelme,
- a vízkészletek fenntartható használatának elősegítése,
- a különösen veszélyes anyagok vizekbe való bevezetésének fokozatos csökkentése és megszüntetése,
- a felszín alatti vizek szennyezésének csökkentése,
- az áradások és aszályok hatásainak mérséklése.

A Keretirányelv **költségek megtérülésére** vonatkozó pontja alapján a tagállamok 2010-re vállalták annak biztosítását, hogy

- a vízzel kapcsolatos árpolitika a készletek hatékony használatára ösztönözze a vízhasználókat, és
- a „szennyező fizet” elv figyelembe vétele mellett a különböző vízhasználatok megfelelően hozzájáruljanak a vízi szolgáltatások költségeinek megtérítéséhez, legalább ipari, mezőgazdasági és háztartási bontásban.

A Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programról szóló 25/2002. (II.27.) Korm. rendelet alapján a kijelölt szennyvízelvezetési agglomerációk területén a települések közműves szennyvízelvezetését és a szennyvizek biológiai szennyvíztisztítását, illetőleg a települési szennyvizek ártalommentes elhelyezését kell

megvalósítani. A szennyvízkezelés megvalósítására a települések mérete alapján pontos határidők kerültek meghatározásra. A határidők a településnagyság (lakos egyenértékben – LE – mérve), valamint az agglomeráció környezetének érzékenysége alapján kerültek megállapításra.¹

Településméret	Határidő	Megjegyzés
>10 000 LE	2008. december 31.	Érzékeny területeken, a nitrogén- és foszforeltávolítás egyidejű biztosításával
>15 000 LE	2010. december 31.	Nem érzékeny területeken
2 000 - 15 000 LE	2015. december 31.	Nem érzékeny területeken
2 000 - 10 000 LE	2015. december 31.	Érzékeny területeken

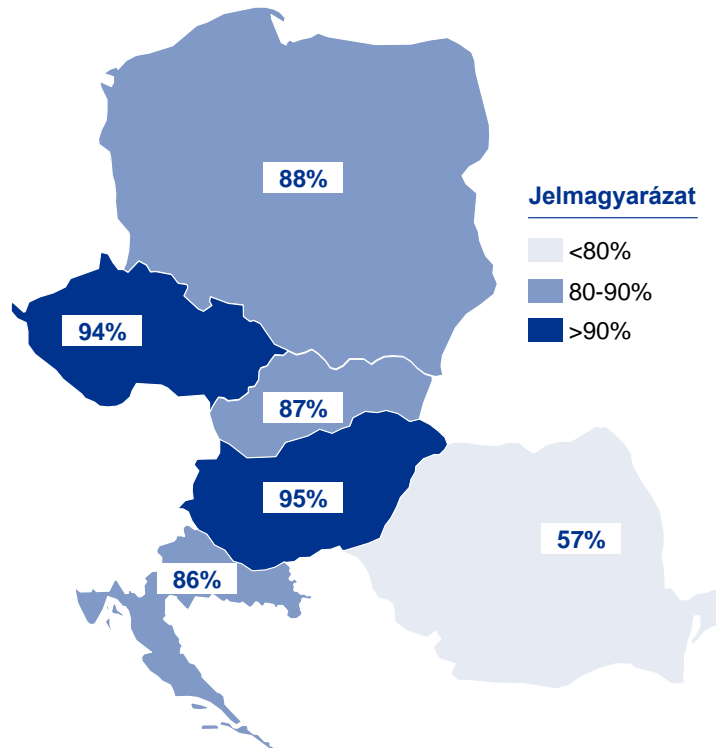
3.1.2. Egy főre jutó közműves ivóvízfogyasztás

A kelet-közép-európai régióból Szlovákiával, Csehországgal, Lengyelországgal, Horvátországgal és Romániával hasonlítottuk össze a magyar víziközmű szektor néhány fontos mutatóját.

Az alábbi ábra mutatja a kiválasztott országokban a víziközmű kiépítettségét, vagyis az országok lakosságának hozzáférését a közüzemi ivóvíz-szolgáltatáshoz. A statisztikai adatok alapján 2011-ben, a vizsgált országok közül Magyarországon rendelkezett a legtöbb háztartás az ivóvíz-szolgáltatáshoz való hozzáféréssel.

¹ <http://www.euvki.hu/>

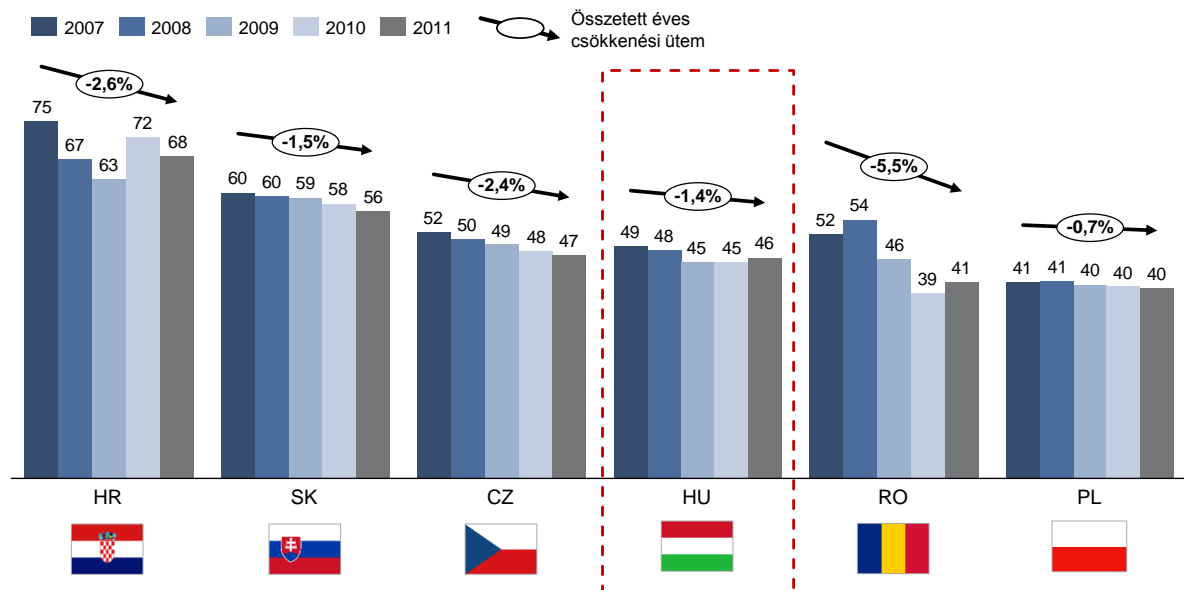
1. ábra: Közütemi ivóvízhálózathoz csatlakozott lakosság aránya a régió egyes országában 2011-ben²

Magyarországon a közel 95%-os lefedettség azt jelenti, hogy a rendszer további jelentős bővülésével nem lehet számolni, a piac nagysága gyakorlatilag elérte maximális méretét. A maximális piacméret elérésével a rendszer gazdaságos fenntartását nehezíti, hogy az egy főre jutó ivóvízfogyasztás minden országban csökkenő tendenciát mutat. Ahogy a következő ábrán látszik, a kiválasztott országok közül az egy főre jutó közműves ivóvízfogyasztás Magyarországon a harmadik legalacsonyabb, és ennek további mérsékelt csökkenése várható.

² Forrás: KSH, Eurostat – az Eurostat oldalán a tanulmány írásának időpontjában a 2011-es évre vonatkozóanál frissebb adatot nem publikáltak

2. ábra: Az egy főre jutó közüzemi ivóvízfogyasztás alakulása a vizsgált országokban (m³/fő/év)

Az Eurostat adataiból a teljes közműves ivóvízfogyasztást vetítettük a teljes lakosságra. Ebben benne van az ipar által használt közműves ivóvíz, azonban nincs benne a saját termelésű (de mért) ivó, vagy ipari célú vízfelhasználás.

Általánosan elmondható, hogy az összehasonlított országokban csökken az egy főre jutó közműves ivóvízfogyasztás, amely részben a Víz Keretirányelven alapuló árazási politika eredménye. A Víz Keretirányelv egyik célja a pazarló vízhasználat megszüntetése. A vizsgált országok közül Csehországban és Magyarországon a rendszer magas kiépítettsége és a csökkenő fogyasztási trend miatt az egy főre jutó fogyasztás mellett a teljes piac méretében sem várható bővülés a következő években.

Mind az egy főre jutó, mind a teljes fogyasztás csökkenése környezeti szempontból pozitív hatással bír, hiszen ezáltal csökken a vízbázisok túlhasználata és a szennyvíz okozta környezetterhelés. A pozitív hatások mellett azonban a közműszolgáltatóknak jelentős kihívást és problémát okoz a kiépített rendszerek csökkenő kihasználtsága, hiszen az értékesített mennyiségtől független fix költségek magas aránya miatt magasabb egységköltség mellett tudnak üzemelni.

3.1.3. Csatornahálózattal ellátott települések

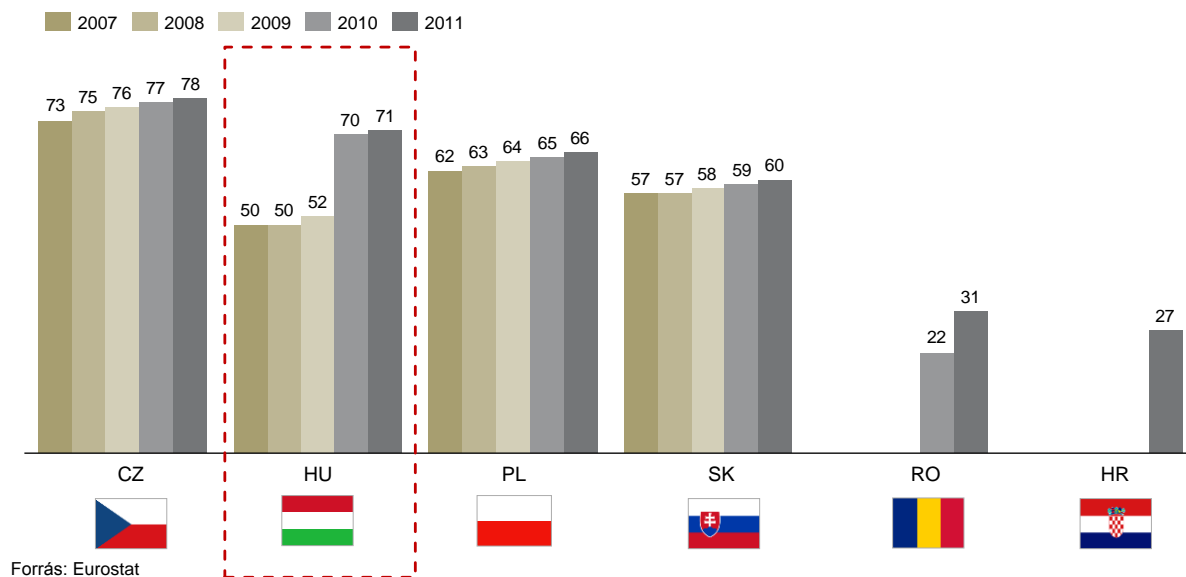
Az Európai Unió egyik fontos környezetvédelmi célkitűzése a szennyezett vizek által okozott

A költségtükröző árak takarékosabb fogyasztói magatartásra ösztönzik a felhasználókat, ennek hatására a jövőben a közüzemi vízfogyasztás stagnálása, illetve enyhe csökkenése várható.

környezetterhelés csökkentése. Ennek keretében zajlik a biológiai (II. fokozatú) tisztítás, valamint a veszélyeztetett területeken a foszfát- és nitrogénmentesítést (III. fokozat) biztosító szennyvíztisztító rendszerek létesítése a 2-10 ezer fős agglomerációkban.

A célkitűzések megvalósulása érdekében a régió országai jelentős összegeket fordítottak szennyvíztisztító telepek és csatornahálózatok létesítésére. Lengyelország, Csehország és Szlovákia esetében lassú, de fokozatos bővülés figyelhető meg, míg Magyarországon 2010-ben az átadott fejlesztéseknek köszönhetően jelentős ugrás tapasztalható a legalább II. fokozatú szennyvíztisztításhoz hozzáféréssel rendelkező lakosság arányában. A régióban és az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott országok között kedvező helyet foglal el Magyarország azzal, hogy 2011-ben a lakosság több mint 70%-a rendelkezett hozzáféréssel legalább II. (biológiai) fokozatú szennyvíztisztítóhoz.

3. ábra: A legalább II. fokozatú (biológiai) szennyvíztisztításhoz hozzáféréssel rendelkező lakosság aránya a vizsgált országokban (%)³

3.2. A víziközmű-szolgáltatás magyarországi tartalma

A víziközmű-szolgáltatás engedélyköteles tevékenység, az engedély kiadására a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal (MEKH) jogosult. A víziközmű-szolgáltatás szabályozása korábban része volt a vízgazdálkodási tevékenység tágabb szabályozásának, a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény (Vksztv.) hatályba lépésével azonban már sektorspecifikus jogszabály határozza meg a víziközmű-szolgáltatók engedélyköteles alaptevékenységeinek körét.

Az alábbi ábra mutatja a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény által szabályozott vízgazdálkodási feladatok, valamint a Vksztv. által szabályozott víziközmű-szolgáltatás engedélyköteles tevékenységei közötti különbségeket.

³ II. fokozatú biológiai szennyvíztisztítóhoz, vagy foszfát és nitrát mentesítésre is alkalmas III. fokozatú tisztító műhöz hozzáféréssel rendelkező lakosság aránya

4. ábra: Víziközművek alaptevékenysége a törvényi szabályozás alapján

A vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény szerint a következő feladatok tartoznak a vízgazdálkodás feladatkörbe

- Vízügyi igazgatás
- A vizek jó állapotát, védelmét és fenntartható használatát szolgáló finanszírozási és költséggazdálkodási-, és árpolitika
- Vízimunkák és vízlétesítmények műszaki tervezése, kivitelezése, üzemeltetése
- Vizek kártételei elleni védelem és vízkár-elhárítás
- Vízyűjtő-gazdálkodási terv
- Vízi utak fenntartása, fejlesztése
- Vízzrajzi tevékenység ellátása
- Vízkészletek mennyiségi, minőségi számbavétele
- Helyi vízrendezés, esővíz elvezetés és vízkárelhárítás, az árvíz és belvízelvezetés
- Nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz begyűjtésének szervezése és ellenőrzése

A víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény szerint a következő feladatok tartoznak a víziközmű szolgáltatókhoz

- Közműves ivóvízellátás
- Tűzvíz biztosítása
- A közműves szennyvízelvezetés és -tisztítás, ide értve az egyesített rendszerű csapadékvíz-elvezetést is

Jelen tanulmányban tehát bemutatjuk a közműves ivóvízellátást és a szennyvízelvezetést, -tisztítást végző társaságok tevékenységeit, jellegzetességeit, a szektor gazdasági helyzetét és kihívásait. A víziközmű-szolgáltatók alaptevékenysége két fő altevékenységre bontható (ivóvíz-szolgáltatás és szennyvízkezelés), de az engedélyköteles tevékenységeken kívül egyéb tevékenységeket is végezhetnek a társaságok.

3.3. Tulajdoni és felelősségi viszonyok

A szektor sajátosságainak könnyebb megértésének érdekében a 3.3 fejezet bemutatja

- a víziközmű-szektor tulajdoni és felelősségi viszonyait, valamint
- a víziközmű-szolgáltatás ellátási láncát

és ezek főbb jellemzőit, összefüggéseit.

A víziközmű-szolgáltatás esetén két dimenzióban vizsgálható az ellátási lánc. Az első szinten az érintettek egymással való kapcsolata és annak törvényi szabályozása áll. A második szinten az üzemeltetett víziközművek két részből álló fizikai értéklánca található, ami az ivóvíz ellátásban a vízkitermeléstől a felhasználóig, a szennyvízkezelésben a felhasználótól a szennyvíziszap elhelyezéséig tartó folyamat.

3.3.1. Tulajdoni és felelősségi viszonyok

A víziközmű-szolgáltatásban a működés szempontjából három fő jogviszonyt különböztetünk meg a Vksztv. alapján:

- **Tulajdonosi jogviszony:** Víziközmű kizárólag az állam és települési önkormányzat tulajdonába tartozhat.⁴ Ennek megfelelően az ivóvíz rendszerek és a szennyvízelvezető és kezelő rendszerek nagyobb részben önkormányzati, kisebb részben

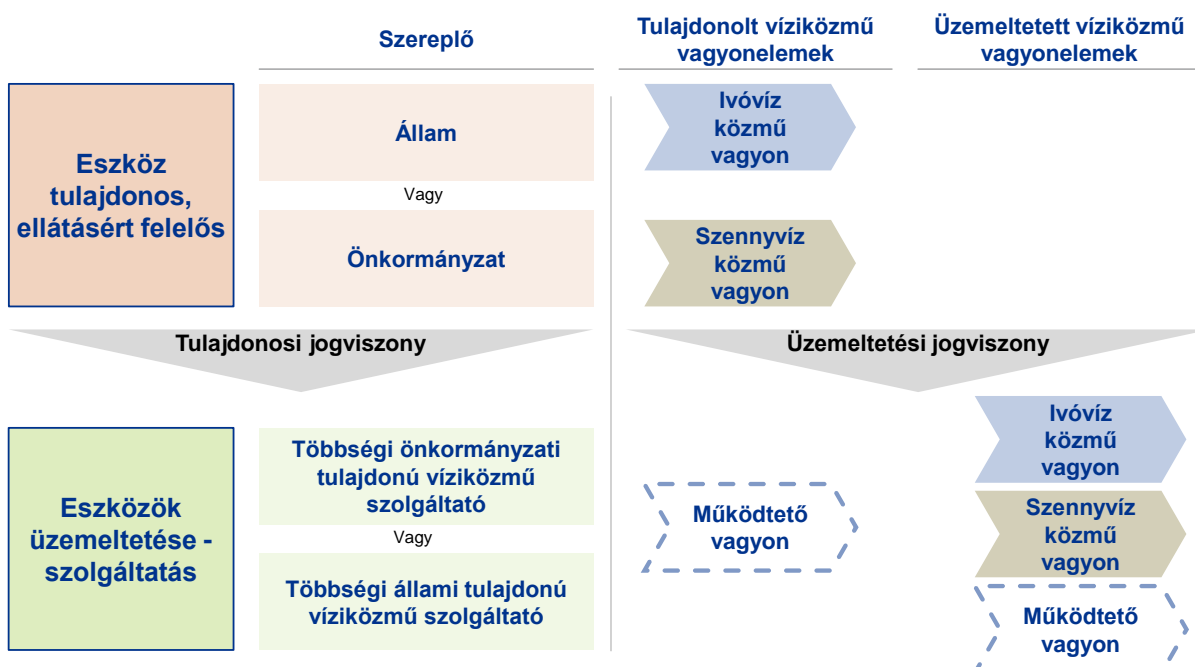
⁴ Vksztv. 6 § (1)

közvetlen állami tulajdonban vannak. Ez alól kivételt képeznek a rendszerfüggetlen víziközmű-elemek, amelyek a víziközmű-szolgáltatók tulajdonában állhatnak.

- **Ellátásért felelős:** A közigazgatási területén lévő felhasználói helyekre és víziközmű-rendszerre vonatkozóan az önkormányzatot illetik az ellátásért felelős jogai és kötelezettségei⁵, vagyis az önkormányzat felel azért, hogy a víziközmű-szolgáltatás zavartalan legyen. Az alábbi esetek kivételt képeznek a főszabály alól:
 - Az államot illetik az ellátásért felelős jogai és terhelik a kötelezettségek, amennyiben a víziközmű rendszeren az önkormányzat nem rendelkezik tulajdonjoggal, vagy az állam tulajdonrészre meghaladja az 50%-ot.
 - Amennyiben több ellátásért felelős önkormányzat is tulajdonjoggal rendelkezik a víziközmű rendszeren, az önkormányzatok közössége jelöli ki a közösség képviselőjében eljáró ellátásért felelőst.
- **Üzemeltetési jogviszony:** Az ellátásért felelős önkormányzat, illetve állam feladata a víziközmű üzemeltetőjének kiválasztása, valamint a víziközmű-fejlesztés megvalósítása. A víziközmű-rendszerek üzemeltetését gazdasági társaságok üzemeltetési jogviszony keretében végzik. A szolgáltatók önkormányzati vagy állami többségi tulajdonban vannak, egyes esetekben kisebbségi külföldi részesedéssel. A Fővárosi Csatornázási Művek részvényeinek 25% + 1 arányát birtokolja a francia Veolia és a német Berlinwasser konzorciuma. A Veolia emellett a Szegedi Vízmű Zrt.-ben 49%-os, az Érd és Térsége Regionális Víziközmű Kft.-ben 20,8%-os, az Érd és Térsége Csatorna-szolgáltató Kft.-ben pedig 5,2%-os részesedéssel rendelkezik.

Az alábbi ábra a tulajdonos állam, illetve önkormányzat, és az üzemeltetők közötti tulajdonosi és üzemeltetési kapcsolatokat mutatja.

5. ábra: Az eszköztulajdonos illetve az ellátásért felelős és a víziközmű-szolgáltatók között fennálló tulajdonosi és üzemeltetési jogviszony

A magyarországi víziközmű szektorban 2015 januárjában 42 engedélyes víziközmű-szolgáltató működött. A víziközmű üzemeltetés a víziközmű-szolgáltatók és az

⁵ Vksztv. 9. § (1)

önkormányzat, vagy állam között létrejött, a MEKH által jóváhagyott üzemeltetési jogviszonyon alapul. A jogszabály három üzemeltetési jogviszonyt nevesít:

- Vagyonkezelési szerződés
- Koncessziós szerződés
- Bérleti-üzemeltetési szerződés

A különböző szerződéstípusok több pontban eltérnek egymástól, elsősorban a felelősség megosztásában. A szerződéses jogviszonyok legfontosabb hasonlóságait és különbségeit, valamint alkalmazásuk gyakoriságát a lenti ábra mutatja be. A jogviszony-előfordulás esetében a 2013-ban érvényben lévő szerződéstípusok darabszámait mutatjuk be, nem pedig a szerződések által lefedett piacméretet.⁶

6. ábra: Az egyes üzemeltetési szerződéses jogviszonyok előfordulása, a főbb hasonlóságok és különbségek

	Vagyonkezelési szerződés	Koncessziós szerződés	Bérleti-üzemeltetési szerződés
Hasonlóságok	<ul style="list-style-type: none"> • Az üzemeltetési szerződés szólhat határozatlan és határozott időtartamra is (legalább 15, de legfeljebb 35 évre) • Ha a víziközmű-szolgáltatási jog használata díj fizetése ellenében történik, az ellátásért felelős az ebből származó bevételt elkülönítetten kezeli és kizárólag víziközmű-fejlesztés finanszírozására használhatja fel 		
Különbségek	<ul style="list-style-type: none"> • A felújítási és pótlási tervet a víziközmű-szolgáltató, a beruházási tervet az ellátásért felelős készíti el • A vagyonkezelő vagyon felújításáról, pótlólagos beruházásáról legalább az elszámolt értékcsökkenésnek megfelelő mértékben gondoskodik, illetve tartalékot képez • A víziközmű könyv szerinti értékének megőrzésén túl a MEKH jóváhagyhat szükség szerint állapot megőrző felújítást, vagy műszaki fejlesztést, amit a vagyonkezelő végez 	<ul style="list-style-type: none"> • A felújítási és pótlási tervet, valamint a beruházási tervet is a víziközmű-szolgáltató készíti el • Koncessziós társaságot több szolgáltató is létrehozhat, azonban legalább az egyiknek rendelkeznie kell a MEKH által kiadott működési engedéllyel • Koncessziós pályázat útján nyerhető el, melyet egy konkrét beruházás kapcsán írnak ki 	<ul style="list-style-type: none"> • A felújítási és pótlási tervet, valamint a beruházási tervet is az ellátásért felelős készíti el • A víziközmű-fejlesztéséről az ellátásért felelős gondoskodik • A víziközmű-szolgáltató bérleti, vagy használati díjat fizet az ellátásért felelősnek • Ha az üzemeltető az ellátásbiztonság fenntartása érdekében beruházásokat hajt végre, annak indokolt költségeit az ellátásért felelős megtéríti
Jogviszony előfordulása	<ul style="list-style-type: none"> • 2013 végén 850 vagyonkezelési szerződés volt érvényben • Az üzemeltetési szerződések 25%-a • A főváros és a nagyvárosok közművei jellemzően vagyonkezelésben vannak 	<ul style="list-style-type: none"> • 2013 végén 342 koncessziós szerződés volt érvényben • Az üzemeltetési szerződések 10%-a 	<ul style="list-style-type: none"> • 2013 végén 2146 bérleti-üzemeltetési szerződés volt érvényben • Az üzemeltetési szerződések 65%-a

Az egyes szerződéstípusok közötti legfontosabb eltérések a felelősség, és a szolgáltató, illetve ellátásért felelős érdekei közötti különbségekben mutatkoznak meg. A bérleti-üzemeltetési szerződés esetén a legkevesebb az üzemeltető felelőssége, viszont a jogköre is a legszűkebb. Ezzel szemben a koncessziós szerződés biztosítja a legszélesebb jogokat és felelősségeket a szolgáltatók számára az üzemeltetett közművagyonra vonatkozóan.

Vagyonkezelési szerződés

- A nemzeti vagyonról szóló törvény valamint az önkormányzati törvény értelmében⁷ a vagyonkezelő a vagyon felújításáról, pótlólagos beruházásáról legalább a vagyoni eszközök elszámolt értékcsökkenésének megfelelő mértékben köteles gondoskodni és e célokra az értékcsökkenésnek megfelelő mértékben tartalékot képezni.

⁶ Forrás: MaVíz statisztika

⁷ 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól, 109. §

- Elméletileg a vagyonekezelő által alkalmazható tarifába a víziközmű vagyon értékcsökkenése beépítésre kerül, vagyis a vagyon értékmegeőrzésének felelőssége mellett a felújítási, pótlási munkák végrehajtásához szükséges forráshoz is hozzájut az üzemeltető. Mivel célzott beruházásokkal javítható az ellátásbiztonság, így hosszú távon csökkenthető a karbantartás költsége, a vagyonekezelőnek érdeke a megfelelő beruházások végrehajtása, a közművagyon legalább könyv szerinti értékének fenntartása.

Koncessziós szerződés

- Az üzemeltető felelőssége a rekonstrukciós és értéknövelő felújítási munkák kivitelezése a koncessziós szerződés időtartama alatt, a koncessziós pályázatban vállalt összeg erejéig.
- Az éves rekonstrukciós és értéknövelő felújítások tervének elkészítéséért és benyújtásáért is az üzemeltető felelős.
- Az üzemeltető a koncesszió keretében a vagyonelemek hasznosítására és az ebből származó jövedelmek beszedésére jogosult. Éppen ezért az üzemeltetőnek érdeke a megfelelő beruházások végrehajtása, a közművagyon legalább könyv szerinti értékének fenntartása.

Bérelti-üzemeltetési szerződés

- Az ellátásért felelős köteles a víziközművek üzemeltetéséért kapott bérelti díjat az üzemeltetett eszközök felújítására fordítani.
- Az ellátásért felelősnek gondoskodnia kell a felújítási és pótlási, valamint a bővítő beruházások végrehajtásáról (megbízhatja a szolgáltatót is, de az üzemeltetési szerződéstől elkülönülten).
- Az üzemeltető véleményezi a felújítási és pótlási tervet.
- A felújítási, pótlási munkák végrehajtásához szükséges forrás az üzemeltető által fizetett bérelti díjból keletkezik az ellátásért felelősnél. A célzott beruházások esetleges elmaradása miatt hosszú távon csökkenhet az ellátásbiztonság, és

1. TÉVHIT

„A szolgáltatók felelősek biztosítani az ivóvízellátást és a csatorna-szolgáltatást.”

– NEM IGAZ

A települési önkormányzatok, bizonyos esetekben pedig a magyar állam felelős az ellátás biztosításáért. Ennek érdekében üzemeltetési jogviszonyban állnak ez engedélyes víziközmű-szolgáltatókkal, akik a szerződésnek megfelelően üzemeltetik a

növekedhet a szükséges felújítás és karbantartás költsége.

2. TÉVHIT

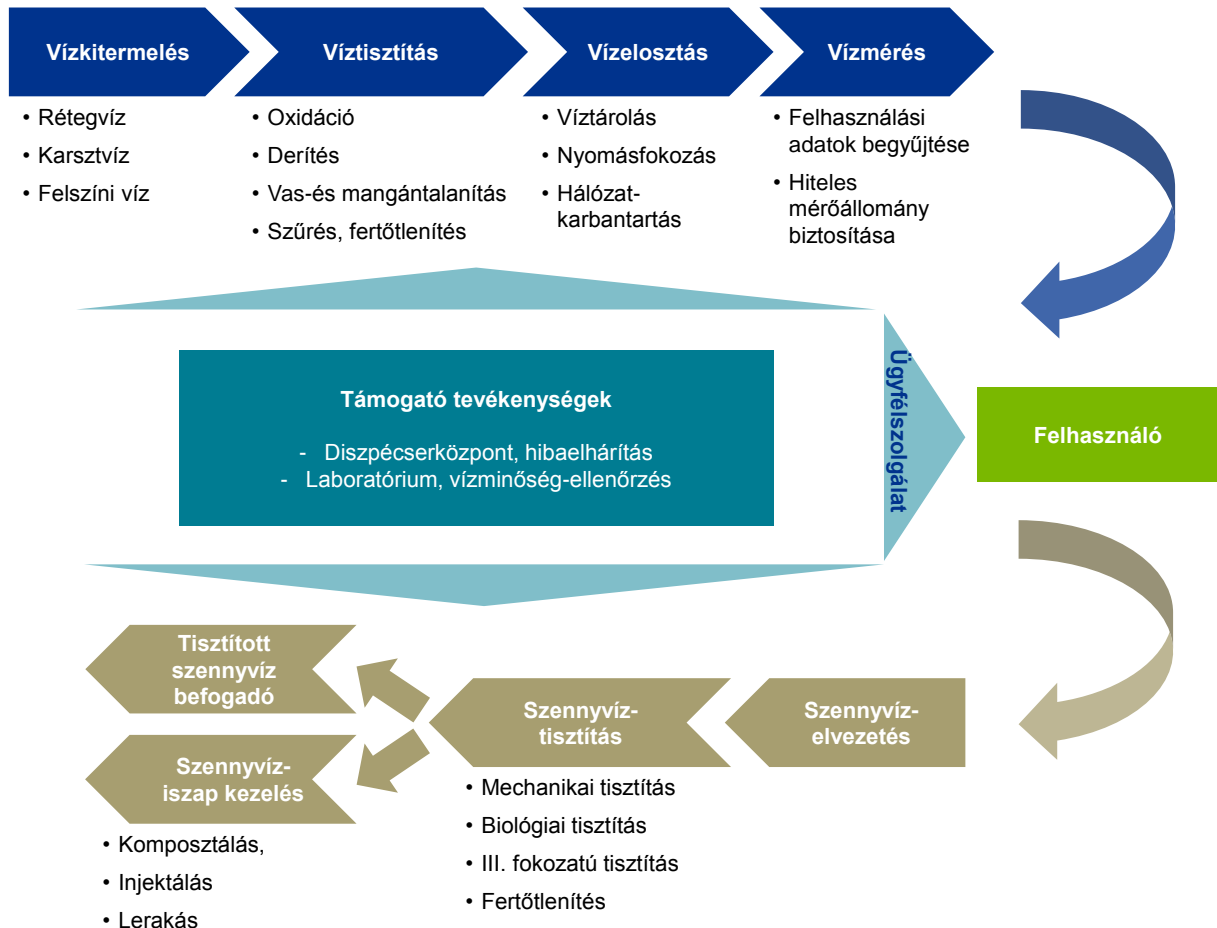
„A víziközmű-szolgáltatók jelentős része külföldi tulajdonban van.” – NEM IGAZ

A szolgáltatók néhány kivétellel kizárólag nemzeti tulajdonban vannak. Öt társaság többségi tulajdonosa az állam, a többi szolgáltató pedig többségi vagy kizárólagos önkormányzati tulajdonban van. Négy társaságban kisebbségi (5% - 49%) részesedést szereztek külföldi szolgáltatók.

3.3.2. A víziközmű-szolgáltatás ellátási lánc

A víziközmű-szolgáltatás ellátási lánc két jól elkülöníthető részre bontható: ivóvízellátásra és szennyvízkezelésre. Ahogyan a következő ábrán látható, az ivóvízellátás a vízkitermeléstől a víz felhasználóig történő eljuttatásáig tart, a szennyvízszolgáltatás pedig a keletkezett szennyvíz elvezetésétől a tisztított szennyvíz és a keletkezett szennyvíziszap elhelyezéséig.

7. ábra: A víziközmű ellátás sematikus ellátási lánc

Az ellátási lánc termelési-üzemeltetési folyamatai mellett ügyfélkapcsolati tevékenységeket is végeznek a szolgáltatók, amelyek többek között az ügyfélszolgálaton keresztül a felhasználókkal történő kapcsolattartást, a folyamat több pontján végzett vízminőség-ellenőrzést, illetve a diszpécserszolgálatot és hibaelhárítást foglalják magukba.

A bemutatott ellátási lánc a törvényben meghatározott víziközmű-szolgáltatás alaptevékenységi folyamataihoz kapcsolódik. A szolgáltatók ezen kívül gyakran végeznek (vagy végeztek korábban) fürdőüzemeltetést, illetve különböző, elsősorban vízipari építési munkákat a szervezet meglévő képességeinek és erőforrásainak felhasználásával.

3.4. Integráció - a hazai víziközmű ágazat mérföldköve

A rendszerváltás idején 36 víziközmű-szolgáltató működött az országban. 1992 és 1995 között decentralizálódott a szektor, kiválások és szétválások után 400 társaság jött létre. Ezek többségében önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok voltak, amelyeket a víziközmű-szolgáltatás ellátására hoztak létre. A tulajdonos önkormányzaté volt az árhatósági jogkör is.

2011-ben a Vksztv. kihirdetése jelentette az ágazat átalakulásának kezdetét. Az árhatósági jogkör a szektor felügyeletéért felelős miniszterhez, az engedélyezési hatáskör a MEKH-hez került, továbbá a regionalitás és a legkisebb költség elve alapján megkezdődött a szektor piaci struktúrájának átalakítása és a víziközmű-szolgáltatás konszolidációja.

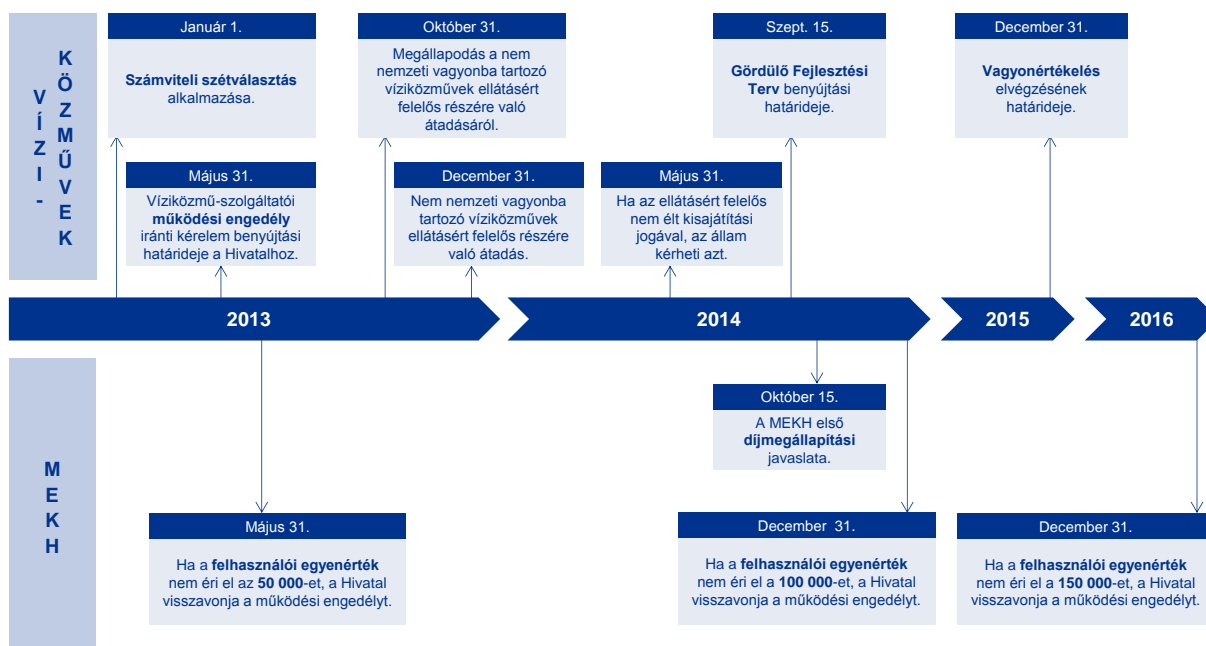
3.4.1. Az integráció első szakasza - 2011-2014

Az új ágazati jogszabály számos fontos rendelkezést hozott, amelyek közül a legfontosabbak:

- A minimális felhasználói egyenérték meghatározásával a közműszolgáltatók integrációjának kikényszerítése
- A szolgáltatók által tulajdonolt közművagyon tulajdonjogának átszállása az ellátásért felelős részére
- A víziközmű-szolgáltatók tevékenységeinek számviteli szétválasztása
- Az ellátásért felelősök által kezelésbe adott teljes közművagyon vagyonértékelése

A legfontosabb rendelkezések hatályba lépését az alábbi leegyszerűsített idővonal ábrázolja.

8. ábra: A víziközmű szektor szabályozási változásának egyszerűsített ábrája

Az integrációs kényszer miatt kisebb-nagyobb régiókat lefedő víziközmű-szolgáltató társaságok jöttek létre. A 2011-ben még közel 400 működő víziközmű-szolgáltató száma 2015 januárjára 42 engedélyes víziközmű-szolgáltatóra csökkent. A szolgáltatók legnagyobb része kizárólagos nemzeti tulajdonban van, négy társaság esetén kisebbségi részesedést szereztek külföldi szolgáltatók. Az engedélyes szolgáltatók közül

- 5 többségi állami tulajdonú társaság
 - o DMRV Duna Menti Regionális Vízművek Zrt.
 - o Dunántúli Regionális Vízmű Zrt.
 - o ÉRV Északmagyarországi Regionális Vízművek Zrt.
 - o Északdunántúli Vízmű Zrt.
 - o Tiszamenti Regionális Vízművek Zrt.
- 2 többségi fővárosi tulajdonú társaság
 - o Fővárosi Csatornázási Művek Zrt.

3.4.2. Az integráció jövője

Az integráció folyamata még nem ért véget teljesen. 2016. december 31-től már csak a 150.000 felhasználói egyenérték méretet meghaladó szolgáltatók folytathatják a működést. Ennek megfelelően további összeolvadásokra lehet számítani.

A szervezeti változásokat eredményező integráció után várhatóan egy konszolidációs folyamat következik. Ennek részeként kiaknázásra kerülhetnek a mérethatékonyságból és az integráció szinergia lehetőségeiből származó költségmegtakarítások és hatékonyságnövekedési lehetőségek.

3.5. A magyar víziközmű szektor számokban

Ebben a fejezetben áttekintést adunk a víziközmű szektor méretét jellemző fő adatokról, amelyek hűen ábrázolják az elmúlt évtizedekben bekövetkezett jelentős infrastruktúra fejlesztéseket, valamint a víziközmű szolgáltatás főbb trendjeit. A fejezetben a következő főbb mutatók kerülnek bemutatásra:

- Az ivóvíz-szolgáltatás kereslet-kínálati viszonyai, az ivóvízhálózat főbb jellemzői,
- Az ivóvíz-szolgáltatás minőségi jellemzői,
- A szennyvíz-szolgáltatás kereslet-kínálati viszonyai és a csatornahálózat főbb jellemzői,
- Az ivóvíz és szennyvíz "piacok" nagysága árbevétel alapján,
- A szektorban foglalkoztatottak létszáma.

3.5.1. Az ivóvíz-szolgáltatás kereslet-kínálati viszonyai és az ivóvízhálózat legfontosabb jellemzői

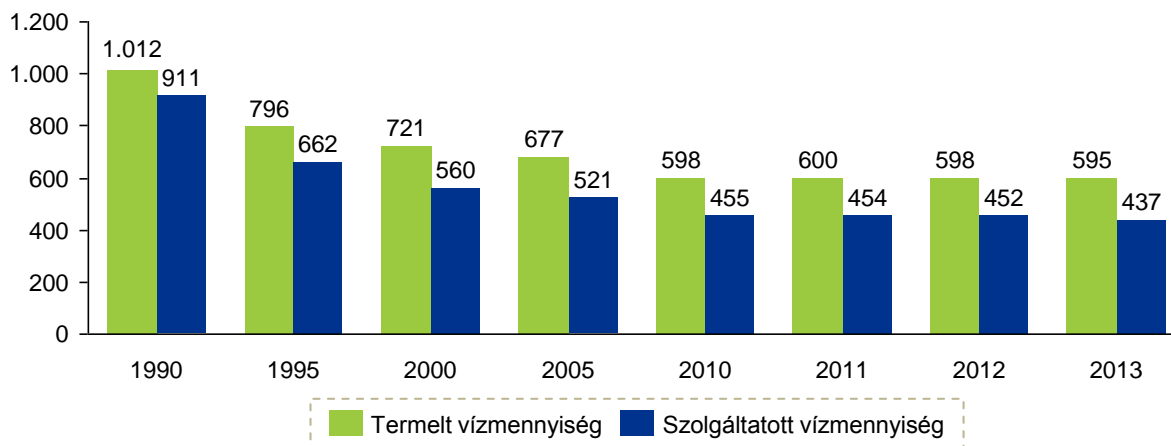
Ahogy az előző fejezet régiós összehasonlításában bemutatásra került, a régió legtöbb országában csökken nemcsak az egy főre jutó vezetékes vízfogyasztás, de a teljes fogyasztás nagysága is. Magyarországon a rendszerváltás óta az ivóvíztermelés és szolgáltatás mennyisége nagymértékben visszaesett. 1990 óta több mint 500 millió köbméterrel csökkent az éves ivóvízfogyasztás. A visszaesés több okra vezethető vissza:

Az ivóvízfogyasztás 1990 óta több mint 50%-kal, közel 500 millió köbméterrel esett vissza.

1990 óta több mint 500 millió köbméterrel csökkent az éves ivóvízfogyasztás. A visszaesés több okra vezethető vissza:

- Az ipari ivóvíz felhasználása jelentősen csökkent az ipari termelés visszaesésével.
- A lakossági vízfelhasználás visszaesett, mert a társasházakban a mellékmérők telepítésével párhuzamosan bevezetésre került a mennyiség alapú elszámolás.
- A vízdíjak a rendszerváltás előtti többszörösére emelkedtek, ugyanis 1990 és 1992 között megszűnt az addigi ún. díjkiegyenlítés és az állami (lakossági) árkiegészítés, így ekkortól az árak a kimutatott költségeken alapultak.
- Kismértékben folyamatos fogyasztáscsökkentő hatása van a víztakarékos háztartási eszközök megjelenésének.

10. ábra: Magyarország ivóvíztermelése és fogyasztása (millió köbméter)⁸

Az ipari termelés csökkenésével a nem háztartási ivóvíz felhasználás jelentősen csökkent, aminek hatására a lakossági felhasználás aránya a teljes felhasználáshoz viszonyítva 64%-ról 76%-ra emelkedett.⁹ A vízfogyasztás mennyisége a létszükségletet fedező mennyiség felett jövedelemfüggő. Magyarországon a napi átlagfogyasztás fejenként 90-100 liter körül mozog, jelentős területenkénti eltérésekkel. Az eltérések egyrészt jövedelmi különbségekből adódnak, másrészt ahol kedvező adottságú, kismélységű vízáadó réteg van, ott jelentős az 500 m³/év kapacitás alatti kiskutak aránya, ez pedig csökkenti a közműves vételezést.

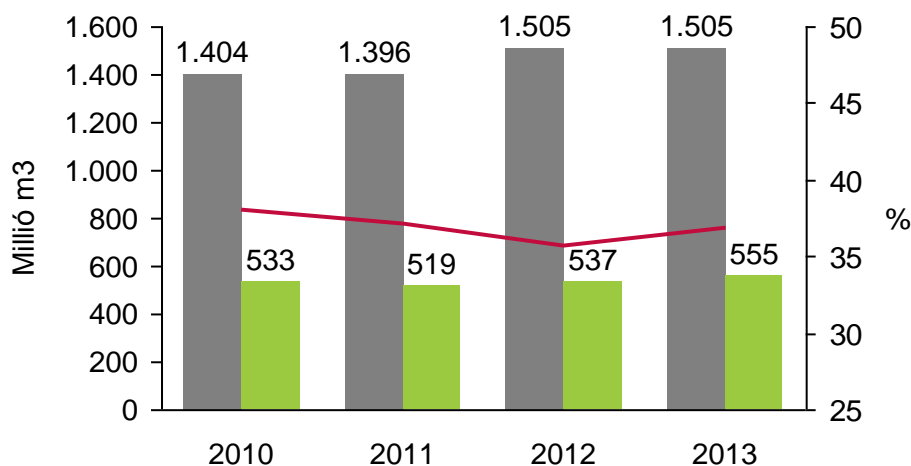
⁸ Forrás: KSH

⁹ KSH, KPMG számítás

A termelt (rendszerbe táplált) és a szolgáltatott (fogyasztóknak átadott) vízmennyiség közötti különbség, vagyis az értékesítési különbözet, egyrészt technológiai (mosásra használt) vízfelhasználásból fakad, másrészt vízvesztés eredménye. A vízvesztés egyik része a szerződés nélküli vételezéshez kapcsolódóan keletkezik, nagyobb részben pedig csőtörés, mérési veszteség, szivárgás, vagyis hálózati veszteség formájában jelentkezik. Az elosztóhálózatok ellátásbiztonságot növelő, célzott beruházásain keresztül hosszú távon a veszteség aránya is csökkenthető.

Még a fent részletezett vízvesztések mellett is csak az éves ivóvíztermelő kapacitás harmadát használjuk ki országos átlagban, mivel a víziközmű rendszerek nagyrészt a 2000-es évek előtt épültek, és a víztermelő kapacitásukat növekvő igényekre, valamint a csúcsidőszaki igények kielégítésére tervezték. Az országos átlagos kihasználás számai mögé tekintve azonban az is látható, hogy rendkívül nagy a víztermelő kapacitás kihasználásának területenkénti szórása, így vannak olyan vízbázisok is az országban, amelyek jelenleg is túlhasználtak.

11. ábra: Vízbázisok éves termelő kapacitása (millió m³ / év) és kihasználtsága (%)¹⁰

Víziközmű termelő kapacitása
 Termelt ivóvíz
 Kihasználtság

Országos átlagban a vízbázisok rendelkezésre állása bőséges, az ellátásbiztonság az elérhető vízforrások szempontjából jelenleg garantáltnak tekinthető.

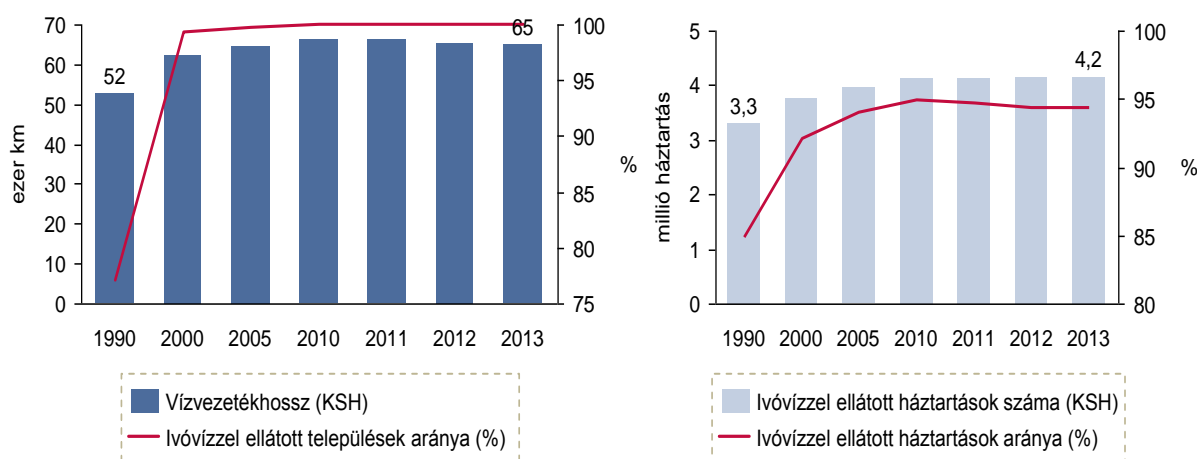
A napi rendelkezésre álló víztermelő kapacitás 4 millió m³/nap körül alakult az elmúlt években, a maximális felhasználás 2013-ban 1,5 millió m³/nap volt. Kijelenthető, hogy az éves átlagos kihasználtsághoz hasonlóan a napi forrásoldali kapacitás is megfelelő országos

Magyarország csökkenő népessége, a költségtükröző vízdíjak miatt visszaesett kereslet, valamint a víztakarékos háztartási eszközök és ipari technológiák elterjedése alapján a jövőben sem várható a fogyasztás jelentős növekedése, sőt, további csökkenés prognosztizálható.

¹⁰ MaVíz évkönyv adatok

szinten.

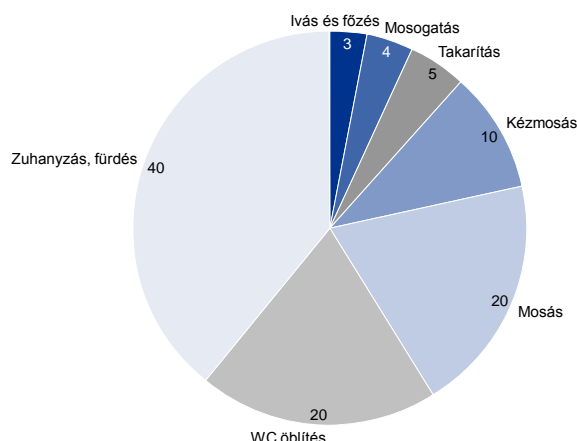
12. ábra: A magyarországi ivóvízhálózat hossza és a csatlakozott háztartások száma

A fenti ábrán látható, hogy Magyarországon szinte teljesen kiépült a vezetékes ivóvízhálózat. 2011-re minden magyarországi településre bevezették az ivóvizet, valamint több mint 4,1 millió háztartásnak, vagyis a háztartások 95%-ának volt hozzáférése a hálózathoz 2013-ban.

A hozzávetőleg napi 100 literes fejenkénti vízhasználatnak csak néhány százalékát teszi ki az ivásra és főzésre használt csapvíz. Legnagyobb hányadát, mintegy 40%-át a zuhanyzáshoz illetve fürdéshez, ötödét a WC öblítéshez, további ötödét a mosáshoz, a tizedét pedig kézmosáshoz kapcsolódóan használjuk.

13. ábra: Átlagos napi vízfogyasztás (liter/fő)¹¹

3. TÉVHIT

„Az elfogyasztott ivóvíz mennyisége pazarlóan növekvő.” – NEM IGAZ

Az ivóvízfogyasztás éves mennyisége a 90-es évek elejétől folyamatosan csökken. A csökkenés elsősorban annak köszönhető, hogy

- a társasházakban a mellékmérők telepítésével bevezetésre került a mennyiség alapú elszámolás,
- a hatósági vízdíjak a rendszerváltás előtti többszörösére emelkedtek, mert megszűnt a díjkiegyenlítés és az árkiegészítés,
- az ipari termelés visszaesésével az ipari ivóvíz-felhasználás is lecsökkent.

¹¹ A MaVíz adatai alapján. Forrás: http://oki.antsz.hu/files/dokumentumtar/vizes_GYIK_egyeztetett.pdf

4. TÉVHIT

„Az ivóvíz-szűrkevíz párhuzamos vezetékrendszer olcsó és hatékony eszköz a pazarlás megszüntetésére.” – NEM IGAZ

Különösen nagy vízhiánnyal, vízszűkösséggel küzdő országokban előforduló példa, hogy a vizet párhuzamos rendszeren szolgáltatják, az egyiket ivóvizet, a másikon szűrkevizet (mosásra, takarításra, WC öblítésre, öntözésre használható, de emberi fogyasztásra nem alkalmas vizet). Magyarországon egy ilyen rendszer kiépítése azonban célszerűtlen és ésszerűtlen lenne. Hazánkban nincs vízhiány, nem a víz mennyiségével, hanem a tisztítás és az elosztás gazdasági fenntarthatóságával van probléma. A szolgáltatók a jelenlegi rendszerek gazdaságos üzemeltetésére sem rendelkeznek elég forrással, egy párhuzamos rendszer kiépítése és működtetése a többszöröse is lehet a jelenlegi költségszintnek. A szűrkevíz használatát a környezettudatos építészeti módszereit használva, kisléptékű, helyi rendszerekkel lenne javasolt elősegíteni.

3.5.2. Az ivóvíz-szolgáltatás minőségi jellemzői¹²

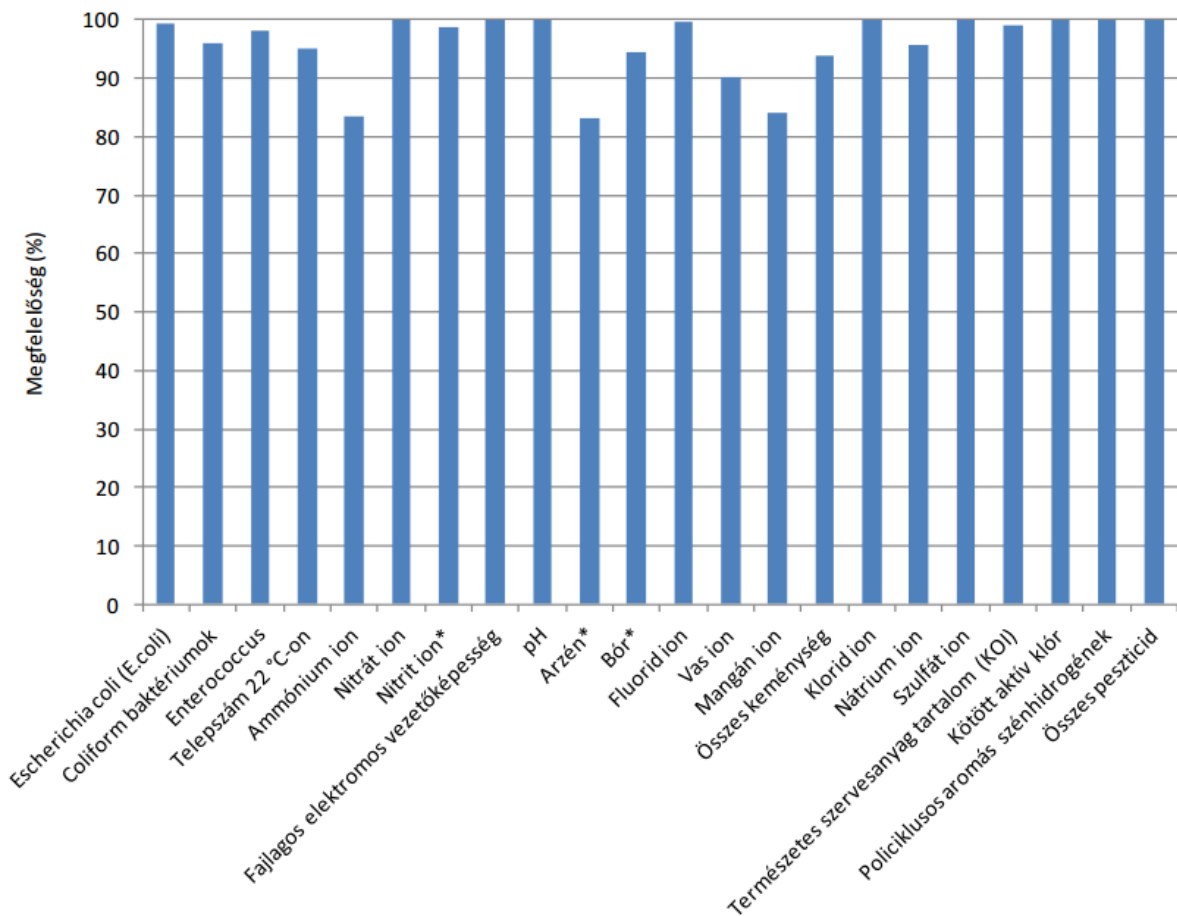
A vezetékes ivóvíz a legszigorúbban ellenőrzött élelmiszer. A minőségi követelményeket és az ellenőrzés rendjét Európai Unió és hazai jogszabályok is pontosan szabályozzák. A szolgáltatók és az egészségügyi hatóságok akkreditált laboratóriumokban 68 fizikai, kémiai, biológiai, bakteriológiai, és toxikológiai szempont szerint folyamatosan ellenőrzik a vezetékes víz minőségét.¹³ Minőségi probléma esetén a szakhatóságok felügyelete mellett a szolgáltatók megteszik a vízminőség helyreállítását célzó intézkedéseket, és kontroll vizsgálatokkal ellenőrzik azok hatásosságát. Szükség esetén a lakosságot lajtos kocsis segítségével, vagy palackozott illetve zacskós formában látják el ivóvízzel.

Hazánkban az ivóvíz a legtöbb településen korlátozás nélkül fogyasztható, egészséges. A legfontosabb paraméterek az arzén, az ammónium ion és a mangán ion kivételével mind 90% feletti megfelelési értéket mutatnak.

¹² ÁNTSZ: Ivóvíz minőség 2013 című dokumentum nyomán. <https://www.antsz.hu/data/cms65055/ivovizminoseg2013.pdf>

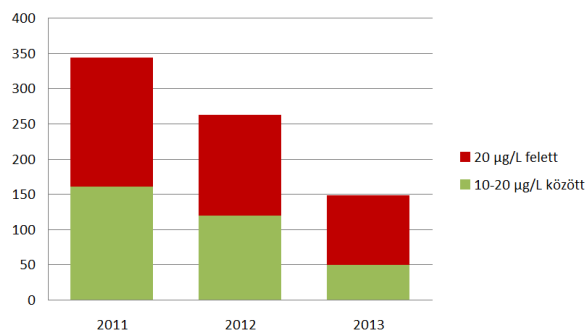
¹³ 201/2001. (X. 25.) Korm. rendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről

14. ábra: Az ivóvíz minősége 2013-ban

A legjelentősebb problémát a geológiai eredetű arzén jelenti. Az érintett településeken már befejeződtek illetve folyamatban vannak olyan Európai Uniói forrásból finanszírozott technológiai fejlesztések, amelyek javítják az ivóvíz minőségét. A fejlesztéseknek köszönhetően az arzénzennyezéssel érintett települések száma 2011 és 2013 között kevesebb, mint felére csökkent, 2013 végén a több mint 3200 településből mintegy 150-et érintett.

15. ábra: Arzénes ivóvízzel rendelkező települések száma¹⁴

¹⁴ https://www.antsz.hu/data/cms51328/arszen_erintettseg_2011_2013.png

A határértékeket több helyen szintén jelentősen meghaladó ammónium ion önmagában nem egészségkárosító hatású, de szennyeződésre utalhat. Legnagyobb veszélye abban áll, hogy nitríté alakulhat, ami a csecsemők esetében légzési nehézségekhez, vagy akár halálhoz is vezethet. A nitrit ion értékét azonban szintén folyamatosan nyomon követik a szolgáltatók, a határérték meghaladása esetén pedig azonnal értesítik az érintett településen élőket, a várandós kismamák és a csecsemők részére pedig alternatív forrásból biztosítanak ivóvizet.

A harmadik, 90%-os megfelelési értéket el nem érő alkotóelem a mangán ion, amely elsősorban esztétikai, illetve technológia problémákat okozhat.

Közegészségügyi szempontból fontos a sokkal kisebb léptékben, de egyes helyeken határérték feletti bróm, fluorid, illetve nitrit tartalom. Ezeken az érintett településeken is folyamatban vannak az uniós forrásból finanszírozott minőségjavító fejlesztések.

Országosan több helyen előfordulnak olyan panaszok, amelyek eredete a víz esztétikai jellegű hibája, nem az ártalmassága. Mikrobiológiai szennyeződések csak esetenként (pl. csőtöréskor) fordulnak elő. Az elmúlt két évben növényvédőszer határérték felett nem mutattak ki, ivóvízzel összefüggő járvány nem volt.

A hazai jó minőségű, egészséges ivóvíz európai összehasonlításban nem szerepel jól, amelynek elsődleges oka az arzén és az ammónium ion határérték feletti értéke.¹⁵ Az összehasonlítás azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy a magyar ivóvízellátó rendszer rekonstrukciós és technológiafejlesztő beruházásait nem javasolt elhalasztani, a forrásokat ezekre a célokra elő kell teremteni, hogy a minőségi jellemzők tekintetében az európai átlaghoz történő felzárkózás minél hamarabb megvalósuljon.

5. TÉVHIT

„Az ivóvíz nem egészséges.” – NEM IGAZ

Az ivóvíz a legszigorúbban ellenőrzött élelmiszer. A minőségi követelményeket és az ellenőrzés rendjét Európai Unió és hazai jogszabályok is pontosan szabályozzák. A szolgáltatók és az egészségügyi hatóságok folyamatosan ellenőrzik a vízminőséget, a legfontosabb adatok az ÁNTSZ honlapján minden polgár számára szabadon hozzáférhetőek. Hazánkban az ivóvíz a legtöbb településen korlátozás nélkül fogyasztható, egészséges. A legjelentősebb problémát a geológiai eredetű arzén jelenti, amely mintegy 150 települést érint. Sokkal kisebb léptékben, de egyes helyeken határérték feletti a víz bróm, fluorid illetve nitrit tartalma. Az érintett településeken folyamatban vannak olyan uniós forrásból finanszírozott fejlesztések, amelyek javítják az ivóvíz minőségét. Országosan több helyen előfordul olyan panasz, amelyek eredete a víz esztétikai jellegű hibája, nem az ártalmassága. Mikrobiológiai szennyeződések csak esetenként (pl. csőtöréskor) fordulnak elő. Az elmúlt két évben ivóvízbe került növényvédőszer határérték felett nem mutattak ki, ivóvízzel összefüggő járvány nem volt.

¹⁵ http://ec.europa.eu/environment/water/water-drink/pdf/report2014/1_HU_ACT_part1_v2.pdf

6. TÉVHIT

**„A házi víztisztító berendezések mindig javítják a csapvíz minőségét.”
– NEM IGAZ**

A házi víztisztító kisberendezések hazánkban is egyre elterjedtebbek. Az Országos Tisztifőorvosi Hivatal által kiadott alkalmazási engedéllyel rendelkező berendezések esetén is előfordulhat, hogy a nem megfelelő alkalmazásból illetve a karbantartás hiányából származóan az egészséges csapvízből egészségre káros ivóvizet állítunk elő. A berendezések rendszeres fertőtlenítést, karbantartást és a szűrő vagy egyéb alkatrész (pl. UV-lámpa) cseréjét igénylik. Vizsgálatok igazolják, hogy ezek részleges vagy teljes elmaradása a baktériumok elszaporodásával, valamint a vízminőség egészségre káros változásával járhatnak. Nyolc bevizsgált készülékből hétben találtak egészségügyi szempontból elfogadhatatlan mennyiségű baktériumot, egy esetben pedig a megengedettnél több ammóniumot, illetve a csecsemők számára káros mennyiségű ezüstöt. A szintén káros nitrit a nyolcból három esetben jelent meg, bár a megengedettnél kisebb mértékben. A szervezet egészséges működése számára szükséges ionokból a nyolcból három esetben találtak nem megfelelő mennyiségűt.

3.5.3. A szennyvízkezelés kereslet-kínálati viszonyai és a csatornahálózat legfontosabb jellemzői

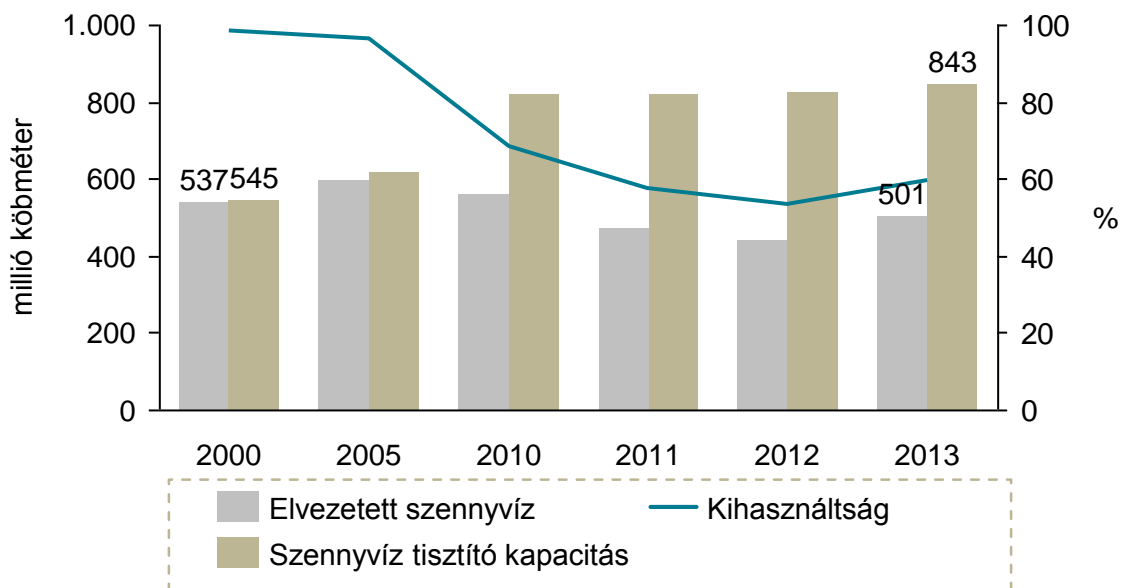
Magyarországon a szennyvízelvezetés egészen a legutóbbi évekig alacsonyabb fejlettségi szinten volt, mint a vezetékes ivóvízszolgáltatás. A KSH adatai szerint 1990-ben még mindössze a lakosság 41%-ának volt hozzáférése a közüzemi szennyvízgyűjtő hálózathoz. Ebből következően az el nem vezetett települési szennyvíz jelentős környezetterhelést jelentett a felszíni és felszín alatti vizekben.

A Víz Keretirányelv alapján implementált magyarországi jogszabályokban került meghatározásra a települési szennyvízelvezetés fejlesztését előirányzó beruházási ütemterv. A 2-10 ezer lakos egyenértékkel rendelkező agglomerációk szennyvízelvezető rendszereinek kiépítésére az Európai Unió forrást biztosított. A 2007-2013-as Európai Unió költségvetéséből 568 milliárd forint vissza nem térítendő támogatás jutott új, magyarországi szennyvízelvezető és tisztító rendszerekre. Az uniós csatlakozás óta végrehajtott

A szennyvízberuházások Európai Unió támogatására nem a közműszolgáltatók, hanem a helyi önkormányzatok és az állam, mint eszköztulajdonosok pályáztak. Ezen beruházások elsődleges szempontja volt, hogy minél több településre eljusson a közműves szennyvíz-elvezetés.

beruházások hatására 2013-ra a háztartások 75%-a kapcsolódott a csatornahálózatra.

16. ábra: Magyarország szennyvíztisztító kapacitása, a tisztított szennyvíz (millió m³) és a kapacitás kihasználtság (%) alakulása 2000-2013 között¹⁶

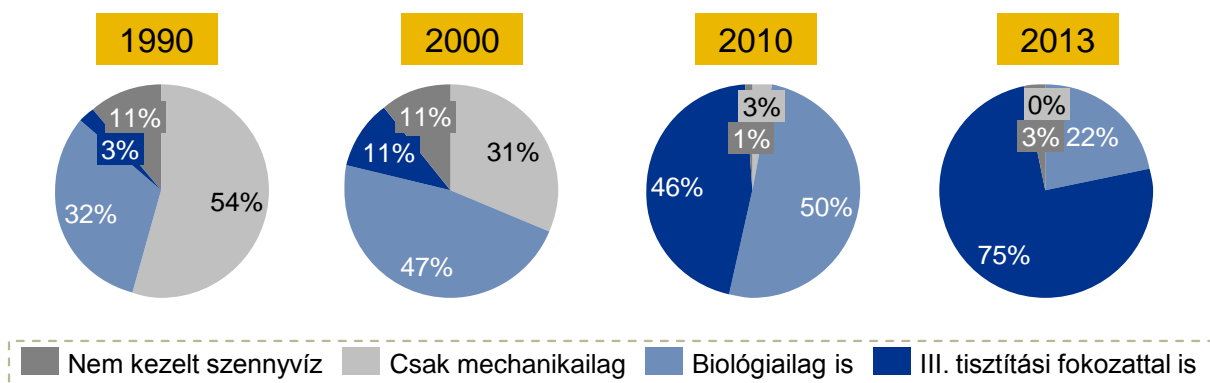
A beruházások eredményeképpen 2000 és 2013 között jelentősen nőtt (közel 300 millió köbméterrel) az éves szennyvíztisztító kapacitás, számos településen új szennyvíztisztító infrastruktúra épült ki. Ahogyan a fenti ábrán látható, a kibővült rendszer a korábbihoz képest alacsonyabb kihasználtsággal működik, aminek fő okai

- a csökkenő vízhasználat,
- az új telepek üzeméret hatékonysága alacsony,
- az új telepeknél a rácsatlakozás fokozatosan fut fel,
- az új telepek kapacitásai sokszor jelentősen meghaladják a szolgáltatási területek igényeit.

Az elvezetett szennyvíz a települési (lakossági és intézményi) szennyvíz mellett a termelőüzemek szennyvizét, és egyesített rendszerek esetében a csapadékvizet is tartalmazza. A háztartási szennyvíz esetében a mennyiség közel megegyezik a felhasznált ivóvízzel, azonban a csapadékmennyiség ingadozása miatt a teljes elvezetett vízmennyiség a felhasznált ivóvíz mértékét jelentősen meghaladhatja.

17. ábra: Különböző technológiákkal tisztított szennyvíz arányának alakulása (tisztított szennyvíz %-ában)

¹⁶ Kihasznátság = Tisztított szennyvíz / Szennyvíztisztító kapacitás

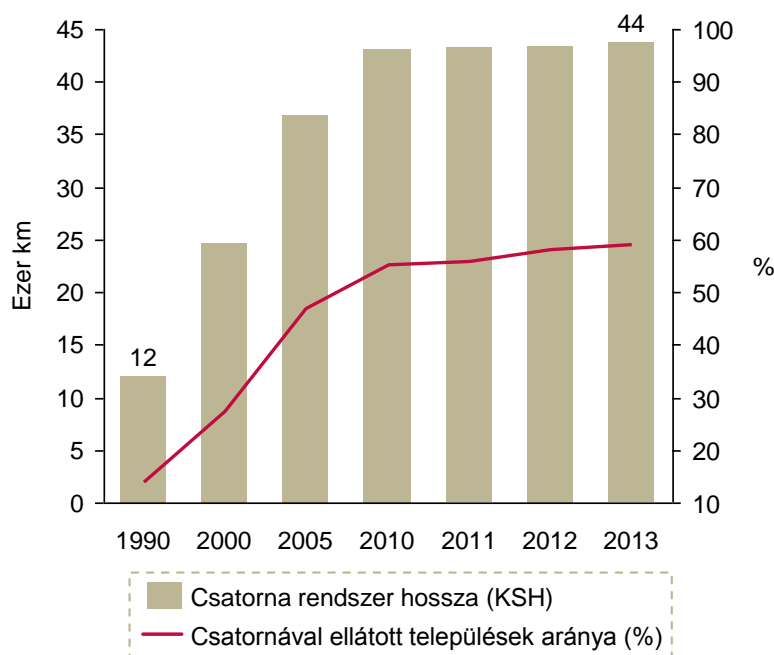

1990-ben a települési szennyvíz több mint felét még csak mechanikailag tisztították, azonban a folyamatos fejlesztések és beruházások hatására 2013-ra a tisztított szennyvíz 75%-át már III. tisztítási fokozattal is kezelik. A nem kezelt, valamint a csak mechanikailag kezelt szennyvíz mennyisége elenyésző. Ez a fejlődés jelentősen csökkenti a kezelt szennyvíz által okozott környezeti terhelést.

Az új vagy modernizált szennyvízelvezető és -tisztító rendszerek jelentősen csökkentik a szennyvíz által okozott környezetterhelést. Azonban a különböző technológiák és az új rendszerek alacsony kihasználtsága miatt a korábnál csak jóval magasabb költségek mellett üzemeltethető számos szennyvíz közmű.

A statisztikai adatok között egy ország ivóvíz-közmű fejlettségét mutató mérőszám az „elsődleges közműolló”, ami megmutatja az egy km ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvízgyűjtő-hálózat hosszát (minél magasabb az érték, annál fejlettebbnek tekinthető a víziközmű). A közműolló Magyarország esetében az 1990-es 228-as értékről 2013-ra 675-re emelkedett, vagyis az új csatornaberuházások következtében a közműolló (az ivóvíz- és csatornahálózatok közötti különbség) jelentősen szűkült.

18. ábra: A csatornarendszer hossza és a csatornával ellátott települések aránya

A csatornahálózat hossza és az ellátott települések aránya 2010-ig dinamikus növekedést mutatott. 2013-ra a települések 60, a háztartások 75 százaléka csatlakozott a szennyvízcsatorna-hálózatra. A csatornahálózat és a szennyvíz-közmű ellátottság még nem érte el a maximumot, továbbra is jelentős a csatornával el nem látott háztartások és települések aránya.

A nagyobb települések vezetékes szennyvízgyűjtése és -kezelése megvalósult, a szennyvízhálózattal nem rendelkező települések lélekszáma jellemzően 2000 fő alatti. A hálózat további bővítése magas beruházási költségek mellett valósulhat meg, viszonylag kisszámú új fogyasztó bekapcsolásával. Emiatt a szennyvízkezelő rendszer üzemeltetése is

A további gyors, extenzív beruházási politika helyett érdemes lehet a forrásokat a meglévő rendszerek hatékonyságának javítását célzó minőségi beruházásokra allokálni.

7. TÉVHIT

**„Minden településen ésszerű és gazdaságos a vezetékes szennyvízelvezetés.”
– NEM IGAZ**

Néhány ezernél kisebb lélekszámú településeken jellemzően nem gazdaságos a vezetékes szennyvízelvezetés működtetése, még vissza nem térítendő forrásokból megvalósuló beruházások esetén sem. Az alacsony kihasználtság és a mennyiségtől független fix működtetési költségek magas aránya miatt ezeken a településeken csak kiugróan magas egységköltségek mellett lenne gazdaságos az üzemeltetés. Célszerű olyan megoldásokra törekedni, amelyek a környezetvédelmi előírások maradéktalan teljesítése mellett a gazdaságos üzemeltetés szempontjait is figyelembe veszik.

8. TÉVHIT

„Az új víziközmű beruházások vagy a meglévő művek korszerűsítései (vízminőség-javító beruházások, szennyvíztisztító telepi fejlesztések) mindenképpen csökkenteni fogják a szolgáltatási díjakat.” – NEM IGAZ

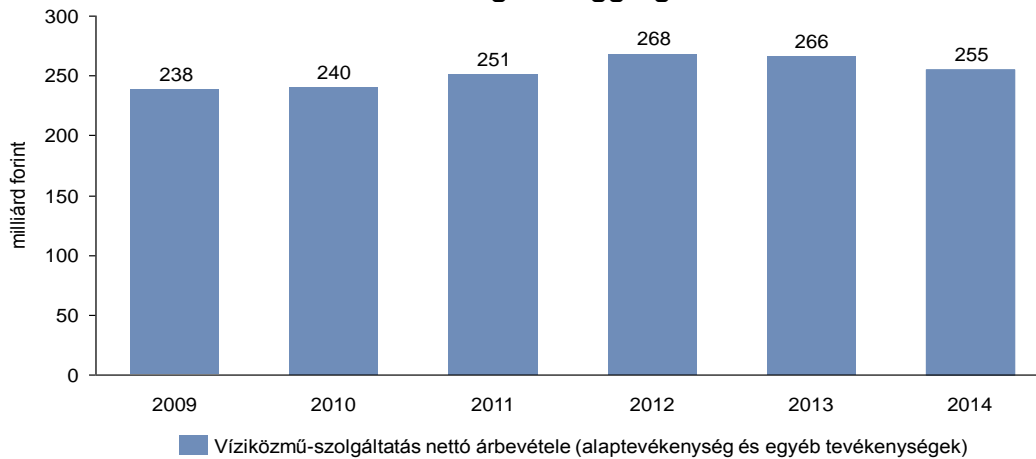
A tényleges tarifahatás több tényező eredőjeként alakul ki. A magasabb vagyoneértékhez magasabb értékcsökkenés tartozik, és az üzemeltetési költségek is várhatóan növekednek a korszerű technológiák üzemeltetési, karbantartási és gyakran magas vegyszer költsége miatt. Természetesen a víz minősége javulni fog, és a környezet terhelése is csökken.

magasabb egységköltség mellett történhet.

3.5.4. A szektor legfontosabb gazdasági mutatói

A teljes víziközmű ágazat nettó árbevétele 255 milliárd forint volt 2014-ben (alaptevékenység és egyéb tevékenység együttes nettó árbevétele). A korábbi évek lassú növekedése 2013-ban megtorpant a rezsicsökkentés hatására, a szennyvízcsatornák bővítése és az új rendszerek kiépítése ellenére.

19. ábra: A víziközmű ágazat aggregált nettó árbevétele¹⁷

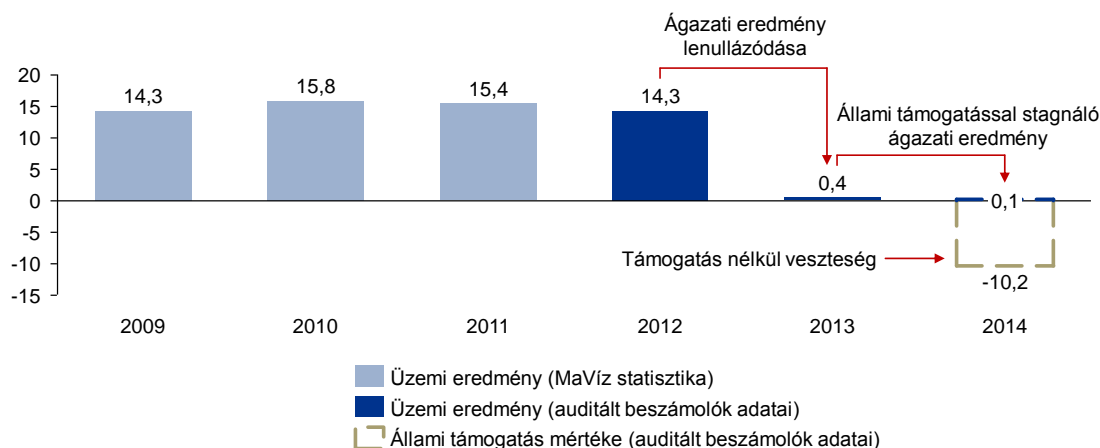

Az árbevétel megtorpanása mellett jelentősen romlott az ágazat eredményessége, amit a következő tényezők magyaráznak:

- rezsicsökkentés (a tarifák csökkennek, a költségek növekednek vagy stagnálnak),
- a 2013-tól fizetendő közműadó (nagyságrendileg 12,5 milliárd forint az ágazati szintű adóteher 100 ezer km vezetékkel számolva),
- a víziközmű vagyon önkormányzatoknak való átadásából származó egyszeri (számviteli) veszteség.

Az ágazatot érintő jelentős terhek a korábban stabil 14-15 milliárd forintos éves üzemi eredményt az alaptevékenységek szintjén 2013-ban negatívba fordították, az egyéb tevékenységek pozitív eredményével is éppen elkerülve a veszteséges működést ágazati szinten. 2014-ben tovább romlott az eredményesség, és csak – egyes társaságoknak járó – összesen 10 Mrd Ft-os állami támogatással tudott fennmaradni a zero körüli eredmény.

¹⁷ Forrás: Társasági éves beszámolók, KPMG számítás. A KPMG számítás módszertana bővebben a „Gazdasági helyzetkép” fejezetben és a „Mellékletben” kerül bemutatásra

20. ábra: A víziközmű-szolgáltatók aggregált üzemi eredménye

3.5.5. A víziközmű szektor foglalkoztatási mutatói

A víziközmű ágazat jelentős foglalkoztató, a teljes szektor mintegy 18-20 ezer fő munkavállalót alkalmaz. Az ország minden településén működik víziközmű, így a legtöbb helyen munkaadóként is jelen vannak a víziközmű-szolgáltatók.

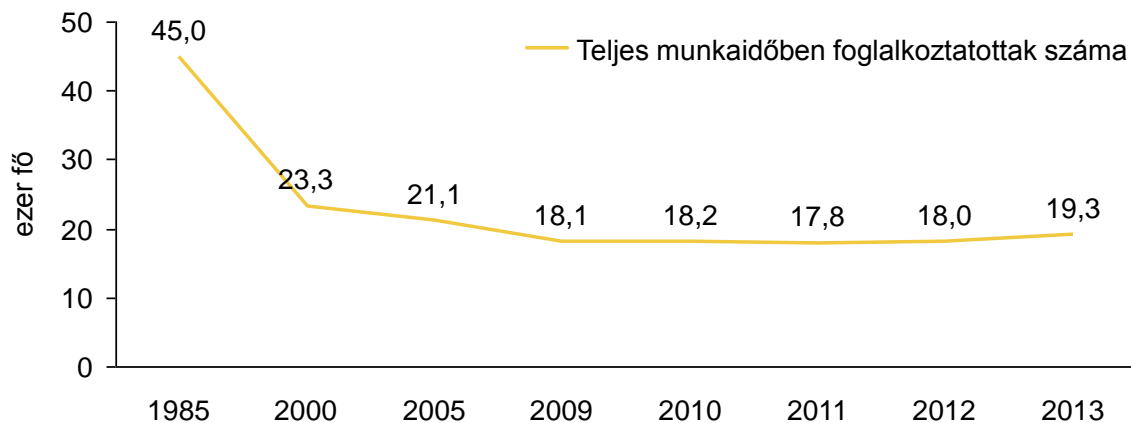
A rendszerváltás előtt közel 45 ezer fő dolgozott a víziközmű ágazatban, akkor jóval kisebb területen (kevesebb településen), jóval kisebb eszközparkot üzemeltetve (csatorna lefedettség csak a nagyvárosokban volt).¹⁸ Ahogy a következő ábrán látható, annak ellenére, hogy a víziközmű rendszerek és a szennyvízelvezetés, tisztítás folyamatosan épült ki az országban, drasztikusan lecsökkent a foglalkoztatottak állománya. A rendszerváltást követően a víziközmű ágazatban megtörtént a munkaerő-létszám racionalizálása és az erőforrások hatékonyabb kihasználása.

A foglalkoztatottak létszámának csökkenése 2009-2010-ig tartott, azóta újabb enyhe emelkedés látható 2013-ig. Ennek két fő oka van:

- A 2011-ben indított ágazati integráció során a bérletbe, vagyonkezelésbe vett víziközmű vagyonnal az átvevő társaságok a korábbi üzemeltető közel minden alkalmazottját átvették. Az átvett létszámban történt ugyan természetes lemorzsolódás, de foglalkozáspolitikai okokból nem került sor újabb jelentős létszámcsökkentésre az ágazatban.
- A szennyvíz ágazatot még extenzív növekedés jellemzi, ami új területek bevonását jelenti. A szolgáltatási terület bővülése együtt jár a szükséges munkavállalói létszám emelkedésével is.

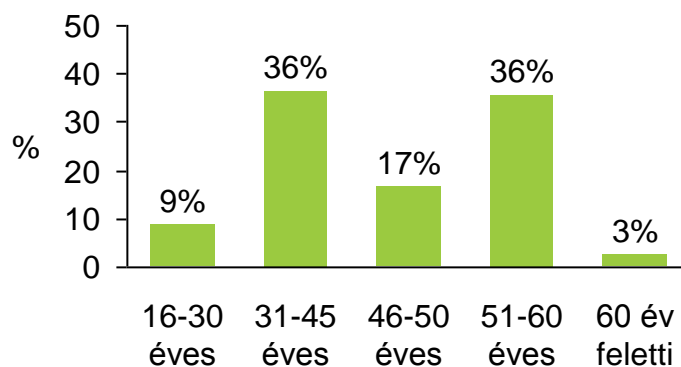
¹⁸ Ungvári Gábor – Koskovic Éva: Áttekintés a magyar víziközmű-ágazatról

21. ábra: A víziközmű ágazatban teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma¹⁹

A víziközmű ágazat számára is kiemelt cél, hogy a XXI. század igényeihez alkalmazkodva a lehetőségekhez mérten magas hozzáadott értéket biztosító ágazat legyen, amely korszerű tudásra épül. Ennek szellemében fontos, hogy a társaságoknál meglévő tudásbázis megőrzésére és a tudás átadására megfelelően felkészüljön az ágazat, hiszen, a jelenlegi foglalkoztatottak 40%-a 5-15 éven belül nyugdíjba vonul.

22. ábra: Víziközmű ágazatban foglalkoztatottak életkor szerinti megoszlása (2013)

¹⁹ MaVíz évkönyv

3.6. Fogalmak

Általános

víziközmű: olyan létesítmény, amely a közműves ivóvízellátást, a közműves szennyvízelvezetést illetve -tisztítást valamint a tűzvíz biztosítását szolgálja, például ivóvíz- és szennyvízvezeték, ivóvíztermelő mű, szennyvíztisztító mű.

víziközmű-szolgáltató: a közműves ivóvízellátást és/vagy a közműves szennyvízelvezetést illetve -tisztítást működési engedély birtokában végző gazdasági társaság. A szolgáltató az ellátásért felelőssel a víziközművekre vonatkozó üzemeltetési szerződést köt, ennek érvényessége alatt gondoskodik a felhasználók ellátásáról. A szerződés egy adott területre illetve víziközmű-szolgáltatási ágazatra vonatkozik (ivóvízellátásra vagy szennyvízelvezetésre).

ivóvízellátás: az ivóvíztermelés, az ehhez kapcsolódó ivóvízbázis-védelem, az ivóvízkezelés, -tárolás, -szállítás és -elosztás, a felhasználási helyekre történő eljuttatás, valamint mindezekhez kapcsolódóan a tűzvíz biztosításának összessége.

szennyvízelvezetés és -tisztítás: a szennyvíz felhasználási helyekről történő összegyűjtésének, elvezetésének (egyesített rendszer esetén a csapadékvíz-elvezetést is ideértve), tisztításának, a tisztított szennyvíz befogadóba vezetésének, valamint a keletkezett iszap elhelyezésének összessége.

szennyvíztisztító technológiák: a durva szennyeződések eltávolítását célzó mechanikai, a szerves anyagok eltávolítását célzó biológiai, valamint a főleg foszfor- illetve nitrogénmentesítést jelentő III. tisztítási fokozatú technológiák. Magyarországon 2013-ra a III. tisztítási fokozattal kezelt szennyvíz aránya elérte a teljes mennyiség háromnegyedét, a biológiai tisztítás aránya 20-25%, a sehogy, vagy csak mechanikailag kezelt szennyvíz aránya pedig az 5%-ot se éri el.

Szabályozás

ellátásért felelős: települési önkormányzat vagy – a Vksztv. által meghatározott esetekben – a magyar állam, amely a víziközmű-szolgáltatások biztosításáért felelős. A víziközmű-szolgáltatók üzemeltetési jogviszony keretében végzik a rendszerek üzemeltetését, és így a fogyasztók ellátását, az ellátási felelősség azonban nem őket terheli.

üzemeltetési jogviszony: az ellátásért felelős és a víziközmű-szolgáltató között létrejött jogviszony. Víziközmű-szolgáltatást kizárólag a MEKH által jóváhagyott üzemeltetési szerződés és működési engedély birtokában végezhetnek a szolgáltatók. A szerződés vagyonkezelési, koncessziós vagy bérleti-üzemeltetési szerződés lehet, típustól függően eltérő jogokkal és kötelezettségekkel. Időtartamát illetően lehet határozatlan idejű, vagy minimum 15 évre, de maximum 35 évre szóló határozott idejű szerződés.

Víz Keretirányelv: a vízgazdálkodás teljes egészére, annak minden szakterületére, minden vízhasználatra és vízgazdálkodási szolgáltatásra kiterjedő Európai Unió jogszabály. Legfőbb célja, hogy Európa vizei 2015-ig jó állapotba kerüljenek, és utána ez a jó állapot fenntartható legyen. A jogszabály és annak hazai implementációja is számos olyan rendelkezést tartalmaz, ami érinti a víziközmű-szolgáltatást.

Vksztv.: a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény, amely egységes szemlélettel szabályozza a víziközmű-szolgáltatással kapcsolatos alapelveket, feladatokat, felelősségi viszonyokat, jogokat és kötelezettségeket. A törvény végrehajtásáról, így az egyes szabályok részleteinek kifejtéséről is az 58/2013. (II. 27.) Korm. rendelet gondoskodik.

MEKH: Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a víziközmű-szolgáltatással kapcsolatos, fogyasztóvédelmi kérdéseket nem érintő hatósági feladatok ellátásáért felelős, kizárólag jogszabályoknak alárendelt önálló szabályozó szervezet.

integráció: a víziközmű szolgáltatók koncentrációját célzó folyamat, amely a Vksztv. hatályba lépése óta tart, és várhatóan 2016 végén fejeződik be. A szabályozás a szolgáltatói működés feltételeként minimum értéket szab meg a felhasználói egyenértékre vonatkozóan, ami három lépcsőben 2016 végére 150 ezerre emelkedik. Az integráció nyomán az engedélyes víziközmű-szolgáltatók száma a 2011-es közel 400-ról 2015. januárjára 42-re csökkent.

rezsicsökkentés: a közszolgáltatások széles körére kiterjedő, a hatósági árak csökkentését célzó többlépcsős szabályozási folyamat, amelyet a víziközmű szektorra a rezsicsökkentések végrehajtásáról szóló 2013. évi LIV. törvény terjesztett ki. A jogszabály 2013. július 1-jétől a bruttó lakossági hatósági díjakat (azonos szolgáltatott mennyiséget feltételezve) 10%-kal csökkentette. A csökkentés az ágazat számára éves szinten hozzávetőleg 20 Mrd Ft bevételkiesést eredményezett, mindeközben a lakossági egy főre eső kiadásokat körülbelül havi 200 Ft-tal csökkentette.

közműadó: a vezetékes közszolgáltatásokat 2013. január 1-jétől kezdődően terhelő adónem. Az adó mértéke a közművezetékek hosszára vetítve méterenként 125 Ft, a víziközmű ágazatban összesen hozzávetőleg 12,5 Mrd Ft évente. Az adót a vezeték tulajdonosa, a víziközmű szektor esetében viszont a vezeték üzemeltetője, azaz a szolgáltató köteles megfizetni. Az adót a szolgáltatók nem háríthatják át a felhasználókra.

vízterhelési díj: a víziközmű-szolgáltatók által az állam részére befizetett díj, amelyet a szennyvíztisztító telepekről a felszíni vizekbe juttatott, a tisztított szennyvízben még jelenlévő szennyezőanyagok mennyisége után kell megfizetni. A díjat a szolgáltatók átháríthatják a fogyasztókra (szennyező fizet elv).

Értéklánc-elemek

felhasználó: a víziközmű-szolgáltatást igénybe vevő természetes vagy jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki (amely) a víziközmű-szolgáltatásba bekapcsolt ingatlan használója, és sorban mögötte az ingatlan tulajdonosa. A tanulmányban a felhasználó és a fogyasztó kifejezések azonos tartalommal szerepelnek.

felhasználói egyenérték: a víziközmű-szolgáltatást igénybe vevő felhasználók számosságát kifejező komplex mutatószám, amely víziközmű-szolgáltatási ágazatonként figyelembe veszi a lakossági felhasználók számát, a nem lakossági felhasználók esetén az éves fogyasztást, az ipari fogyasztók esetén pedig a m³/nap-ban kifejezett rendelkezésre álló kapacitást.

gördülő fejlesztési terv: tizenöt évre szóló, felújítási és pótlási, valamint beruházási részből álló terv, amely víziközmű-rendszerenként és fejlesztési ütemenkénti bontásban tartalmazza az elvégzendő feladatokat. A terv elkészítése az adott víziközmű-rendszerre vonatkozó üzemeltetési jogviszony típusától függően a víziközmű tulajdonosának vagy üzemeltetőjének a felelőssége.

számvetési szétválasztás: a víziközmű-szolgáltatók három ágazati tevékenységének (ivóvízellátás, szennyvízelvezetés és -tisztítás, valamint egyéb tevékenységek) elkülönült számvetési nyilvántartását biztosító előírás. Annak érdekében, hogy a szolgáltatók ágazati tevékenységeinek vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről valós képet lehessen kapni, a társaságok 2013 óta kötelesek a mérlegüket és az eredménykimutatásukat úgy elkészíteni, mintha az ágazati tevékenységek külön társaságban működnének. A Vksztv. értelmében a módszer biztosítja az egyes tevékenységek átláthatóságát, a diszkriminációmentességet, továbbá kizárja a keresztfinanszírozást és a versenytorzítást.

tűzivézellátás: a közműves ivóvízellátás részeként a szolgáltatók által biztosított, katasztrófavédelmi célokat szolgáló vízellátás. Ennek keretében a víziközmű-szolgáltatók évente kétszer ellenőrzik a tűzcsapokat, elvégzik a szükséges karbantartásokat, és folyamatosan biztosítják a megfelelő víznyomást.

locsolási kedvezmény: szennyvízkibocsátással nem járó ivóvízhasználat után járó kedvezmény. Minden évben a május 1-jétől szeptember 30-ig terjedő időszakban a házi locsoláshoz használt vízhasználat után kedvezmény jár az azt kérelmező fogyasztónak. A kedvezmény mértéke az elszámolás alapjául szolgáló ivóvízfogyasztás 10 százalékát elérő vízmennyiség, vagy – telepített locsolási vízmérő esetén – a mért elkülönített locsolási vízhasználat.

zöldmezős beruházás: (ebben a tanulmányban) Európai Unió forrásból megvalósult új szennyvíztelep, illetve a kapcsolódó csatornahálózat.

vízmérő hitelességi ideje: az az időszak, amely alatt a vízmérő által mért mennyiséget automatikusan pontosnak kell tekinteni. A mérésügyről szóló 1991. évi XLV. törvény rendelkezése értelmében a bekötési és törzshálózati vízmérők hitelességi ideje 4 év, a mellékmérőké 8 év.

Egyéb

KSH: Központi Statisztikai Hivatal

Eurostat: az Európai Unió statisztikai hatósága

4. Gazdasági helyzetkép

Ebben a fejezetben az elérhető ágazati adatok alapján bemutatásra kerül a szektor bevételeinek és ráfordításainak elmúlt évekbeli változása, a ráfordítások szerkezete, az eredményesség alakulása, valamint az eredményesség szektoron belüli különbözősége.²⁰

4.1. Bevételek

4.1.1. Hatósági díjmegállapítás

Az alaptervékenységek szolgáltatása hatóságilag szabályozott díjakon történik. A 2011-es víziközmű törvény hatályba lépése előtt decentralizált hatósági árrendszer működött, a tarifa-meghatározás joga az önkormányzatoknál, az állami tulajdonú közművek esetén pedig az államnál volt. Utóbbi esetében az árhatósági jogkörben a vidékfejlesztésért felelős miniszter járt el, a díjmeghatározás rendeletalkotás útján valósult meg. A jelenleg hatályos díjak is ebben a szabályozási környezetben alakultak ki.

A decentralizált díjmeghatározás következtében tízezres nagyságrendű a hazai díjak számossága annak ellenére is, hogy bizonyos működési területeken illetve víziközmű rendszereken egységesek a díjak. Korábban ugyanis mind a 3200 önkormányzat állapított meg tarifát, csatornakiépítettség esetében két különböző díjjal, szolgáltatásonként legalább kettő (lakossági és nem lakossági), de esetenként három vagy négy tarifával (külön díj ideiglenes fogyasztók számára, önkormányzati intézmények számára, ipari fogyasztók

A díjak mértéke jelentősen különbözik mind országosan, mind egy adott szolgáltatási területen belül. A tarifák szórása az eltérő földrajzi adottságokból, az eltérő technológiákból és az eszközök eltérő műszaki állapotából adódó költségkülönbségekre vezethetőek vissza.

számára stb.), továbbá általában kategóriánként alap- illetve fogyasztással arányos díjjal.

Az üzemeltetési költségek mellett jelentősen befolyásolták a díjak mértékét és arányait az önkormányzati árpolitikák is, így az ármegállapításnál a költségek fedezete mellett egyéb szempontok (politikai, tulajdonosi, szociális stb.) is érvényesülhettek.

A Vksztv. hatályba lépésével az önkormányzatok elvesztették árhatósági jogkörüket. Az új tarifa-megállapítási rendszer központosított, a hatósági díjakra – minden év október 15-ig – a MEKH tesz javaslatot a szektor felügyeletéért felelős miniszternek. A miniszter – a javaslat figyelembe vételével – rendeletben állapítja meg a tarifákat víziközmű-szolgáltatónként vagy víziközmű-rendszerenként, és víziközmű-szolgáltatási ágazatonként. A MEKH-nek első javaslatát 2014. október 15-ig kellett megtennie, de a tarifák miniszter általi módosítására a tanulmány készítéséig nem került sor.

Az egységes tarifameghatározási mechanizmus bevezetéséig tartó átmeneti időszak két fázisra bontható. Az első fázisban, 2012-től, a víziközmű törvény rendelkezése értelmében a 2011. december 31-én alkalmazott bruttó díjakhoz képest legfeljebb bruttó 4,2%-kal megemelt mértékű tarifákat alkalmazhattak a szolgáltatók. A második fázist a rezsicsökkentés víziközmű szektorra történt kiterjesztése jelentette. A rezsicsökkentés végrehajtásáról szóló törvény a lakossági fogyasztók számára 2013. július 1-jétől a 2013.

²⁰ Az elemzés a MaVíz üzemeltetői tagságának eredménykimutatásaira épül, ezen adatokra alapozott megállapításokat a szektor egészére érvényesnek tekintettük.

január 31-i bruttó díjterheléshez képest 10%-os csökkentést írt elő, a nem lakossági fogyasztók számára pedig a 2013. január 31-én alkalmazott díjak befagyasztását rendelte el. Amennyiben zöldmezős beruházás keretében addig nem nyújtott szolgáltatás kerül bevezetésre, az érintett víziközmű-szolgáltató kérelmére a MEKH a miniszterrel egyetértésben hozzájárulást adhat a jogszabályban rögzített szolgáltatási díjtól eltérő tarifa alkalmazásához.

9. TÉVHIT

„A vízdíjakat a szolgáltatók határozzák meg.” – NEM IGAZ

Az új víziközmű-törvény hatályba lépése előtt a díjakat az önkormányzatok, állami tulajdonú víziközműveknél pedig a vidékfejlesztésért felelős miniszter állapította meg. A jelenleg hatályos szabályozás értelmében a tarifákat a MEKH javaslatának figyelembe vételével a nemzeti fejlesztési miniszter hirdeti ki, de a rezsicsökkentés során befagyasztott tarifák a tanulmány megjelenéséig nem módosultak az új ármeghatározási rendszer szerint.

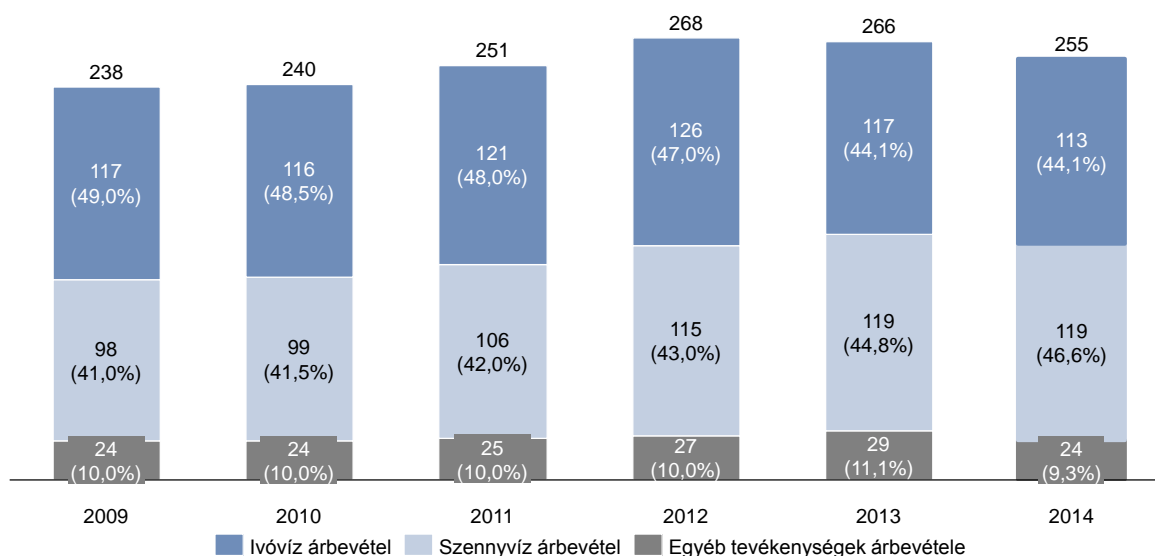
4.1.2. Nettó árbevétel

4.1.2.1. A nettó árbevétel változása és tevékenységek közötti megoszlása

A víziközmű-szolgáltatók árbevétele három fő forrásból származik: az alaptevékenységként végzett ivóvíz-szolgáltatásból és szennyvízkezelésből, valamint minden, az alaptevékenységbe nem tartozó egyéb tevékenységekből. Az elmúlt évek átlaga alapján az árbevétel kb. 90%-a az alaptevékenységből származik, a szennyvízkezelésből származó bevétel arányának fokozatos növekedése mellett.

A víziközmű-szolgáltatási szektor 250 Mrd Ft feletti nettó árbevételt ér el évente. 2012-ig az iparági aggregált árbevétel nőtt, 2013-ban és 2014-ben viszont a rezsicsökkentés következtében csökkent. A rezsicsökkentés miatti bevételkiesést a szennyvízbekötések számának folyamatos emelkedése részben ellensúlyozta. 2014-re, azaz az első olyan évben, amikor a rezsicsökkentés a teljes esztendőt érintette, iparági szinten további 11 Mrd Ft-os visszaesés történt.

23. ábra: A víziközmű ágazat nettó árbevétele (Mrd Ft)

Az iparági szerkezet átalakulása és az integrációs folyamat során átalakuló szolgáltatói kör változás miatt a historikus iparági tényadatok alakulása nem követhető vissza teljes pontossággal. Az integráció során hozzávetőleg a tizedére csökkent a szolgáltatók száma, miközben a beolvadások, összeolvadások, felszámolások alapvetően átrendezték a piacot. A tanulmányban szereplő 2012 előtti összértékek, valamint a 2013 előtti tevékenységek szerinti bontások ezért a KSH valamint a MaVíz adataira épülő becslések. A kalkuláció módszertanát részletesen az 1. melléklet tartalmazza.

4.1.2.2. Alaptevékenységből származó árbevétel

Az ivóvízellátásból származó nettó árbevétel 2009 és 2012 között csökkenő értékesített mennyiség és átlagos tarifaszint emelkedés mellett enyhén növekedett. A rezsicsökkentés²¹ 2013 második felétől éves szinten közel 5%-os mértékben éreztette hatását. Az alacsonyabb értékesített mennyiség és a tarifacsökkentés következményeként hozzávetőleg 7%-kal esett vissza az ivóvízellátásból származó nettó árbevétel. 2014-ben további 4 Mrd Ft-os árbevétel csökkenés történt, a 2012-es bázisról a rezsicsökkentés és az értékesített mennyiség csökkenése miatt összesen 13 Mrd Ft értékű visszaesést eredményezve.

A szennyvízszolgáltatás esetén a rezsicsökkentés hasonlóképp érezteti hatását azzal a jelentős különbséggel, hogy az új bekötésekből eredő mennyiségi növekedés ellensúlyozza a tarifacsökkentés árbevétel-mérséklő hatását. A kettő eredőjeként így 2013-ban növekvő, 2014-ben pedig stagnáló árbevételt mutatott a szennyvíz ágazat.

4.1.2.3. Nem alaptevékenységből származó árbevétel

A szolgáltatók alaptevékenységük mellett egyéb tevékenységeket is végeznek, hozzávetőleg a nettó árbevételük 10%-ának megfelelő mértékben. Ez részben historikus okokra vezethető vissza, részben a kieső árbevétel pótlására irányuló törekvés. Előbbi kategóriába tartozik például a fürdőüzemeltetés, utóbbiba a szabad kapacitások kihasználása keretében értékesített laboratóriumi analitikai szolgáltatás, vízipari építőmunka, tervezési és műszaki szakértői feladatok.

4.1.3. Egyéb bevételek

Egyéb bevételek sor alatt jellemzően bírságokból, kártérítésekből származó bevételek, ráfordítás támogatás valamint értékvesztés visszairása található. Mértéke 2012-ben és 2013-ban körülbelül 40 Mrd Ft, 2014-ben pedig 46 Mrd Ft volt ágazati szinten.

Az aktivált saját teljesítmények értéke 2012 és 2014 között 4,5 Mrd és 6,5 Mrd Ft között volt.

A két tétel együtt az üzemi bevételek hozzávetőleg 15%-át tették ki.

4.2. Ráfordítások

4.2.1. A ráfordítások értéke és szerkezete

Mivel az integráció során nagy mértékben változott az iparági teljes társasági kör, így a költségekre vonatkozóan pontos adatokkal csak 2012 óta rendelkezünk. A ráfordítások

²¹ A 10%-os lakossági díjcsökkentés a lakossági aránytól függően változó mértékben csökkentette a szolgáltatók alaptevékenységi árbevételét, a magas lakossági arányú szolgáltatókat így jobban terhelte.

összértéke a 2012-es 298 Mrd Ft-ról 2013-ra 312 Mrd Ft-ra nőtt, majd 2014-re 4 Mrd Ft-tal csökkent.

Mindhárom vizsgált évben a szektor teljes ráfordításainak nagyjából 45%-át tették ki az anyagjellegű ráfordítások. Ezen belül az anyagköltség csökkent, az igénybe vett szolgáltatások értéke nőtt.

Az anyagköltségek között iparág-specifikus tétel a kitermelt víz költsége, amely a ráfordítások teljes összegének csupán néhány százalékát képviseli, az ivóvíz-szolgáltatás önköltségének legjelentősebb részét ugyanis a tisztítással és az elosztással összefüggő költségek jelentik.

A szennyvíz esetén a szennyvíziszap kezelése a tipikus költségelem, melyet a szolgáltatók igénybe vett szolgáltatásként vagy anyagköltséggént, illetve személyi jellegű ráfordításként könyvelnek el. Hasonlóan a kitermelt víz költségének az ivóvíz-szolgáltatás önköltségén belüli arányához, a szennyvíziszap kezelése is csak hozzávetőleg tizede a szennyvízelvezetés és -tisztítás önköltségének.

További iparág-specifikus tétel az igénybe vett szolgáltatások között a szolgáltatók által bérelt eszközök után fizetett bérleti díj. A díj elvben a bérelt eszközök után elszámolt éves értékcsökkenési leírás mértékével megegyező, vagyis az eszköztulajdonosoknál elvileg rendelkezésre áll a felújítási és pótlási célú beruházások fedezete. Az elv a gyakorlatban azonban csak ritkán valósul meg, ugyanis nincs előírás arra vonatkozóan, hogy a bérleti díj mértékének mekkorának kell lennie. A víziközmű törvény értelmében a bérleti díjat az ellátásra kötelezetteknek elkülönítetten kell kezelniük, és kizárólag víziközmű-fejlesztésre fordíthatják. Az igénybe vett szolgáltatásoknál a növekmény egy részét a szolgáltatók részéről az önkormányzatoknak átadott eszközállomány visszabérléséből származó pótlólagos bérleti díj okozza.

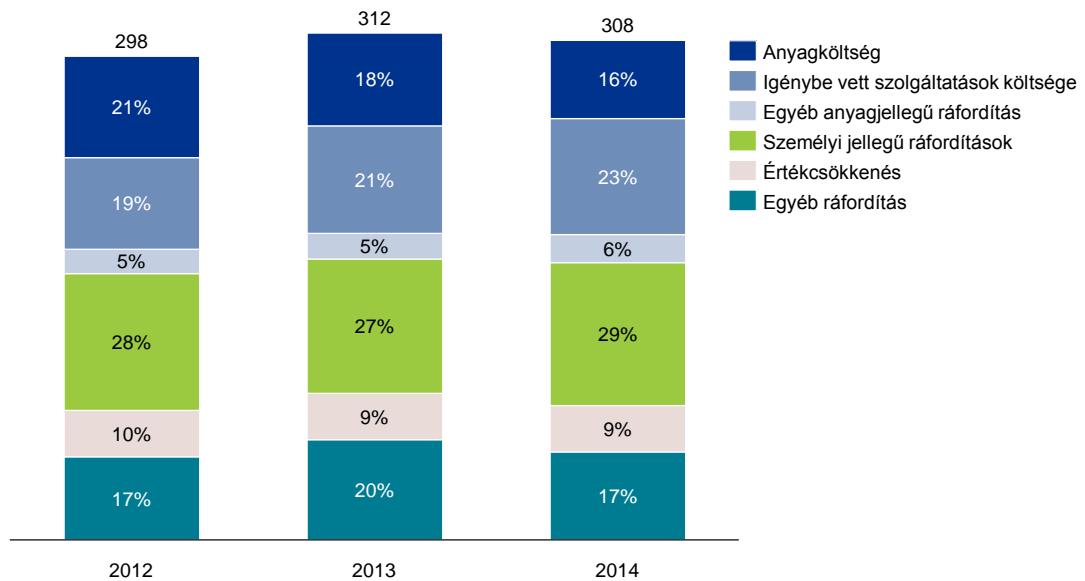
A személyi jellegű ráfordítások 27-29%-os súlyt képviselnek a teljes ráfordítás-tömegben belül, alapvetően változatlan értékkel.

Az értékcsökkenési leírás a szolgáltatók könyveiben szereplő eszközök, azaz a vagyonkezelte és a saját tulajdonú működtető vagyon után elszámolt értékcsökkenés. Ennek éves értéke valamelyest csökkent 2013-ban, elsősorban a vagyonátadás miatti eszközállomány-csökkenés miatt.

Egyéb ráfordítások alatt számolják el a szolgáltatók a közműadókat, egyes önkormányzati adókat, a vízterhelési díjat, az innovációs járulékot, az értékvesztést valamint a fizetett bírságokat, kártérítéseket. Az ágazati szinten 12,5 Mrd Ft-ot kitevő közműadó miatt 2013-ban az egyéb ráfordítások értéke – és így aránya is – jelentősen nőtt.

A ráfordítások összértékét 2012-ről 2013-ra 12,5 Mrd Ft-tal növelte a közmű-vezetékek adója.

24. ábra: A víziközmű-szolgáltatók ráfordításainak költségnem szerinti megoszlása

A tevékenységek közötti keresztfinanszírozás a Vksztv. rendelkezéseivel ellentétes. 2013 volt az első év, amikor a számviteli szétválasztásra vonatkozó jogszabályi kötelezettség alapján sor került a tevékenységi beszámolók elkészítésére. A jogszabályi változást, illetve az ezt követő MEKH-ajánlás megjelenését követően minden társaság kialakította saját szétválasztási politikáját, így a tevékenységi felosztás módszertanát is.

A számviteli szétválasztási módszertanok egységességére vonatkozóan nincsenek felmérések, a nyilvánosan elérhető szétválasztási adatok pedig egyelőre csak az első, azaz a 2013-as évet fedik le. Historikus összehasonlításra, és ezzel együtt a módszertanok megfelelőségének megítélésére így egyelőre nincs mód. A téma különös jelentőséggel bírhat, amennyiben a tarifa-meghatározás egyik alapját összehasonlító költség-benchmark

10. TÉVHIT

„A szolgáltatók által az eszköztulajdonosnak fizetett bérleti díj nyújt fedezetet az eszközvagyon felújítására” – NEM IGAZ

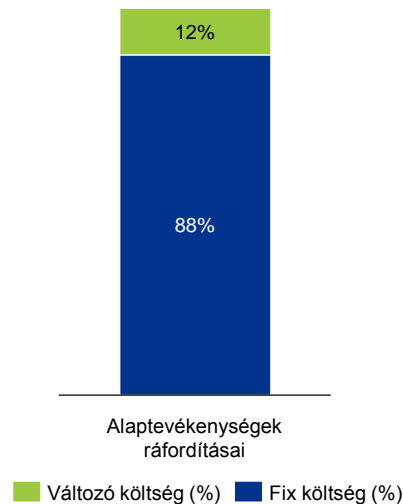
Az elméletileg jónak tűnő elképzelés a gyakorlatban ritkán valósul meg, ugyanis nincs sem előírás, sem fedezet a bérleti díj mértékére. A díjat a jogszabályok alapján csak a víziközművek fejlesztésére lehet felhasználni, azonban ennek megvalósulása és ellenőrizhetősége ma még nem biztosított.

képezi.

4.2.2. Fix és változó költségek aránya

A víziközmű szektorban – a többi hálózatos iparághoz hasonlóan – kiemelkedően magas az értékesített, illetve számlázott mennyiségtől független fix költségek aránya.

25. ábra: A víziközmű-ágazat fix-változó költségeinek megoszlása

A szektor több mint kétharmadát lefedő szolgáltatói kör forgalmi költség eljárás szerinti eredménykimutatásainak elemzése azt mutatja, hogy az elmúlt 5 év átlagában – egy százalékpontos szórás mellett – 88%-ot tett ki a szolgáltatott mennyiségtől független fix költségek aránya a ráfordítások teljes összegén belül. Konzervatív becsléssel, egyes tételek átsorolásával is legalább 80% a víziközmű-szolgáltatás fix költségeinek aránya. A kalkuláció során az előfeltételezés az értékesített mennyiség 5-10-15%-os változása volt, nem a mennyiség – hipotetikus módon – nulla és teljes kapacitás közötti „ugrálása”. Az egyes költségelemek besorolási módszertanát a tanulmány 2. számú melléklete tartalmazza.

11. TÉVHIT

„Alacsonyabb vízfogyasztás kisebb szolgáltatói költséggel jár.” – NEM IGAZ

A víziközmű szektor – vezető iparág lévén – magas fix költségek mellett működik. A ráfordítások legalább 80 százaléka nem függ a szolgáltatott mennyiségtől, a kisebb vízfogyasztás így csak minimális mértékben csökkenti a szolgáltatók költségét.

4.3. Eredményesség

4.3.1. Az üzemi eredmény historikus változása

A szolgáltatók üzemi szintű eredményessége három tényezőtől áll össze: az ivóvíz-szolgáltatás, a szennyvízkezelés, valamint az egyéb tevékenységek eredményéből. Az egyelőre nem kiforrott számviteli szétválasztási szabályok miatt a tevékenységi eredmények külön-külön történő elemzése félrevezető lehet, ezért a tanulmányban a víziközmű-szolgáltatók összevont tevékenységi eredményét vizsgáltuk.

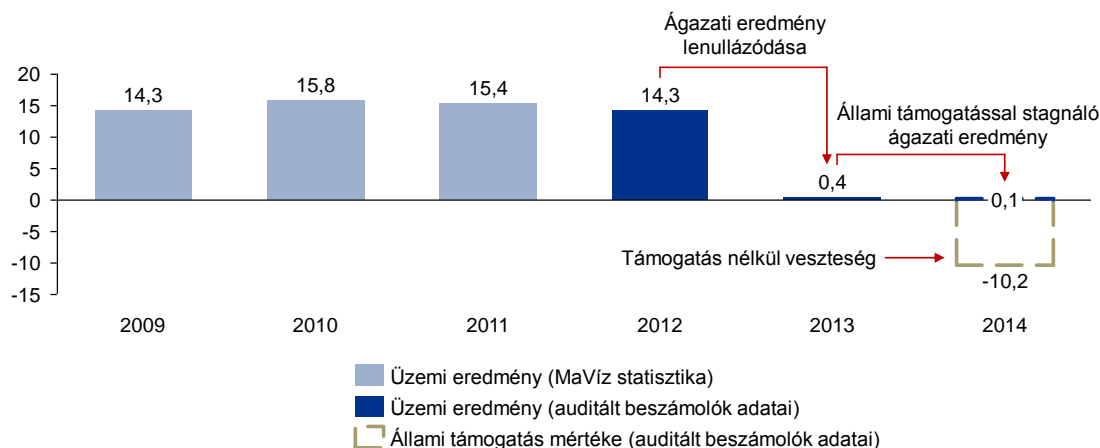
A sektorszintű aggregált üzemi eredmény 2012-ig 14 Mrd Ft körül alakult. 2013-ban az érték közel nullára esett vissza, mely három gazdasági hatás következménye. 12,5 Mrd Ft-tal rontotta az eredményt a közműadó, bevételkiesést eredményezett a rezsicsökkentés, ennek egy részét pedig ellensúlyozta az új szennyvízbekötésekből származó bevételnövekmény.

2014-ben az ágazati aggregált üzemi eredmény továbbra is zéró körül maradt, amely annak köszönhető, hogy egyes

A közműadó és a rezsicsökkentés következtében 2013-ra nullára, 2014-re pedig – az állami támogatást kiszűrve – mínusz 10 Mrd Ft-ra csökkent az ágazati aggregált üzemi eredmény.

társaságok állami támogatást kaptak, összesen 10,3 Mrd Ft értékben. Amennyiben a támogatás hatását kiszűrjük, mínusz 10,2 Mrd Ft-os ágazati veszteség jelentkezik.

26. ábra: A víziközmű-szolgáltatók aggregált üzemi eredménye (Mrd Ft)

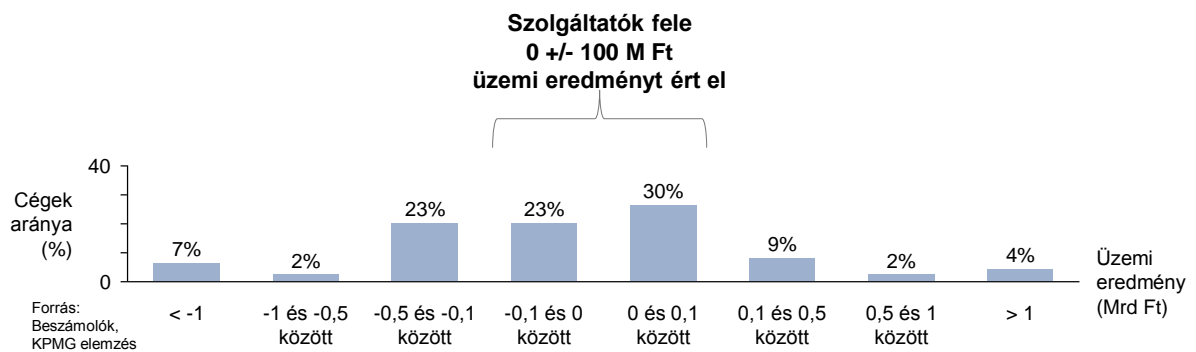
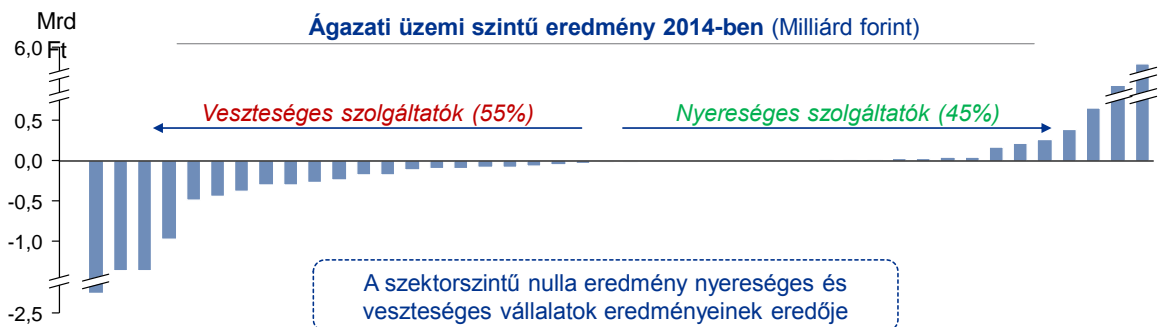
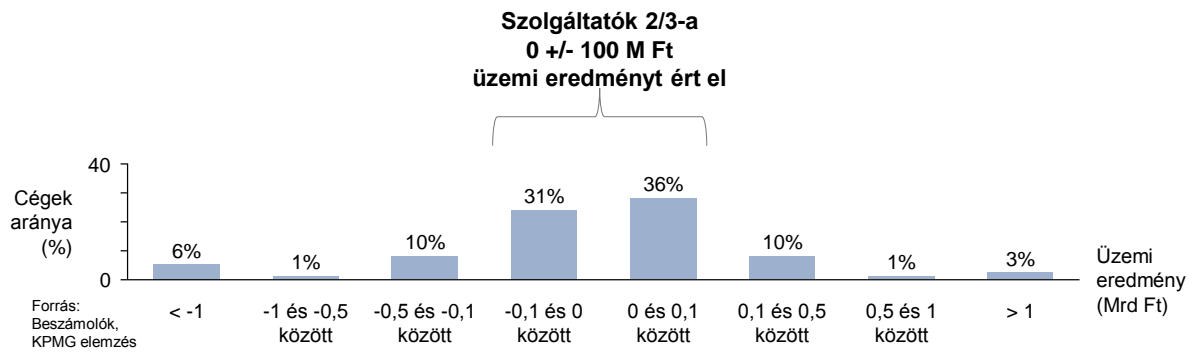
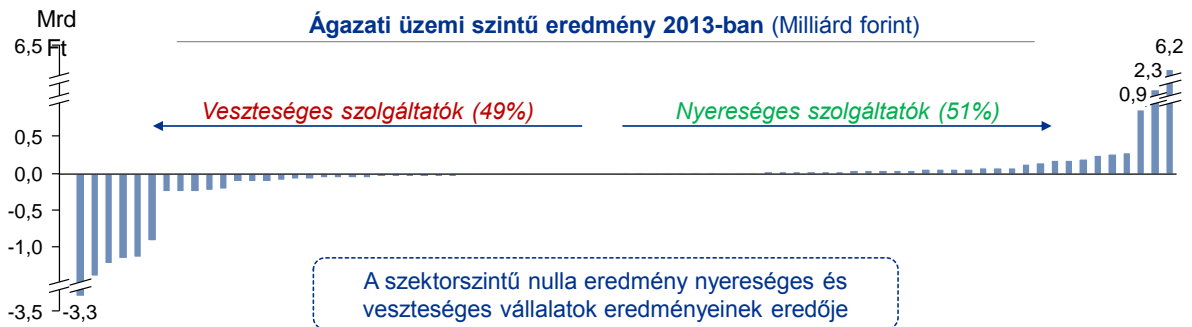
4.3.2. Az üzemi eredmény ágazaton belüli megoszlása

Az aggregált ágazati adatok önmagukban nem adnak teljes képet a szektorban működő vállalkozásokról, az eredmény ugyanis jelentősen koncentrálódik szektoron belül. Két „mérhető” jövedelmezőségű víziközmű-szolgáltató van az országban, a két fővárosi cég. Az ellátott terület viszonylag kis mérete és a magas (fogyasztóra vetített) fajlagos felhasználás okán a fajlagos önköltsége mindkét szolgáltatónak az országos átlag alatt van. A rövid hálózathossz miatt a közműadó is kevésbé rontja az eredményét ezeknek a társaságoknak. Hasonló okokból a jövedelmezőbb cégek közé tartoznak azok a szolgáltatók, amelyek

A szolgáltatók legnagyobb része zéró körüli eredményt ért el 2013-ban, mínusz és plusz 100 M Ft közötti eredménnyel rendelkezik a szektor kétharmada. 2014-ben nőtt a veszteséges társaságok aránya, nulla körüli eredményt így már csak az ágazat alig több mint fele ért el.

ellátási területe egy nagyvárosra és környékére korlátozódik.

27. ábra: A víziközmű-ágazat eredményének szolgáltatónkénti megoszlása 2013-ban és 2014-ben

12. TÉVHIT

„A szolgáltatók extraprofitot realizálnak.” – NEM IGAZ

2013-ban a szektorszintű üzemi eredmény alig haladta meg a zéró szintet. A hozzávetőleg nulla ágazati eredmény néhány nyereségesen működő vállalatnak köszönhető, a szolgáltatók kétharmada ugyanis megközelítőleg nulla eredményt ért el, a társaságok egy jelentős hányada pedig súlyosan veszteséges. A rezsicsökkentés 2014-ben tovább rontotta a szektor eredményességét, a nulla körüli aggregált üzemi eredményt csak állami támogatással lehetett fenntartani, a víziközmű ágazatban tehát extraprofitról semmiképp sem beszélhetünk, de még profitról is csak néhány szolgáltató esetében.

4.3.3. Az üzemi eredményt befolyásoló tényezők

Az üzemi eredményt számos tényező befolyásolhatja mind bevételi, mind költség oldalon.

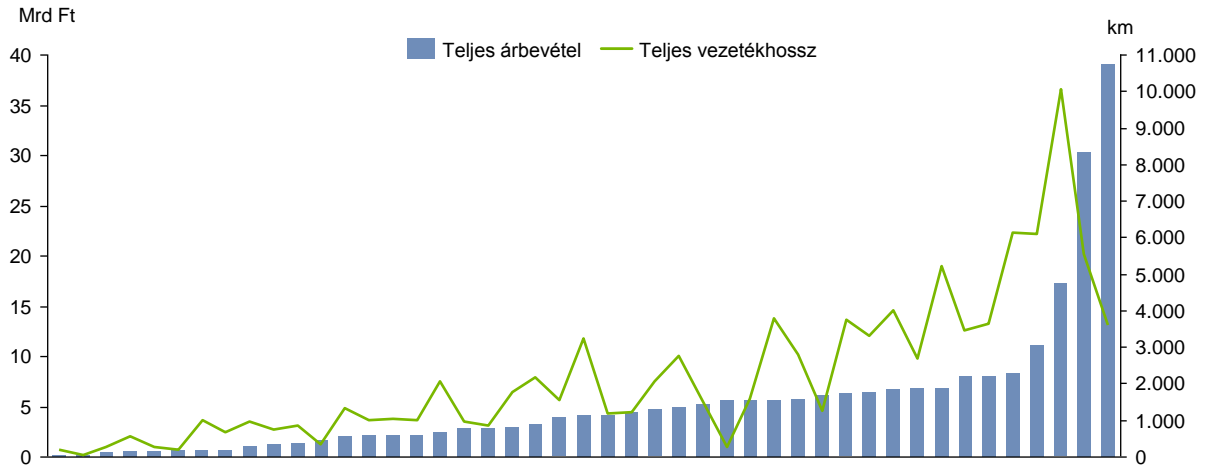
A víziközmű ágazatban – hálózatos iparág lévén – meghatározó magyarázó tényező lehet a vezeték hossz. A hosszabb vezeték ugyanis elméletileg magasabb üzemeltetési költségekkel jár együtt, rontva így a társasági eredményt. A 2013-as adatok alapján – a várakozásnak megfelelően – a vezeték hossz fordítottan viszonyul az alaptervekenységi üzemi eredményhez. Minél hosszabb egy társaság ivóvízellátást valamint szennyvízelvezetést biztosító gerinchálózata, annál rosszabb az alaptervekenységi üzemi eredménye (nem számítva tehát az egyéb tevékenységek eredményét). A közműadó hatásának kiszűrésével torzítástól mentes képet kaphatunk arról, hogy a fenntartott hálózat nagysága milyen befolyással van az eredménytermelő képességre. Az adónem ugyanis vagyoni típusú adó, azaz mértéke nem az árbevételtől vagy az eredményességtől függ, hanem az üzemeltetett hálózat hosszától. A közműadóval korrigált alaptervekenységi eredmény már semmiféle kapcsolatot nem mutat az üzemeltetett vezeték hosszával. Azaz – a közműadó hatásától eltekintve – az üzemeltetett rendszerek hossza nem rontja, de nem is javítja a társaságok jövedelmezőségét.

Az eredmény függhet attól is, hogy egységnyi vezetékkel mennyi ivóvizet szolgáltat, illetve mennyi szennyvizet vezet el egy adott társaság. Az ivóvízhálózat egységére jutó értékesített ivóvíz mennyisége már erősebben kapcsolódik a tevékenységi eredményességhez. A többi szolgáltatótól eltérő helyzetben lévő fővárosi valamint a különösen nagy területen szolgáltató társaságok kiszűrésével azonban megint csak azt találjuk, hogy az eredményességet nem magyarázza az egységnyi hálózathosszra jutó felhasználás.

4.3.4. Tarifaszint különbségek

A szolgáltatók árbevételben és vezeték hosszban kifejezett méretüket tekintve nagyon különbözőek. Az üzemeltetett hálózat hossza a néhány száz kilométertől a tízezer kilométerig terjed, az árbevétel pedig a néhány százmillió forinttól 30-40 milliárd forintig.

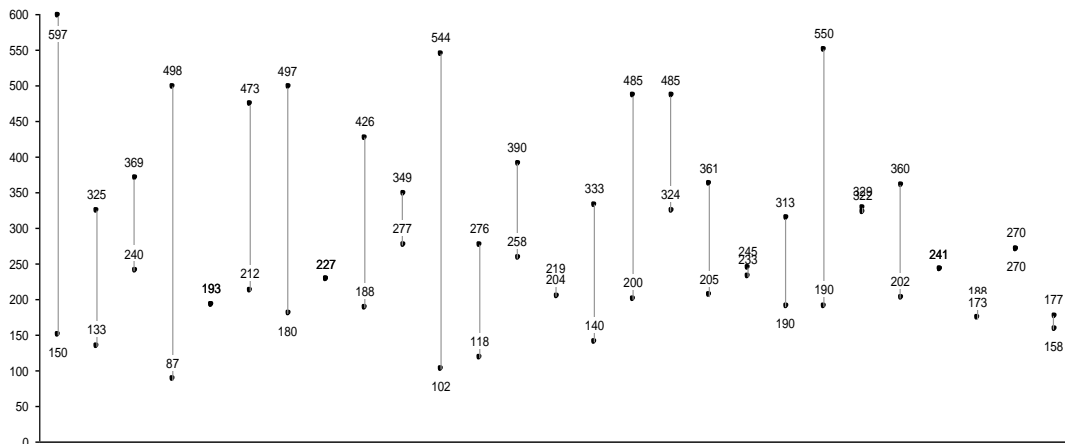
28. ábra: Víziközmű-szolgáltatók árbevétel és üzemeltetett rendszerhossz szerinti sorrendje

Különbőség azonban nemcsak a szolgáltatók vezetékosszban illetve árbevételben mért mérete között van, hanem a geográfiai-domborzati adottságokban, és ebből eredően az alkalmazott technológiákban, az üzemeltetett eszközök eltérő műszaki állapotában, valamint az ipari és a lakossági fogyasztók arányában. Ezek a jellemzők mind befolyásolják a szolgáltatások önköltségét. A különbözőségek következtében a szolgáltatók igen eltérő önköltséggel működnek. A korábbi decentralizált hatósági árrendszer, amely hozzávetőlegesen biztosította az alaptervekenységek költségfedezetét, az önköltség-különbségeknek megfelelően jelentősen eltérő tarifákat eredményezett.

A tarifák szolgáltatói működési területen belül is nagymértékű eltérést mutatnak. Az alábbi ábra a 0 +/- 400 M Ft üzemi eredményt elért társaságok legkisebb és legnagyobb lakossági nettó vízdíját mutatja. Az önköltség-különbségek – működési területen belül is – esetenként több mint ötszörös tarifakülönbséget eredményeztek.

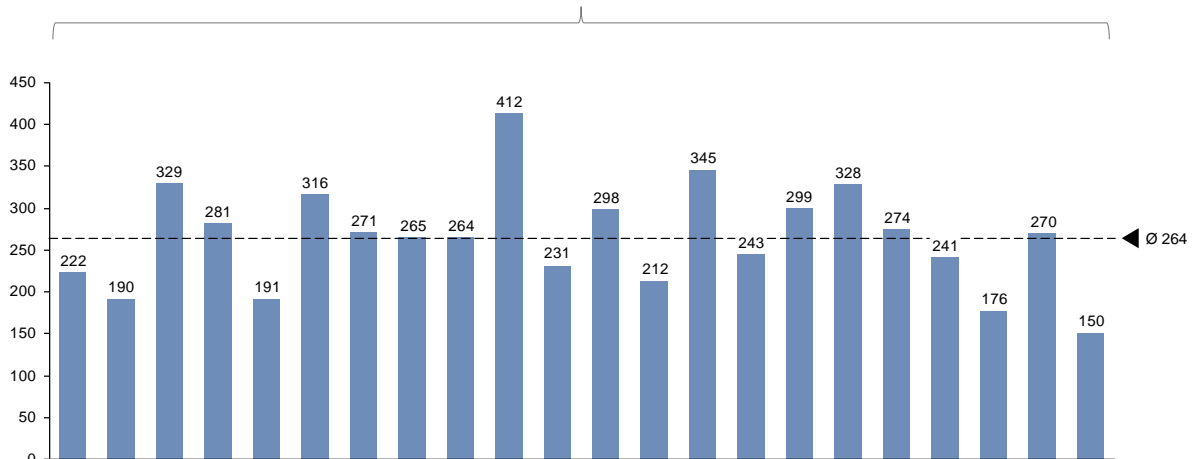
29. ábra: Nulla +/- 400 M Ft üzemi eredményt elért szolgáltatók legkisebb és legnagyobb fogyasztásfüggő lakossági vízdíja (Ft/m³)

Nemcsak a szolgáltatók legkisebb és legnagyobb díjai, hanem az átlagos nettó díjak is jelentősen különböznek.

30. ábra: Nulla +/- 400 M Ft üzemi eredményt elért szolgáltatók súlyozott átlagos fogyasztásfüggő lakossági vízdíja (Ft/m³)

+400 millió és -400 millió forint közötti üzemi eredményt elért társaságok

Az ok, ami miatt az eredményesség nem magyarázható semmilyen jelentős földrajzi-gazdasági adottsággal abban áll, hogy a szolgáltatók jelentősen eltérő önköltség, illetve ehhez igazodóan jelentősen eltérő tarifaszint mellett érik el hasonló – nulla körüli – üzemi eredményüket.

13. TÉVHIT

**„Magyarországon mindenki ugyanannyit fizet a víziközmű-szolgáltatásért.”
– NEM IGAZ**

A díjak mértéke meglehetősen különböző mind országosan, mind egy adott szolgáltatási területen belül. A hatóságilag szabályozott tarifák különbözősége elsősorban az eltérő földrajzi adottságokból, az eltérő technológiákból és az eszközök eltérő műszaki állapotából adódó költségkülönbségekre vezethetőek vissza. Összességében tízezres nagyságrendű a hazai víz- és csatornadíjak számossága, amelyben tízszeres árkülönbségek is előfordulnak ugyanazon termékkörre.

A Vksztv. értelmében a víziközmű-szolgáltatás díjait víziközmű-szolgáltatónként vagy víziközmű-rendszerenként kell meghatározni. Azaz a jogszabály – a korábbi decentralizált hatósági árrendszerhez hasonlóan – lehetőséget ad arra, hogy adott szolgáltató által ellátott településeken azonos díj legyen érvényben. A szolidaritási elv érvényesítésével szolgáltatói szinten egységes (de szolgáltatók között különböző) tarifával adott szolgáltatói működési területen belül mérsékelhetőek a tarifakülönbségek (feltételezve az adott szolgáltató teljes árbevételének szinten tartását).

4.3.5. Adózott eredmény és osztalékfizetési képesség

A teljes ágazati üzemi és az adózott eredmény 2012-ben nem tért el nagy mértékben egymástól, a szolgáltatók által elért pénzügyi és rendkívüli eredmény összege összesen 1,4 Mrd Ft volt, adófizetési kötelezettségük 2,3 Mrd Ft.

2013-ban azonban kiugró mértékben eltért a két eredménykategória, ugyanis a vagyonátadás keretében a szolgáltatók jelentős értékben vezettek ki eszközöket könyveikből, amely hozzávetőleg mínusz 130 Mrd Ft rendkívüli eredményhez, valamint körülbelül mínusz 140 Mrd Ft mérleg szerinti eredményhez vezetett.

Az üzemi szintű eredmény ágazaton belüli eloszlásának megfelelően az osztalékfizetésre képes társaságok száma erősen korlátos. 2012-ben körülbelül húsz társaság tudott osztalékot fizetni, ezek közül azonban csak tíz szolgáltató volt (pl. Szeged, Debrecen, Miskolc, Érd), mely 100 M Ft-nál több osztalékot, és kettő (a budapesti társaságok), mely 1 Mrd Ft-nál több osztalékot fizetett. 2013-ban az üzemi eredmények jelentős romlásával még a korábbinál is kevesebb, nyolc cég, 2014-ben pedig már csak kettő tudott osztalékot fizetni. Az osztalékfizetési képesség is jól mutatja, hogy az ágazatban nyereségesen szinte kizárólag csak olyan szolgáltatók működnek, melyek nagyvárosokban kis méretű (hosszúságú) hálózatot üzemeltetnek, és viszonylag nagy mennyiség után számláznak.

Az ágazat tehát az aggregált adatokat vizsgálva osztalékfizetésre képes iparág, az osztalék azonban csupán néhány cégtől származik.

14. TÉVHIT

„Az 2011-ben elkezdődött integráció első lépése jelentősen növelte a szektor hatékonyságát.” – NEM IGAZ

A publikusan rendelkezésre álló információk alapján az integráció következtében az ágazati költségszint nem csökkent, a szektorszintű eredményesség nem javult, miközben a foglalkoztatottak száma emelkedett. Az előzőekből következően nem igazolható, hogy az integráció hatására jelentősen javult a szektor hatékonysága.

4.4. Összegzés

A víziközmű ágazat nettó árbevétele a 2012-ig tartó enyhe növekedés után a rezsicsökkentés következtében 2013-ban és 2014-ben összesen több mint 10 Mrd Ft-tal csökkent. Mindeközben a ráfordítások 2013-ban a közműadó bevezetése miatt több mint 10 Mrd Ft-tal megugrottak. A két hatás eredőjeként 2013-ra – a szolgáltatók közötti jelentős szórás mellett – hozzávetőleg zéró szintre csökkent az iparági aggregált üzemi eredmény, 2014-ben pedig csak 10 Mrd Ft-os állami támogatással lehetett fenntartani a nulla körüli szintet.

A szolgáltatók eredményüket – elméletileg – bevételük növelése vagy ráfordításaik csökkentése révén javíthatnák.

A bevételnövelés a szolgáltatott mennyiség növelése vagy a tarifaszint emelése útján érhető el. Az értékesített ivóvíz mennyisége azonban nehezen befolyásolható, adottságnak tekinthető, a mennyiség – az elmúlt évek trendje alapján – csökken. Az elvezetett szennyvíz mennyisége az új beruházásoknak köszönhetően folyamatosan nő, és így árbevétel-növekedést generál. A tarifaszint a szabályozás értelmében a szolgáltatók által nem befolyásolható tényezője az árbevételnek.

A ráfordítások szintje ugyancsak korlátozottan változtatható. A fix költségek magas aránya miatt a szolgáltatott mennyiség változásától csak kis mértékben függenek a ráfordítások. A költségcsökkentési lehetőségek pedig olyan nem kívánt hatásokkal járhatnak, mint az üzemfolytonosság csökkenése, a hibák számának növekedése vagy a foglalkoztatottsági

Összességében, a jelenlegi működési környezetet (a rezsicsökkentést, az adóztatást, a szolgáltatási színvonal és a foglalkoztatási szint fenntartását, az integrációs folyamatot) figyelembe véve, csökkenő bevételek és növekvő ráfordítások mellett az ágazat a jelenlegi szabályozási-gazdasági környezetben elérte a hatékonyságnövelés maximumát.

szint csökkenése.

Javuló feltételek esetén, hosszú távon lehet még hatékonyság-javulási potenciál, melynek kiaknázásához a kiszámítható szabályozás mellett többletberuházások is szükségesek.

5. Rövid távú problémák

A következő fejezet az iparág legaktuálisabb rövid távú problémáit mutatja be. A fejezet a közműadó, a fedezeti problémák, a zöldmezős beruházásokhoz kapcsolódó engedélyezés, illetve a mérőcserek kérdéseivel foglalkozik. Mindegyik téma esetében a probléma és a kapcsolódó szabályozási környezet elemzését megoldási javaslatok bemutatása követi.

5.1. Közműadó

5.1.1. Probléma

A közműadó az arányos közteherviselés mértékét jelentősen meghaladó, túlzott terhet jelent az ágazatnak. Az ágazaton belüli adóteher a földrajzi adottságok és a működési jellemzők különbözősége miatt egyenlőtlenül oszlik meg a szolgáltatók között.

5.1.2. Háttér

Az Országgyűlés a 2012. évi CLXVIII. törvény elfogadásával 2013. január 1-jei hatállyal adókötelezettség alá vonta a vezetékes közszolgáltatásokat. A törvénnyel a jogalkotó célja „a vagyonarányos közteherviselés elvének fokozottabb érvényesítése, a költségvetési bevételek növelése” volt.

A jogszabály értelmében adókötelezettség terheli a vízellátási, szennyvízelvezetési és belterületi csapadékvíz-elvezetési, valamint a földgáz-, hő- és villamosenergia-ellátási, továbbá a hírközlési szolgáltatást lehetővé tevő vezetékek köz- vagy magánterületen futó részét, kivéve a bekötési vezetékeket.

Az adó alanya – vagyoni típusú adónem lévén – a közművezeték tulajdonosa. Nemzeti (azaz állami vagy önkormányzati) tulajdon esetén – így a teljes víziközmű szektorban is – nem az eszköztulajdonos, hanem a vezeték üzemeltetője az adófizetésre kötelezett.

Az adó mértéke a vezetékek minden megkezdett métere után 125 Ft. Az első adóévben, azaz 2013-ban a közműadóra vonatkozó költségvetési bevételi előirányzat 60 Mrd Ft volt, ebből 2013 végére valamivel kevesebb mint 55 Mrd Ft folyt be. 2014-re 53 Mrd Ft volt a bevételi előirányzat, mely több mint 1 Mrd Ft-tal felülteljesült. 2015-től 2018-ig (azaz a 2015. évi központi költségvetési törvény középtávú előrettekintési időszakának végéig) a kormány 54 Mrd Ft-os bevétellel számol.

A víziközmű szektor közel 100.000 km elosztó-vezetéki hálózatra körülbelül 12,5 Mrd Ft adót fizetett be, mely az öt ágazat által befizetett teljes közműadó-érték közel negyede.

A víziközmű ágazat szempontjából három lényegi ponton problémás a közműadó hatályos szabályozása:

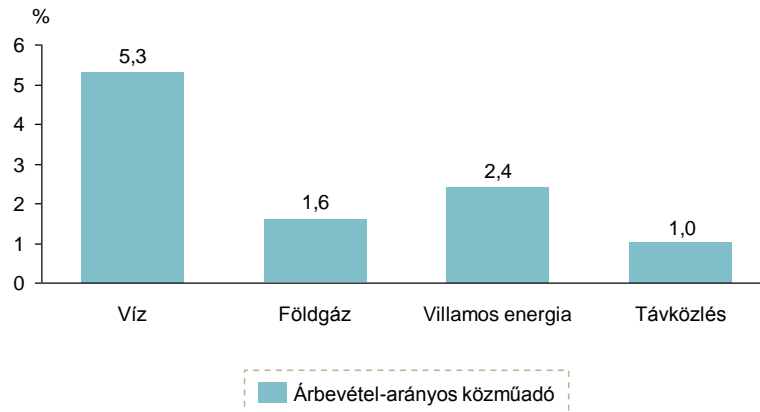
- 1) A víziközmű-szolgáltatóknak sem bevételi, sem költség oldalon nincs lehetőségük kezelni a rájuk háruló adóterhet.

Mivel a víziközmű-szolgáltatás nem szabadáras – szemben mondjuk a szintén közműadó fizetésére kötelezett hírközléssel –, így a szolgáltatók saját döntésük alapján nem tudják továbbhárítani az őket terhelő új adót. Hatósági árszabályozás esetén a megoldást a tarifában árképző elemként történő elismertethetőség biztosítaná, a hatályos szabályozás alapján azonban a közműadó nem számít indokolt költségnek. A víziközmű törvény értelmében ugyanis a víziközmű-szolgáltatók a különadó terhét önállóan viselik, azt az általuk nyújtott szolgáltatás árában közvetlenül vagy közvetve nem érvényesíthetik.

2) A víziközmű szektor a többi iparághoz képest magasabb közműadó terhet visel

Az adó alapja a közművezeték hossza, az adó fedezetét biztosító árbevétel azonban nem a vezetékkel, hanem az értékesített termék (pl. ivóvíz, földgáz, villamos energia) árával és mennyiségével arányos. Ebből adódóan a nagyságrendileg azonos hosszúságú vezetékállományon relative olcsóbb termékeket értékesítő víziközmű ágazat fajlagosan jelentősen magasabb közműadó-terheléssel szembesül, mint a többi vezeték nélküli iparág. Az árbevétel-arányos közműadó mértéke között többszörös a különbség.²²

31. ábra: Árbevétel-arányos közműadó terhelés

3) A víziközmű szektoron belül az eltérő működési adottságok jelentős eltérést okoznak a fajlagos közműadó-terhelésben

A fajlagos adóterhelés tekintetében nemcsak iparágak között tapasztalhatóak jelentős különbségek, hanem a víziközmű szektoron belül is. Az eltérő földrajzi-gazdasági adottságok miatt az értékesített mennyiségre illetve árbevételre vetített közműadó mértéke szektoron belül is nagy különbségeket mutat. Városias környezetben a gazdasági fejlettség és a nagyobb népesség jelentős értékesített mennyiséget, így nagyobb árbevételt eredményez, a relatíve kis terület pedig kisebb vezetékkel, így kevesebb közműadót feltételez. Az egységnyi értékesített mennyiségre jutó közműadó így többszöröse is lehet egy gazdaságilag kevésbé fejlett, kisebb lélekszámú, de nagyobb területen szolgáltató társaságnál. Az összességében nagy értékű közműadót a kis eredményt elérő társaságok nem tudják kifizetni.

5.1.3. Megoldási javaslat

A fenti problémákra az alábbi javaslatok adhatnak megoldást prioritás szerint:

1) A víziközmű ágazat mentesüljön a közműadó megfizetése alól

A nemzeti vagyon adómentességének elvét megtartva, az állam és az önkormányzatok mint víziközmű tulajdonosok továbbra is mentesüljenek a közműadó megfizetése alól, ez a kötelezettség azonban ne háruljon át a közművezeték-tulajdonnal nem rendelkező üzemeltetőkre. A víziközmű ágazat – mint az egyetlen olyan vezeték nélküli közműszektor,

²² Földgáz és villamos energia: szállítási/átviteli rendszerüzemeltető (TSO), elosztók (DSO) és egyetemes szolgáltatók (ESZ) árbevétele osztva a TSO és a DSO-k által fizetett közműadóval. Az ESZ-ek árbevétele csökkentve lett a DSO-k által fizetett rendszerhasználati díjjal az érték kétszörös beszámításának elkerülése érdekében.
 Távközlés: IDEA Intézet – A különadók reinkarnációja: a közműadó c. tanulmány alapján
http://www.ideaintezet.hu/sites/default/files/kulonado_kozmuado_IDEA.pdf alapján

ahol az eszközök teljes mértékben nemzeti tulajdonban vannak – mentesüljön a közműadó megfizetése alól.

2) A vezetékes iparágak fajlagos közműadó-terhelése közel azonos legyen

Amennyiben politikai-szakmai szempontok alapján a közműadó tarifában történő elismerése nem megvalósítható, a szabályozás megváltoztatásával egyenlítődjék ki a közműadó-terhelés iparágak közötti jelentős különbsége. A vezetékosszra vetített adó mértéke szektoronként eltérő módon legyen megállapítva úgy, hogy az adó nem árbevétel-arányosan közel azonos terhelést jelentsen minden ágazat számára. A javaslat egyben lehetővé teszi a közműadóból származó költségvetési bevételek szinten tartását.

3) A víziközmű szektoron belül a közműadó-terhelés felülről korlátos legyen

A 2) pont kiegészítéseként csökkenthetők a közműadó-terhelés tekintetében a víziközmű szektoron belüli különbségek. A kisebb társaságok aránytalanul nagy terhelését elkerülendő, javasolt az adónemre vonatkozó felső korlát bevezetése. Egy lehetséges megoldás a MEKH felügyeleti díj kétszeresében meghatározni a korlátot.

4) A közműadó elismertethető legyen a tarifában

Amennyiben költségvetési megfontolások miatt nem megvalósítható a víziközmű-szolgáltatók közműadó alóli felmentése, a tarifa-meghatározás során a közműadó indokolt költségként elismertethető legyen. A nemzetközi és európai szabályozási gyakorlatban az adók árképző elemek, ezt az elvet követve a közműadó áthárítható lenne a fogyasztókra, így a költségvetési bevételek szinten tartása mellett a szolgáltatók veszteségei is csökkennének. Az iparágat veszteségessé tevő adónem fogyasztók közötti „szétporlasztása” (12,5 Mrd Ft ágazati közműadóval, 4,1 millió háztartással és a teljes értékesített ivóvíz mennyiségen belül 75%-os lakossági aránnyal számolva) háztartásonként 180-200 Ft-os havi többletkiadást eredményezne, amely a fogyasztói kosárban nem jelentős költségnövekmény.

15. TÉVHIT

„A közműadót a szolgáltatók továbbhárítják a fogyasztókra.” – NEM IGAZ

Jogszabály tiltja a közműadó fogyasztókra történő továbbhárítását, vagyis a hatósági ármegállapítás során a szolgáltatóknál felmerülő közműadót nem veszik figyelembe árképző elemként (az a szolgáltató vesztesége).

5.2. Fedezeti problémák

5.2.1. Probléma

A rezsicsökkentés 2013-ban több mint 10 Mrd Ft-os, 2014-től évi 20-25 Mrd Ft-os bevételkiesést okoz ágazati szinten, mely nagyságrendileg a 2013 előtt realizált ágazati szintű eredmény kétszerese.

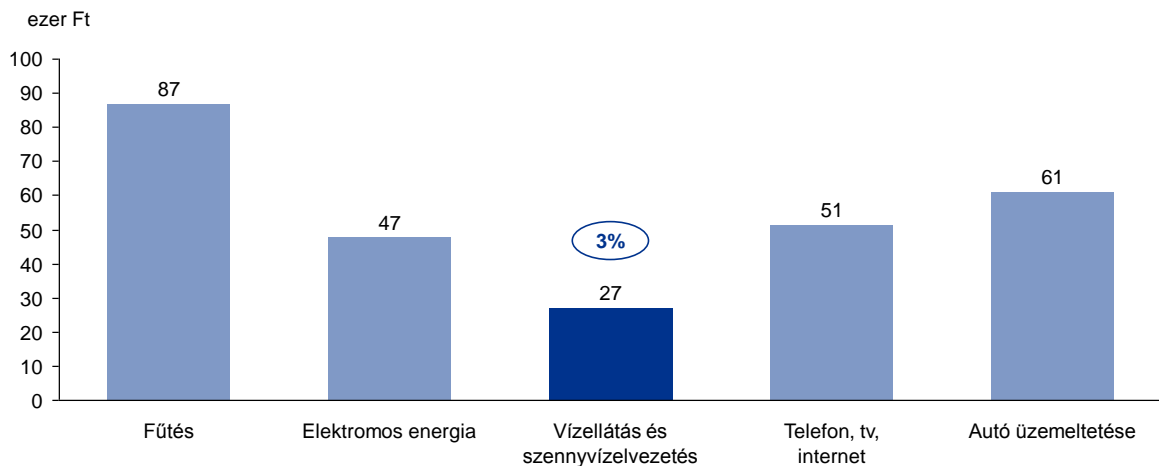
5.2.2. Háttér

Rezsicsökkentés

Az Országgyűlés a 2013. évi LIV. törvény elfogadásával kiterjesztette a rezsicsökkentést a víziközmű szektorra. A jogszabályi rendelkezések 2013. július 1-jei hatállyal a 2013. január 31-én jogszerűen alkalmazott bruttó tarifák 10%-os csökkentését írták elő.

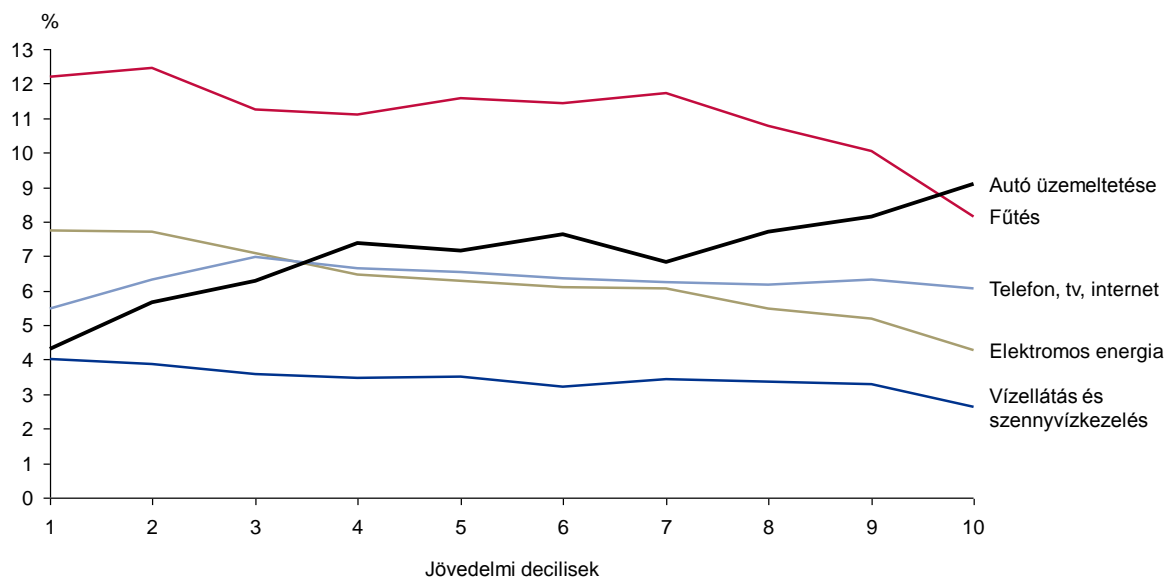
A módosítás okaként a Kormány a családok közüzemi díjakkal kapcsolatos túlzott terheit jelölte meg. Vízellátásra és szennyvízelvezetésre azonban a háztartások szabadon elkölthető jövedelmüknek csak csekély részét költik. A KSH adatai alapján 2012-ben, tehát a rezsicsökkentés előtt az egy főre jutó kiadásoknak átlagosan 3%-át fizették a családok ivóvíz- és szennyvíz-szolgáltatásra.

32. ábra: Egy főre eső rezsidíjak (KSH, 2012)

Jövedelmi decilisek szerint bontva a jellemző rezsi kiadásokat a statisztikai adatok azt mutatják, hogy minden jövedelmi kategóriában, azaz a legszegényebektől a leggazdagabbakig minden családot vizsgálva, a vízellátás és szennyvízelvezetés jelenti a legkisebb terhet (az egy főre eső kiadásokat a jövedelem százalékában kifejezve).

33. ábra: Jövedelem-arányos rezsi terhelés (KSH, 2012)

Míg a családok a vízellátás és szennyvízkezelés árának 10%-os csökkentésével jövedelmük nagyjából 0,3%-át takarították meg, addig a szolgáltatást biztosító társaságokra jelentős

terhet ró a tarifaváltoztatás. A bevételkiesés a 241 Mrd Ft-os alaptevékenységi nettó árbevétel 10%-a, azaz 24 Mrd Ft. Mivel ez az összeg a korábbi adózott eredmény közel duplája, így a rezsicsökkentés – a közműadó terhei nélkül is – veszteségessé teszi az ágazatot.

Locsolási kedvezmény

2015 tavaszától minden évben a május 1-jétől szeptember 30-ig terjedő időszakban a szennyvízkibocsátással nem járó ivóvízhasználat, azaz házi locsoláshoz használt vízhasználat után kedvezmény jár az azt kérelmező fogyasztónak. A kedvezmény mértéke az elszámolás alapjául szolgáló ivóvízfogyasztás 10 százalékát elérő vízmennyiség, vagy – telepített locsolási vízmérő esetén – a mért elkülönített locsolási vízhasználat.

A kedvezmény elméletileg indokolt lehet, hiszen locsolás esetén nem történik szennyvízkibocsátás. A szabályozásnak azonban együtt kellene járnia a szennyvízkezelés tarifájának növelésével, hiszen a tarifa nem más, mint a szolgáltatás elismert költségeinek és a szolgáltatott mennyiségnek a hányadosa. Mivel a fix költségek magas aránya miatt a mennyiség csökkenése a költségeknek csak sokkal kisebb arányú csökkenését eredményezi, ezért a szolgáltatóknak nem fedezett indokolt költsége keletkezik. Ennek megfelelően, a locsolási kedvezmény miatti mennyiségi csökkenés a tarifa növelését kellene, hogy eredményezze.

A kedvezmény megadása továbbá nem veszi figyelembe, hogy nagyon sok vidéki portán saját kútból történik a kert locsolása, nem a hálózati vízből, ennek ellenére a 10% kedvezmény jár.

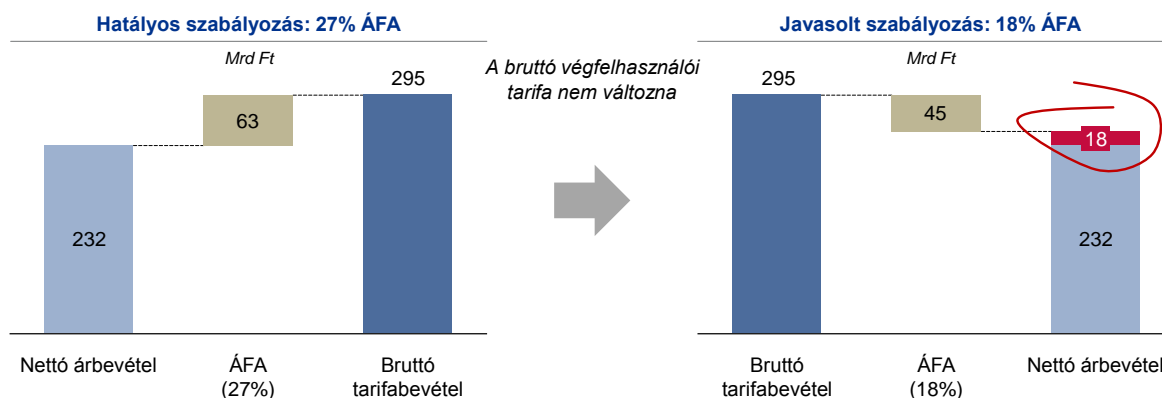
5.2.3. Megoldási javaslat

Rezsicsökkentés

Megfontolásra javasolt a bruttó tarifák szinten tartása mellett az alaptevékenységi szolgáltatások ÁFA-tartalmának mérséklése.

A bruttó tarifák szinten tartása mellett a fogyasztók díjterhelése (azonos fogyasztást feltételezve) egyáltalán nem változna. A nettó tarifa növelésével és egyúttal az ÁFA-tartalom 27%-ról 18%-ra csökkentésével azonban éves szinten közel 20 Mrd Ft többletbevételhez jutnának a szolgáltatók, mely kompenzálná a rezsicsökkentés miatti hozzávetőleg 20 Mrd Ft-os bevételkiesést. A vízellátás és szennyvízkezelés ÁFÁ-ja így ugyan alacsonyabb lenne a gáz- és villamosenergia-szolgáltatás adóterhelésénél, azonban még így is több mint háromszorosa lenne a távhőszolgáltatás 5%-os ÁFA-kulcsánál.

34. ábra: Javaslat az ÁFA mértékének módosítására

A módosítás megteremtené a lehetőségét annak, hogy a rezsicsökkentés keretében mérsékelt bruttó tarifák emelése nélkül javuljon a víziközmű szolgáltatók gazdasági helyzete.

Locsolási kedvezmény

Javasolt a locsolási kedvezmény eltörlése vagy mérséklése. Amennyiben ez nem megoldható, javasolt a jogosultság korlátozása, például a kedvezményt nem kaphatná meg az, akinek díjhátraléka van a szolgáltató felé. A szolgáltatók üzletszabályzatban határozhatják meg a korlátozó feltételeket, a szabályzatot a MEKH-nek kell jóváhagynia.

16. TÉVHIT

„A víziközmű-szolgáltatás rezsicsökkentése nagy terhet vesz le az emberek válláról.” – NEM IGAZ

A KSH adatai alapján 2012-ben, tehát a rezsicsökkentés előtt az egy főre jutó kiadások átlagosan 3%-át fizették a családok ivóvíz- és szennyvíz-szolgáltatásra. A 10%-os rezsicsökkentés így az egy főre eső költségeket 0,3%-kal, azaz fejenként hozzávetőleg havi 200 Ft-tal mérsékelte.

5.3. Zöldmezős beruházásokhoz kapcsolódó engedélyezés

5.3.1. Probléma

Mivel nincs egységesen alkalmazandó eljárás a korábban nem nyújtott szolgáltatások (zöldmezős szennyvíz beruházás üzembe helyezése) teljeskörű szabályozására, a díjmegállapítási eljárások elhúzódnak vagy felfüggesztésre kerülnek. Tekintve, hogy a szennyvízkezelési- és tisztítási szolgáltatás fizikailag nem függeszthető fel a díjmegállapítási kérelem elbírálásáig, a víziközmű-szolgáltatók jelentős ideig ellenszolgáltatás nélkül működnek. A díjak hiányában ki nem számlázható szolgáltatásokhoz kapcsolódó költségek veszteséget generálnak a víziközmű-szolgáltatóknál, emellett negatív hatással vannak a pénzügyi működőképesség fenntartására.

5.3.2. Háttér

2013-ban lezárult az előző uniós támogatási ciklus, 2014-ben és 2015-ben pedig megtörténik a folyamatban lévő beruházások aktiválása, üzembe helyezése. Ezzel összefüggésben tömegesen kerülnek átadásra a részvényes önkormányzatok, illetve társulásaik beruházásaiban épülő csatornaművek, melyeket üzemeltetésre a szolgáltatóknak át kell venniük.

Hatósági eljárási szempontból három fontos lépcső van nevesítve a jelenleg hatályos jogszabályokban:

- **Az üzemeltetési szerződés jóváhagyása:** A szerződést az eszköztulajdonos önkormányzat(ok), valamint az üzemeltetést végző szolgáltató kötik. Alapértelmezésben az üzemeltetési szerződést a felek még a működési engedély módosítási kérelem benyújtása előtt megkötik és jóváhagyatják a Hivatallal. Ezt az értelmezést támasztja alá az a rendelkezés, amely szerint a víziközmű-szolgáltató az üzemeltetési szerződést jóváhagyó (hatósági) döntés jogerőre emelkedésétől számított 120 napon belül köteles benyújtani az engedélymódosítási kérelmet a Hivatalnak. Szintén a működési engedély előtti üzemeltetési szerződés irányába mutat az üzemeltetési szerződés tartalmának meghatározása. Eszerint ugyanis a szerződés meghatározhatja a hatálya alatt megvalósításra kerülő víziközmű-fejlesztések eredményeként létrejött vagyontárgyak üzemeltetésre való átvételének rendjét. A Hivatal értelmezése szerint a víziközmű-szolgáltatási működési engedély

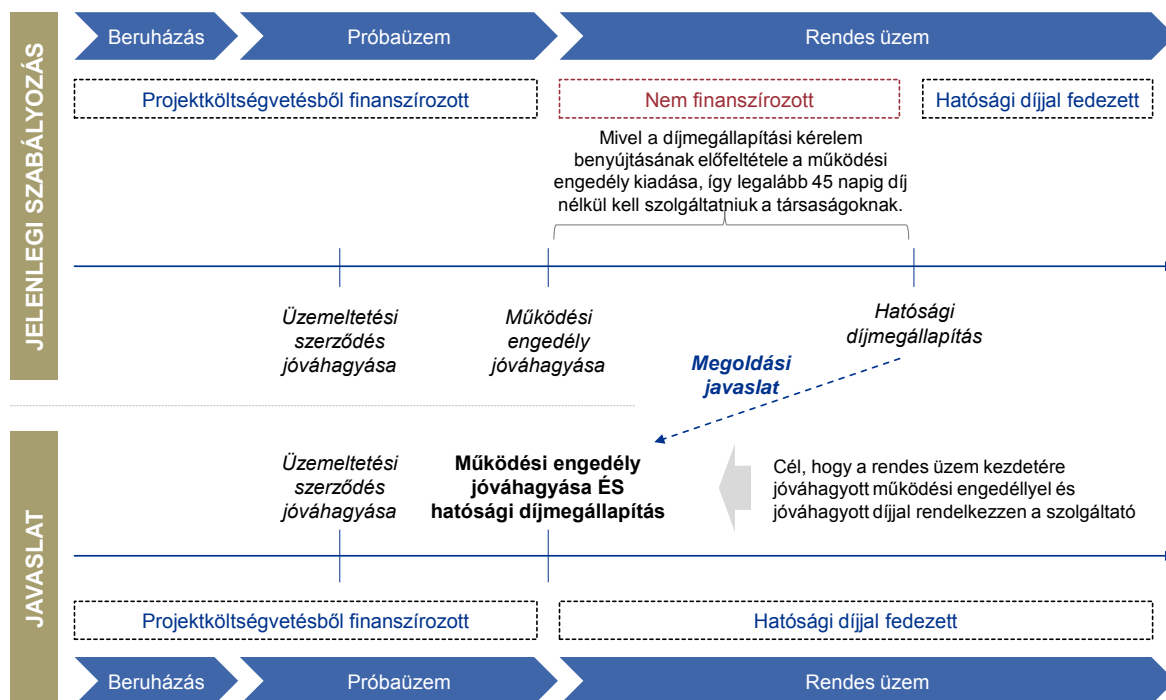
kiadására irányuló eljárás magába foglalja – többek között – a kérelmező üzemeltetési szerződéseinek jóváhagyására irányuló eljárást is.

- **A működési engedély módosítására vonatkozó kérelem:** Az újonnan létesített víziközmű eszközök jogszabály szerinti üzemeltetéséhez az adott víziközmű-szolgáltató működési engedélyének módosítása szükséges. A működési engedély Hivatal általi módosításához az adott eszköz vonatkozásában rendelkezni kell minden jogszabályban rögzített engedélyezési feltétellel, többek között aláírt üzemeltetési szerződéssel is. Ahogy az a fentiekben is bemutatásra került, a jogszabályok nem egyértelműek abban a tekintetben, hogy az üzemeltetési szerződés jóváhagyására vonatkozó hatósági eljárás része-e a működési engedély módosítására vonatkozó folyamatnak.
- **Díjmegállapítási (módosítási) kérelem:** A korábban nem végzett szolgáltatások kapcsán lehetőség van az új rendszerre vonatkozó szolgáltatási díj megállapítására, vagy az adott szolgáltatási területre alkalmazott ár módosítására. Teljesen egyértelmű, hogy a próbaüzemet követő kereskedelmi üzem kezdetére a víziközmű-szolgáltatónak rendelkeznie kell érvényes, az adott rendszerre (tevékenységre) vonatkozó működési engedéllyel, és az adott rendszerre (szolgáltatásra) vonatkozó hatósági díjtétellel. A Hivatal értelmezése szerint azonban díjmegállapítási (módosítási) kérelmet csak a szolgáltató nyújthat be, amely az adott területen, az adott eszközökre, az adott szolgáltatásra már működési engedéllyel rendelkezik. Ez viszont azt jelenti, hogy mivel a víziközmű-szolgáltatás fizikailag nem felfüggeszthető, az érintett víziközmű-szolgáltató legalább a díjmegállapítási kérelem hatósági elbírálásáig (maximum 45 nap) ingyen kénytelen nyújtani az adott területre, rendszerre vonatkozó szolgáltatást. Tekintettel a szinte általánosnak mondható hiánypótlási gyakorlatra az ingyenes szolgáltatásnyújtás igen hosszú, akár éves időszakot is felölelhet.

5.3.3. Megoldási javaslat

Mind a hatóság, mind a víziközmű-szolgáltatók szempontjából az lenne a legegyszerűbb megoldás, ha a jogszabályokban található ellentmondások feloldásra kerülnének oly módon, hogy a hatósági engedélyezési folyamat összhangba kerüljön az új beruházások üzemeltetésével kapcsolatos gyakorlattal. Ennek megfelelően egyértelműsíteni kell, hogy az új szolgáltatásokra vonatkozó üzemeltetési szerződés megkötése és jóváhagyása megelőzheti a működési engedély módosítására vonatkozó eljárást. Amennyiben az üzemeltetési szerződés aláírásra és jóváhagyásra kerül, a víziközmű szolgáltató a próbaüzem tapasztalatai alapján – a jogszabályban előírt határidők betartásával – benyújthatja a működési engedély módosítására és a díjmegállapításra vonatkozó kérelmeket. A hatósági eljárásokat úgy kell összehangolni, hogy a működési engedély módosításának jóváhagyásáig az adott eszköz (szolgáltatás) tekintetében legyen hatályos, jóváhagyott hatósági díj. Amennyiben a működési engedély kiadása és a díjmegállapítás egy időpontban (vagy egy eljárásban) történhet, ez az időpont lenne a próbaüzem vége (és a rendes üzem kezdete). A próbaüzem költségeit a projektek tartalékaiból fedeznék, a rendes üzem keretében nyújtott szolgáltatásra pedig már a megállapított díjtétel alapján történő normál elszámolási szabályok vonatkoznának.

35. ábra: Zöldmezős beruházásokhoz kapcsolódó díjmegállapítási eljárás

Szintén megoldást jelenthet a szektor minden szereplője számára, ha a szolgáltató működési engedélyének jóváhagyásáig ideiglenes ár kerül alkalmazásra a korábban nem nyújtott szolgáltatás vonatkozásában. Ekkor a szolgáltató a díjkérelemben megjelölt árat alkalmazhatná mindaddig, amíg a MEKH nem hoz határozatot az alkalmazandó közszolgáltatási díjról. A Hivatal ármegállapítását követően a szolgáltatót a felhasználóval szemben az ideiglenes ár alkalmazási időszakára nézve elszámolási kötelezettség terhelné.

5.4. Mérőcsere

5.4.1. Probléma

A bekötési vízmérők 4 éves hitelességi ideje szakmailag nem indokolt. A mérők cseréje a szolgáltatók számára évente körülbelül 2 Mrd Ft költséget jelent.

5.4.2. Háttér²³

A mérésügyről szóló 1991. évi XLV. törvény rendelkezése értelmében a bekötési és törzshálózati vízmérők hitelességi ideje 4 év, a mellékmérőké 8 év. A mérők cseréje a tulajdonosok kötelessége és költsége, bekötési vízmérők esetén a szolgáltatóké, mellékvízmérők esetén a felhasználóké.

A vízmérők hitelesítésének oka, hogy pontosságuk az idő múlásával csökken, és – jellemzően – kevesebbet mérnek a valós átfolyt mennyiségnél. A pontatlanság így a szolgáltatóknál bevételkiesést eredményez, azonban mivel a mérőcsere indokolt költségnek számít, végső soron a csere költsége a felhasználót terheli. Németországi kutatások

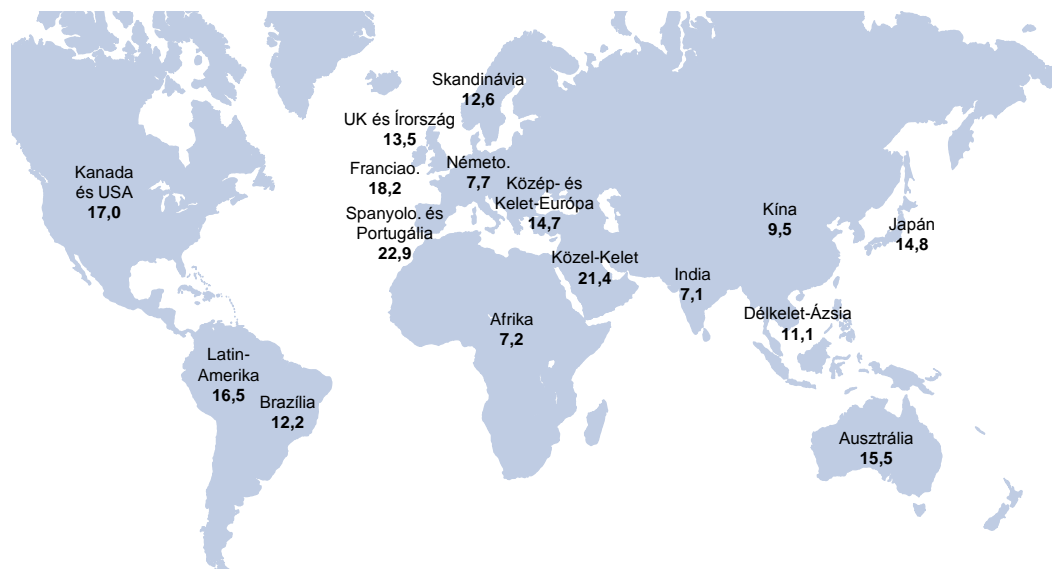
²³ A Háttér alfejezet és a kapcsolódó térkép a Vízmű Panoráma 2014. évi 4. számában megjelent „Vízmérők a próbapadon” című cikk alapján készült.

kimutatták, hogy még szélsőségesen pesszimista pontatlansági értékekkel (a becsült körülbelül 3 %-kal szemben 10%-os hibával) kalkulálva is a csere teljes költsége (pl. mérő ára, kapcsolódó anyag- és személyi költségek, kiszállás díja, szükség esetén másodszori kiszállás díja) jóval elmarad a pontosságból eredő várható haszontól.

A mérők hitelességi idejének növelését – a költség-haszon elemzés mellett – a nemzetközi példák is indokolják. A vízmérők közepes használati ideje jellemzően 10-20 év, elvéve találni a magyarországihoz hasonló alacsony értékeket. A legtöbb európai országban 9-16 év a hitelességi idő, de például Svájcban nincs is szabályozva a hitelesség ideje. Tekintetbe véve, hogy az Európai Unióban azonos minőségi kritériumoknak kell megfelelnie a forgalomba hozható vízmérőknek, azaz a tagállamokban azonos műszaki paraméterekkel rendelkező vízmérőket szerelnek be, így nem indokolt, hogy a nemzeti szabályozások jelentősen eltérjenek.

A szabályozási anomáliát jól mutatja, hogy a hazai szabályozás értelmében ugyanazon vízmérő aknában elhelyezett és azonos típusú két vízmérő közül a bekötési vízmérő hitelességi ideje 4 év, a mellékvízmérőnek minősülő locsolómérőé 8 év.

36. ábra: Vízmérők átlagos használati ideje

5.4.3. Megoldási javaslat

Javasolt a bekötési mérők hitelességi idejének 4 évről 8 évre történő felemelése. A bekötési és a mellékmérők hitelességi ideje így azonos lenne, a cserék számának csökkenéséből fakadó, szolgáltatóknál jelentkező ágazati költségmegtakarítás elérné az évi 1 Mrd Ft-ot.

17. TÉVHIT

„A vízmérők mindig a szolgáltatók javára csalnak.” – NEM IGAZ

A vízmérők az idő múlásával a valóságnál jellemzően kisebb fogyasztást mérnek. A vízmérők pontossága azonban nem romlik érezhető mértékben a hitelességi idő alatt, sőt, a hitelességi idő megnövelése sem eredményezné a pontosság jelentős romlását.

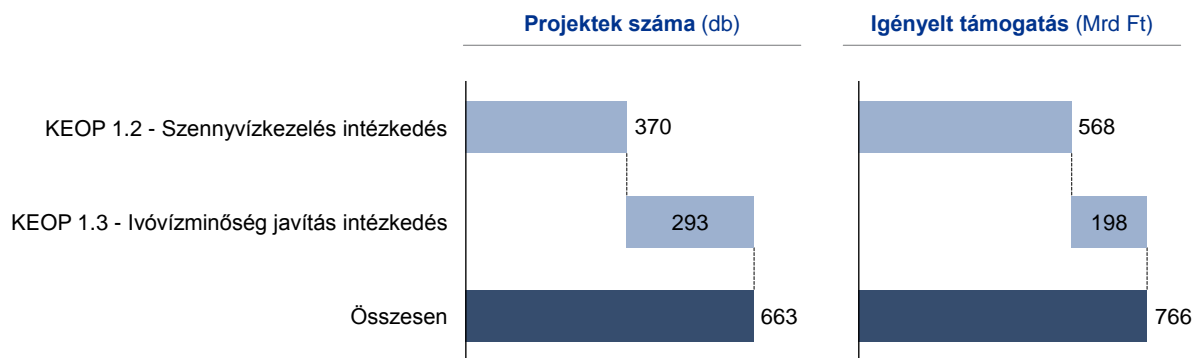
6. Középtávú témakörök

6.1. EU projektek elszámolása, megtérülési követelmények

6.1.1. Hátér és relevancia

A Víz Keretirányelv és az EU szennyvízkezelésre és ivóvízminőségre vonatkozó elvárásait megvalósító projektekre jelentős vissza nem térítendő támogatási forrás állt és áll rendelkezésre, elsősorban a szennyvízkezelés terén. A Magyarországon felhasznált forrásmennyiséget és a projektek számát a következő ábra mutatja be.

37. ábra: Az uniós támogatásban részesült víziközmű projektek számának és támogatási forrásainak összesítése

Az Új Széchenyi Terv és az Új Magyarország Fejlesztési Terv konstrukcióiban 2007 és 2013 között összesen 663 projekt kapott támogatást 766 milliárd Ft összegben²⁴.

A támogatással megvalósuló projektekkel kapcsolatos főbb tevékenységeket a következő ábra mutatja be:

²⁴ Forrás: EMIR (Egységes Monitoring Információs Rendszer), melynek feladata, hogy elősegítse a pályázatok és projektek előrehaladásának nyomon követését, a napi adminisztráció elvégzését az európai uniós források magyarországi felhasználását menedzselő intézményrendszerben. Az EMIR támogatja egyrészt a projektgazdákat, másrészt a pályázatot, illetve projektet kezelő intézményi szereplőket.

38. ábra: A víziközmű bővítésre irányuló támogatott projektekkel kapcsolatos tevékenységek és felelősök

Tevékenység	Felelős	
	Bérelti-üzemeltetési és vagyonkezelési szerződés	Koncessziós szerződés
Beruházási döntés	• Önkormányzat, állam	• Szolgáltató
Véleményezés	• Szolgáltató	• -
Pályázat műszaki és gazdasági kidolgozása és benyújtása	• Önkormányzat, állam	• Szolgáltató
Pályázat befogadása Támogathatóság vizsgálata Hiánypótlás lebonyolítása	• Közreműködő szervezet	• Közreműködő szervezet
Tartalmi értékelés Döntés és a támogatási szerződés megkötése	• Irányító Hatóság	• Irányító Hatóság
Létesítés	• Önkormányzat, állam	• Szolgáltató
Próbaüzem	• Önkormányzat, állam és a Szolgáltató	• Szolgáltató
Üzemeltetés	• Szolgáltató	• Szolgáltató
Monitoring ellenőrzés	• Irányító Hatóság	• Irányító Hatóság

Az uniós pályázatok kezelését az Európai Unió társfinanszírozásával megvalósuló beruházásokat koordináló és ellenőrző közreműködő szervezetek, a támogatási döntések meghozatalát az irányító hatóságok végzik. Az irányító hatóságok emellett közreműködnek a hatáskörükbe tartozó Operatív Program (OP) véglegesítésében és a költségvetési tervezésben, valamint a közreműködő szervezetek bevonásával irányítják a meghirdetett pályázatok és központi programok végrehajtását.²⁵

A támogatásból megvalósult beruházások megtérüléséhez két feltétel teljesülése szükséges: egyrészt a beruházás legyen műszakilag megfelelő, azaz optimális méretű és technológiájú; másrészt az értékcsökkenési leírás és a működtetési költségek is legyenek beépítve a tarifába, vagyis a rekonstrukció finanszírozására vissza nem térítendő támogatás hiányában is legyen fedezet. A két feltétel teljesülése a következő akadályokba ütközhet:

Problémák a beruházások műszaki megfelelőségével kapcsolatban:

- A pályázatok tervezésénél a magas támogatási arány elérése kiemelt súllyal szerepel, így a szükségesnél nagyobb kapacitású szennyvíztelepek épülnek.
- Mivel a szolgáltatók projekttervezésbe történő bevonására nem terjedtek el jó gyakorlatok, nem minden fejlesztés valósul meg optimális méretben és technológiával.
- További problémákat okozhat, ha a beruházás nem a megbízó által megtervezett tartalommal (*FIDIC*²⁶ „Piros” könyv szerződéses feltételek, amelyek jellemzően tételes felmérésen és egységáras elszámoláson alapulnak, és amelyeknél a

²⁵ A fejlesztéspolitikai intézményrendszer struktúrája az utóbbi években többször is változott. A tanulmány készítésekor az irányító hatóság valamint a közreműködő szervezet feladatait is a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium látta el.

²⁶ Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils = Tanácsadó Mérnökök Nemzetközi Szövetsége

megrendelő részletes tenderterveket és műszaki előírásokat készít(tet)), hanem a vállalkozó által tervezett tartalommal (FIDIC „Sárga könyv” szerződéses feltételek, amelyek szerint az elvi engedélyes tervben szereplő projekt során preferált technológia csak indikatív jellegű, bármilyen ezzel egyenértékű műszaki megoldás alkalmazható) valósul meg. Ez utóbbi esetben a vállalkozó ellenérdekelt abban, hogy a kötött költségvetésű projekt magasabb műszaki színvonalat érjen el, azaz sokszor az olcsóbb, kevésbé jó minőségű / illeszkedésű megoldások alkalmazására kerül sor.

Problémák a költségek tarifa általi fedezetével kapcsolatban:

- Az EU-támogatás célja, hogy a támogatott tőkerész megtérülését (profitelem) ne kelljen a lakossággal megfinanszíroztatni, azaz a tőkemegtérülési követelményt ne építsék be a lakossági díjba. Az EU által nem támogatott beruházási elemek költségét azonban a kedvezményezett saját forrásból fedezi. E tőkebefektetés megtérülése az adott fogyasztói csoporttól beszedett díjjal biztosítandó.
- A tulajdonos önkormányzatok és az állam alapvető érdeke, hogy a víziközmű-szolgáltatás önfinanszírozó legyen, a szolgáltató saját bevételeiből, működési támogatás nélkül legyen képes ellátni feladatát. A kialakított díjrendszernek tehát olyannak kell lennie, amely a fentiekben leírtaknak megfelelően biztosítja a hatékonyan működő vállalkozó működési költségeire és nem támogatásból megvalósított beruházások megtérüléséhez szükséges fedezetet.
- A víziközmű-szolgáltatók tapasztalatai alapján az eddig nem nyújtott szolgáltatásoknál (pl. új szennyvízkezelési rendszer) a modern technológiák miatti magas fajlagos önköltség, valamint a beruházási értékhez tartozó jelentős, addicionális amortizációs érték a tarifákban csak részben jelenik meg.

Jelenleg az Operatív Programok megvalósításával és az európai uniós források kezelésével foglalkozó állami szervezetek javadalmazási rendszere a lehívott források maximalizálását ösztönzi²⁷, ezért jogi és intézményi garanciák szükségesek arra vonatkozóan, hogy a támogatások minél nagyobb arányú lehívása mellett a lezárult EU-s költségvetési időszak során felmerült problémák a jövőben elkerülhetőek legyenek.

6.1.2. Lehetőségek megoldási irány

A megoldási irányoknak a már megvalósított projektekre és a tervezett jövőbeli projektekre is ki kell terjedniük.

A már megvalósított projektekénél

1. A megtérülés szempontjából kérdéses projektek és az érintett projektgazdák (állam, önkormányzatok) körének meghatározása
2. A beruházások terv- és tényadatainak összevetése
3. Megoldások kidolgozása, amelyek alkalmasak a nem megfelelő technológiájú, technológiai minimum alatti vagy túlméretezett fejlesztések kezelésére. Ilyen megoldás lehet
 - a. a tényleges működtetési költségekhez igazodó tarifa-meghatározás, és
 - b. a szolgáltatási területen belüli tarifa-solidaritás kialakítása.

A tervezett, jövőbeli beruházásoknál

²⁷ 1060/2015. (II. 18.) Korm. határozatban meghatározott ösztönző rendszer minden operatív program esetében a tervezett vállalt kifizetés és a tényleges kifizetés arányához (a továbbiakban: terv-tény arány) kötődik azzal, hogy 90%-os terv-tény arány teljesítése alatt nem történhet kifizetés az ösztönző rendszeren keresztül, viszont a célfeladat eredményes teljesítéséhez kapcsolódó céljuttatás mértéke legfeljebb 8 hónapi illetménynek megfelelő összeg.

- A helyzetfelméréshez szükséges a beruházási folyamat főbb lépéseinek értékelése és a kockázatok azonosítása. Meg kell határozni minden olyan döntési pontot és értékelési kritériumot, amely jelentős hatással van a projektek megtérülésére valamint műszaki megfelelőségére. Szükség esetén ismét módosítani kell az értékelési szempontrendszert annak érdekében, hogy a most lezárult költségvetési ciklus tapasztalatai beépüljenek a következő időszakban támogatandó projektek előkészítésébe.
- Javasolt a szolgáltatók kötelező bevonása a szakmai / műszaki előkészítésbe. A pályázóknak, azaz a legtöbb esetben az eszköztulajdonos önkormányzatoknak illetve az államnak természetesen nincsen tapasztalata, elegendő információja és kompetenciája, hogy átfogóan, a víziközmű rendszerek integrált üzemeltetését is szem előtt tartva készítsen elő pályázatokat. A potenciális leendő üzemeltető kötelező és érdemi bevonásával elkerülhető lehetne, hogy a projekteket ne egyedileg készítsék elő, hanem integráltan, az adott területre vonatkozó specifikus üzemeltetési szempontokat is figyelembe véve. Törekedni kell arra, hogy az új beruházások műszakilag minél jobban illeszkedjenek a már meglévő eszközökhöz, mivel egy egységesen alkalmazott IT rendszer vagy hasonló típusú szivattyúk beépítése jelentős megtakarítást jelenthet a későbbi szoftverlicenz-költségek és a gépek karbantartása során.
- Mivel a megtérülés szempontjából kulcsfontosságú a tarifa-meghatározás, a MEKH-nek javasolt előzetesen jóváhagynia a pályázatba foglalt díjmeghatározást, valamint vizsgálnia kellene a beruházás összhangját a gördülő fejlesztési tervvel. Ezzel összefüggésben arra is figyelmet kell fordítani, hogy az üzembe helyezést követő üzemeltetési tevékenység költségei a lehető legalacsonyabbak legyenek.
- Annak előírásával, hogy a beruházási szerződések a FIDIC "Piros" könyv feltételeivel kerüljenek megkötésre, megszűnhetne a kivitelezők és a közművek üzemeltetéséért felelős szolgáltatók érdekellentéte.

6.2. Rekonstrukció

6.2.1. Háttér és relevancia

A rekonstrukció²⁸, azaz a kapacitásnöveléssel nem járó felújítási és pótlási tevékenység, kiemelt jelentőségű, mivel az eszközállomány folyamatosan avul, amely az üzembiztonság romlását vonhatja maga után. Jelenleg nincs elég forrás rekonstrukcióra, hiszen korábban a díjak alacsonyabb szinten tartásának egyik eszköze volt, hogy egyáltalán nem, vagy alig volt felújítási-pótlási fedezet a tarifában.

A víziközmű infrastruktúra állapotának megőrzése céljából a Vksztv. előírása alapján víziközmű-szolgáltatási ágazatonként tizenöt éves időtávra gördülő fejlesztési tervet kell készíteni, amely felújítási és pótlási tervből, valamint beruházási tervből áll. A rekonstrukció a felújítási és pótlási tervben foglaltaknak felel meg. A gördülő tervek pontos tartalmát a törvény végrehajtási rendelete szabályozza, jóváhagyásuk a MEKH hatásköre.

Vagyonkezelési szerződés esetén a felújítási és pótlási tervet a víziközmű-szolgáltató, a beruházási tervet az ellátásért felelős készíti el. A bérleti-üzemeltetési szerződés alapján végzett működtetés esetében mindkét tervet az ellátásért felelős, építési koncessziós szerződés alapján végzett működtetés esetében mindkét tervet a víziközmű-szolgáltató készíti el és nyújtja be.

²⁸ A rekonstrukcióként elszámolható ráfordítások pontos körét a tulajdonos számviteli politikája határozza meg.

39. ábra: A gördülő fejlesztési terv benyújtója szerződéstípus szerint

Szerződés típusa	Felújítási és pótlási terv benyújtója	Beruházási terv benyújtója
Vagyonkezelési szerződés	Víziközmű-szolgáltató	Ellátásért felelős (állam vagy önkormányzat)
Bérleti üzemeltetési szerződés	Ellátásért felelős (állam vagy önkormányzat)	Ellátásért felelős (állam vagy önkormányzat)
Építési koncessziós szerződés	Víziközmű-szolgáltató	Víziközmű-szolgáltató

A rekonstrukció terén az alábbi problémák azonosíthatók:

- Finanszírozási források:** a beruházások fedezete jelenleg sem a díjakból, sem a tulajdonosok forrásaiból nem biztosítható. Mivel a szolgáltatóknak az elmúlt években csökkenő bevételekkel és növekvő terhekkel kellett szembenézniük, a napi üzemeltetés fenntartását (pl. bérek kifizetése, kárelhárítás, közműadó megfizetése) csak a hosszú távú beruházások és felújítások elhalasztásával tudják finanszírozni. Az uniós támogatások elsősorban az extenzív fejlesztésekre, azaz bővítő beruházásokra érhetők el, ami megnehezíti az intenzív, azaz minőségjavulást eredményező, rekonstrukciós célú beruházások megvalósítását.
- Információ / tervezés:** jelenleg nem áll rendelkezésre pontos és aktuális ágazati szintű információ a rekonstrukciós igény szintjéről, az eszközök hasznos élettartamáról, korfa szerinti megoszlásáról, megújulási üteméről és elhasználódottságáról. Ismereteink szerint a nagyvárosokban a hálózat hasznos időtartamát (50-100 év) a hálózatok jelentős része már elérte.
- Ólomvezetékek cseréje:** a vezetékes ivóvíz változékony ólomtartalma jellegzetesen az ivóvíz utószennyezettségéből adódik, amely egyrészt a szolgáltatók tulajdonában/felelősségi körében lévő, másrészt – pl. társasházak esetében – a fogyasztók tulajdonában lévő ólomvezetékéből származik. Az országban az ólomból készült vezeték, bekötések pontos száma ismeretlen, az elmaradt hálózati rekonstrukció a vízminőség romlásához vezethet. Az Európai Unió Tanácsa az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló, 98/83/EK irányelve alapján a tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy meghozzanak minden megfelelő intézkedést az emberi fogyasztásra szánt víz ólomkoncentrációjának lehető legnagyobb mértékű csökkentésére. Az ólomból készült ivóvíz törzshálózati csőszakaszok, valamint ivóvíz bekötővezetékek cseréjével összefüggő feladatokat a gördülő fejlesztési terv felújítási és pótlási tervében is rögzíteni kell.

6.2.2. Lehetséges megoldási irány

A fentebb bemutatott témakörökben az alábbi megoldások javasoltak:

- Finanszírozási források:** az üzemeltetési szerződések mögötti felelőségekhez kapcsolódjanak megfelelő források. Megoldás lehet a pénzügyi források tarifán keresztüli biztosítása vagy egyéb források átcsoportosítása. Korlátot jelent jelenleg, hogy ivóvízhálózat rekonstrukcióra az ivóvízminőség javító projektek összes elszámolható költségének maximum 20%-a fordítható. Támogatható tevékenység viszont a meglévő szennyvízgyűjtő rendszerek / szennyvíztisztító telepek bővítése, amelybe beleértendő az építéshez, fejlesztéshez kapcsolódó hálózatrekonstrukció is.
- Információ / tervezés:** a rekonstrukció tervezésének és végrehajtásának támogatására legyenek nyilvánosak a Víziközmű Kataszter adatai.
- Ólomvezetékek cseréje:** a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Programban feladatként szerepel az ólomcsövek és kapcsolódó szerelvények felmérése, a felmérés alapján a cseréjük megtervezése, és átmeneti megoldásként az ólomkioldódás minimalizálása. Ennek megfelelően biztosítani kell, hogy a 2014-2020 közötti programozási időszakban is elérhető legyenek a közösségi források az ólomcsővezetékek cseréjére.

6.3. Közművagyon-nyilvántartás, -értékelés és fejlesztés

6.3.1. Háttér és relevancia

A fejezet a készülő országos közhiteles víziközmű kataszter és a közművagyon értékelés témakörét elemzi a folyamatok státusza, összefüggései és módszertana szempontjából.

A folyamatok státusza

Az EU-s forrásokból finanszírozott, 10 Mrd Ft összköltségű országos közhiteles víziközmű kataszter (továbbiakban „Kataszter”) összeállítását célzó projekt folyamatban van, várhatóan 2015 nyarára fejeződik be.

A Vksztv. és a víziközművek vagyonértékelésének szabályairól és a víziközmű-szolgáltatók által közérdekből közzéteendő adatokról szóló 24/2013. (V. 29.) NFM rendelet szerint vagyonértékelést a víziközmű tulajdonosának kell elvégeztetnie. Jelenleg az állomány csak részben - a vagyonkezelési szerződésekkel és a 2012. július 15. után kötött üzemeltetési szerződésekkel érintett részében - van értékelve. A fennmaradó eszközöket, elsősorban a bérleti szerződéssel érintett vagyont, 2015. december 31-ig kell értékelni.

Összefüggések

Az országos közhiteles víziközmű kataszterrel kapcsolatos kormányhatározat²⁹ a következőket fogalmazza meg a projekt céljával és várható eredményével kapcsolatban **„A vagyonértékelés elkészítéséhez elengedhetetlenül fontos a közművekre pontos alapadatok és alaptérképek rendelkezésre állása. A pályázat eredményeként az alapadatok és térképek egységes formában készülnek el, azok azonos alapelvek és műszaki szempontok mentén az ország valamennyi víziközművét (ivóvíz és szennyvíz) magukba foglalják.”** A vagyonértékelés azonban már zajlik, de nincs összekötve a még készülő Kataszterrel (a vagyonértékelés természetesen elvégezhető a Kataszter használata nélkül is, ha az eszközök nyilvántartása megfelelő alapot ad hozzá).

A Kataszter vagyonértékelésben történő használatával kapcsolatban azonban több probléma is felmerül: egyrészt az összeállításában felhasznált nem-digitális adatok pontatlanok lehetnek; a felméréskor nem létező adatokat a készítőknél még össze kell gyűjteniük; és mivel a Kataszter elsősorban egy digitális térképi nyilvántartás, amely nem tartalmaz állapotra és egyéb, a vagyonértékelésben használható adatokat (pl. a vezeték felett lévő burkolat meghatározását vagy a környezetében esetlegesen jelenlévő talajvizet), így a vagyonértékeléshez csak korlátozott mértékben hasznosítható.

A Kataszter azonban az előzőekben azonosított kiegészítésekkel megfelelő alap lehet a vagyonértékeléshez.

Módszertan

További problémát jelent, hogy bár a vagyonértékelés módszertana rendeleten alapul, nem tekinthető egységesnek, így a jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján nem lehet tudni a pontos vagyonértéket. Másrészt a kötelező vagyonértékelést elrendelő törvény (Vksztv.) hatályba lépését másfél évvel követően jelent meg a módszertant szabályozó rendelet. Az egységesség hiányát mutatja emellett, hogy az újraelőállítási költségek meghatározására szolgáló egységköltségekkel kapcsolatban nincs egységesen előírt és alkalmazott szakértői állásfoglalás.

²⁹ 1488/2013. (VII. 26.) Korm. határozat a KEOP-1.4.0/12-2013-0001 azonosító számú („Országos közhiteles víziközmű kataszter elkészítése” című) projekt támogatásának jóváhagyásáról

6.3.2. Lehetséges megoldási irány

Megoldásként javasolt, hogy a vagyonértékelések alapuljanak a Kataszter adatain, melynek feltétele, hogy az értékelési módszertan - a rendelet előírásai mellett - a Kataszter adatstruktúrájával is összhangban legyen.

A vagyonértékelési módszertant - beleértve az általánosan alkalmazandó egységköltségek meghatározását is - egységesíteni kell, és a vagyonértékeléseket az egységesített módszertan alapján kell elvégezni.

Szükséges továbbá, hogy a szakmai kontroll biztosítása érdekében a Kataszter készítésében részt vegyenek az eszközöket ismerők és az eredményeket felhasználó szabályozási szakemberek, azaz a MaVíz és a MEKH munkatársai.

6.4. Ügyfélkapcsolat

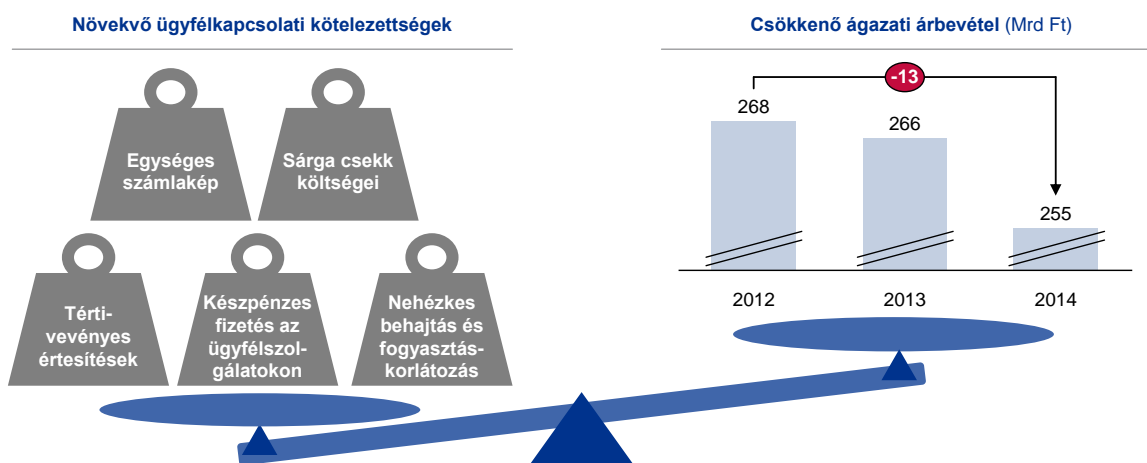
6.4.1. Háttér és relevancia

A Vksztv. szerint a víziközmű üzemeltetése többek között magában foglalja az ügyfélszolgálat működtetést és számlázást. Az ügyfélszolgálatokra vonatkozó részletes előírások a Vksztv. végrehajtási rendeletében találhatóak. A témakör vizsgálatának célja, hogy

- az ügyfélkapcsolatok terén összehasonlítsa a víziközmű-szolgáltatókra vonatkozó követelményeket más közszolgáltatások előírásaival,
- megmutassa a csökkenő árbevétel mellett finanszírozandó többletfeladatokat,
- feltárja a hazai ágazati specifikumokat,
- kitérjen a fogyasztáskorlátozás és követeléskezelés nehézségeire, és
- röviden bemutassa a védendő fogyasztókkal kapcsolatos kötelezettségeket.

A következő ábra a növekvő kötelezettségek és a csökkenő árbevétel kapcsolatát szemlélteti:

40. ábra: Növekvő kötelezettségek vs. csökkenő ágazati árbevétel

A közműszolgáltatókra vonatkozó ügyfélszolgálati előírások összehasonlítása

A különböző közműszolgáltatásokat nyújtó vállalatokra vonatkozó jogszabályok³⁰ összehasonlító elemzését a következő ábra foglalja össze:

³⁰ Vksztv., törvény a villamos energiáról, törvény a földgázellátásról, törvény a távhőszolgáltatásról és ezek végrehajtási rendeletei; fogyasztóvédelmi törvény

41. ábra: A közszolgáltatók ügyfélszolgálataira vonatkozó előírások összehasonlítása

Terület	Alterület	Víziközmű	Villamos energia - egyetemes szolgáltatás	Földgáz – egyetemes szolgáltatás	Közszolgáltató (azaz többek közt víziközmű, villamos energia és földgáz egyetemes szolgáltató)
Ügyintézés	Személyes	Kötelező	Kötelező	Kötelező	Kötelező
	Írásos				Nem kötelező
	Telefonos				Nem kötelező
	Elektronikus				Nem kötelező
	Elektronikus és telefonos időpontfoglalás				Kötelező, 5 napon belül időpontot is kell biztosítani
	Válaszadás a beadványokra				15 napon belül
Ügyfélszolgálatok száma	Általánosan	Nincs előírás	Járásonként legalább egy ügyfélszolgálat		Amennyiben országos hálózattal rendelkezik, minden megyeszékhelyen
	Állandó ügyfélszolgálat	- a szolgáltató székhelyén vagy - a legtöbb ellátott felhasználóval rendelkező településen és - megyei jogú városban (fővárosban)	- 15 000 felhasználó feletti régióban, a legtöbb ellátott felhasználóval rendelkező településen - megyei jogú városban - a fővárosban	Nincs előírás	
	Fiókiroda	- Minden más ellátási területen, 20 000 felhasználó felett, a tömegközlekedéssel legjobban elérhető településen	- 45 000 felhasználó feletti régióban, a második legtöbb ellátott felhasználóval rendelkező településen - megyei jogú város nélküli járásokban a legtöbb esz. felhasználóval bíró településen		
Állandó ügyfélszolgálat	Nyitva tartás napjai	Minden munkanap			
	Munkanapokon nyitva tartás minimális időtartama (óra)	6			
	Heti minimum nyitva tartás (óra)	36			

Terület	Alterület	Víziközmű	Villamos energia - egyetemes szolgáltatás	Földgáz – egyetemes szolgáltatás	Közszolgáltató (azaz többek közt víziközmű, villamos energia és földgáz egyetemes szolgáltató)
	Hosszabbított nyitva tartás	Min. heti egy munkanap 20 óráig			- a hét egy munkanapján 7 és 21 óra között legalább tizenkét órán keresztül folyamatosan VAGY - a hét egy munkanapján a meghosszabbított nyitva tartás 20 óráig, fiókiroda esetében 18 óráig biztosított
	Készpénzátutalás megbízás rendelkezésre tartása	Kötelező			Nincs előírás
	Készpénzes fizetési lehetőség	Kötelező	Nem kötelező		
	Bankkártyás fizetési lehetőség	Kötelező			
	Elektronikus ügyfélhívó	Nincs előírás	Kötelező		
	Ügyfélforgalmi adatok rögzítése	Kötelező			
Fiókiroda	Nyitva tartás napjai	2			
	Munkanapokon nyitva tartás minimális időtartama (óra)	Nincs előírás			
	Heti minimum nyitva tartás (óra)	8			
	Hosszabbított nyitva tartás	Min. heti egy munkanap 18 óráig			
	Készpénzátutalás megbízás rendelkezésre tartása	Kötelező			
	Készpénzes fizetési lehetőség	Ahol az üzletszabályzat előírja	Nem kötelező		
	Bankkártyás fizetési lehetőség	Nem kötelező	Kötelező		
	Elektronikus ügyfélhívó	Nem kötelező			
Ügyfélforgalmi adatok rögzítése	Kötelező				

A víziközmű-szolgáltatókra többletterhet ró az előírt készpénzes fizetési lehetőség biztosítása, mivel pénztárat kell üzemeltetniük, és ennek pótlólagos költségeit viselniük kell.

Könnyítést jelent azonban számukra, hogy a szabályozás még az állandó ügyfélszolgálati irodákban sem követeli meg tőlük elektronikus ügyfélhívó rendszer működtetését, illetve, hogy fiókirodáikban nem kötelesek bankkártyás fizetési lehetőséget biztosítani. Mindkét esetben a szükséges infrastruktúra költségeit tudják megtakarítani.

Az előírások szigorodása és többletfeladatok ellátása fedezetnövekedés nélkül

A közszolgáltató vállalatoknak a fogyasztóvédelmi törvény változásaiból adódóan az elmúlt években egyre szigorúbb előírásoknak kellett megfelelniük. A 2011. december 31-i előírásokhoz képest szigorúbb pl. a panaszjegyzőkönyvek tartalmára és megőrzési idejére vonatkozó szabályozás, szabályozott lett az ügyintézési időpont-biztosítás határideje, kiszélesítették a telefonos ügyintézés hangfelvételeinek kezelésére vonatkozó szabályokat és kötelezővé tették a közszolgáltatói honlapok üzemeltetését.

A közműszolgáltatók számlakibocsátását az egységes közszolgáltatói számlaképről szóló törvény szabályozza, ezen a téren a cégeknek hasonló kötelezettségeknek kell megfelelniük. Az új előírások pontosan definiálják a számlák formai és tartalmi elemeit. Kiemelendő, hogy új elemként meg kell jeleníteni a fogyasztónak a rezsicsökkentésből származó megtakarítását. Az egységes, kibővített számlaképre történő átállás pótlólagos IT fejlesztési és levélpapír költséget jelent a cégek számára: egy oldal számlabővítés például havonta kb. 10 millió oldallal több lakossági számla-nyomtatást jelent.

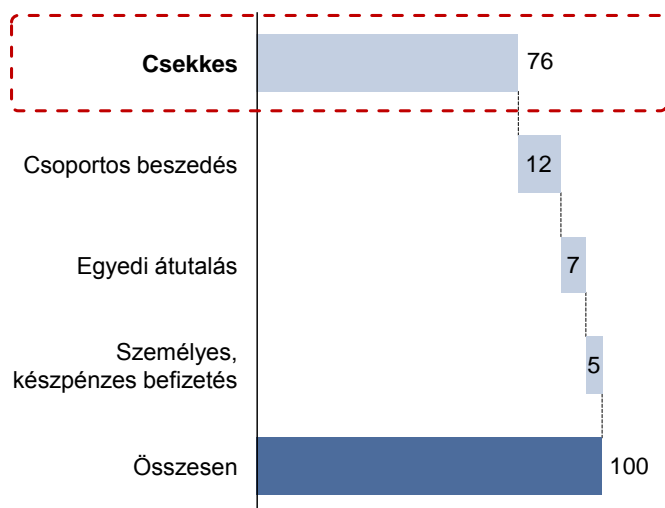
A mérőóra hitelesítéssel kapcsolatban a többször is kiküldendő tértivevényes értesítések jelentenek jelentős költséget.

A fenti többletfeladatok többletköltségét a szolgáltatóknak csökkenő árbevételből kell fedezniük.

Hazai ágazati specifikumok

Hazai ágazati jellemző a sárga csekkes fizetés népszerűsége és az ezzel kapcsolatos költség - csekkenként kb. 200 Ft – amely, mivel az elemzések alapján a fogyasztók több mint háromnegyede a csekkes fizetést választja, komoly terhet ró a szolgáltatókra.

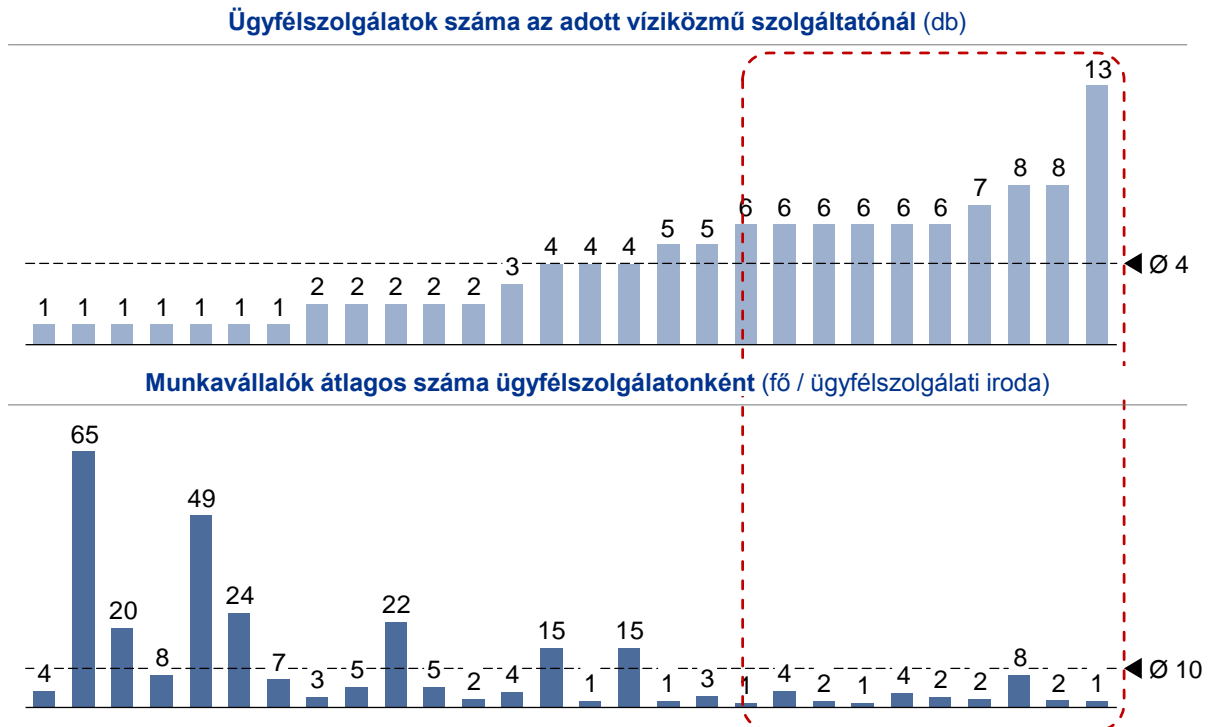
42. ábra: A kiállított számlák megoszlása befizetési mód szerint (%)

A személyes ügyfélszolgálati irodák száma a korábbi szolgáltatói struktúrából adódóan több szolgáltatónál valószínűsíthetően magasabb, mint a törvényi minimum. A következő ábrán megjelenített elemzésből az látszik, hogy a vizsgált 28 szolgáltatóból álló mintában a hatnál több ügyfélszolgálattal rendelkező cégek irodánkénti átlagos létszáma jellemzően 1 és 4 fő

között mozog. Ezek az ügyfélszolgálati irodák feltételezhetően minimális ügyélforgalmat kezelnek.

43. ábra: Az ügyfélszolgálatok számának és személyzetének elemzése kiválasztott víziközmű-szolgáltatóknál

Az ügyfélszolgálati irodahálózat racionalizálása terén problémát jelent, hogy a nem kötelezően fenntartandó, alacsony ügyélforgalmú irodák megszüntetését a helyi önkormányzatok általában ellenzik.

Fogyasztáskorlátozás és követeléskezelés

További nehézséget jelent az ügyfélkapcsolatokban, hogy a nem fizető ügyfelek esetében csak igen hosszadalmas folyamat eredményképp (pl. többszöri értesítések, hatósági engedélyek) lehet korlátozni a szolgáltatást, azonban ilyenkor is gondoskodni kell a létfenntartási és közegészségügyi vízigények egyidejű biztosításáról közterületi vízkivételi helyen vagy egyéb módon.

A mellékmérővel rendelkező ügyfelek esetében problémát jelent, hogy a mellékmérő nem a szolgáltató, hanem a felhasználó tulajdonában van, így a felhasználó nem köteles megengedni a szolgáltatónak a mellékmérős fogyasztási hely korlátozását vagy lezárását.

A korlátozás, amennyiben megvalósul, nyomáscsökkentéssel vagy a szolgáltatás előre kifizetésével történhet, ez utóbbi esetben az előre fizetett összeg részben a korábbi tartozás törlesztőrészletét is tartalmazza.

A követeléskezelést nehezíti, hogy a víziközmű-szolgáltatás a megfelelő jogszabályi lehetőségek hiányában nem hajtható be közadó formájában.

Védendő fogyasztók

A védendő fogyasztók köre széles, és többféle, jogszabályban meghatározott kedvezményekre jogosultak. A szociálisan rászorulóknak például részletfizetés és fizetési haladék érhető el; a fogyatékkal élő felhasználók számára pedig biztosított a havi (időközi) mérőleolvasás a felhasználási helyen, a készpénzben történő számlakiegyenlítés a felhasználási helyen és a számla értelmezéséhez nyújtott egyedi segítség.

6.4.2. Lehetséges megoldási irány

A törvényi előírásokból eredő többletköltségeket be kell építeni a tarifába, az ügyfélkapcsolati szolgáltatásokat pedig a valós felhasználói igények mentén racionalizálni kell. Ez utóbbi jelentheti pl. a felesleges ügyfélszolgálati irodák megszüntetését, vagy más, csak minimális mértékben igénybe vett szolgáltatások megszüntetését.

Lehetőség továbbá a csekk-kezelési költségek megjelenítése a díjakban, illetve a csekk-díjak elengedésével a fogyasztók áttérítése más fizetési módokra. Az e-számla és a mobilfizetés fejlesztése és népszerűsítése további kényelmi és költségelőnyöket nyújthat mind a fogyasztók, mind a szolgáltatók számára.

A követelések kezelése terén megoldás lehet a víziközmű-szolgáltatási díjhátralékok közzadóként történő behajtása. Ez a lehetőség pl. a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás igénybevételénél már adott, itt az ingatlan tulajdonost terhelő díjhátralék és az azzal összefüggésben megállapított késedelmi kamat, valamint a behajtás egyéb költségei adók módjára behajtandó köztartozásnak minősülnek.

6.5. Foglalkoztatás és szakember állomány

6.5.1. Háttér és relevancia

Az iparágban egyre fontosabb a magasan képzett munkaerő szerepe és az iparági tudás megtartása, így ezen célokra összpontosítva a foglalkoztatási helyzetkép bemutatása során négy terület került elemzésre: a munkaerő korstruktúrája és utánpótlása, a várható munkaerőigény, a szektor munkáltatói vonzereje a bérszínvonal szempontjából és a hazai iparági tudás exportlehetőségei.

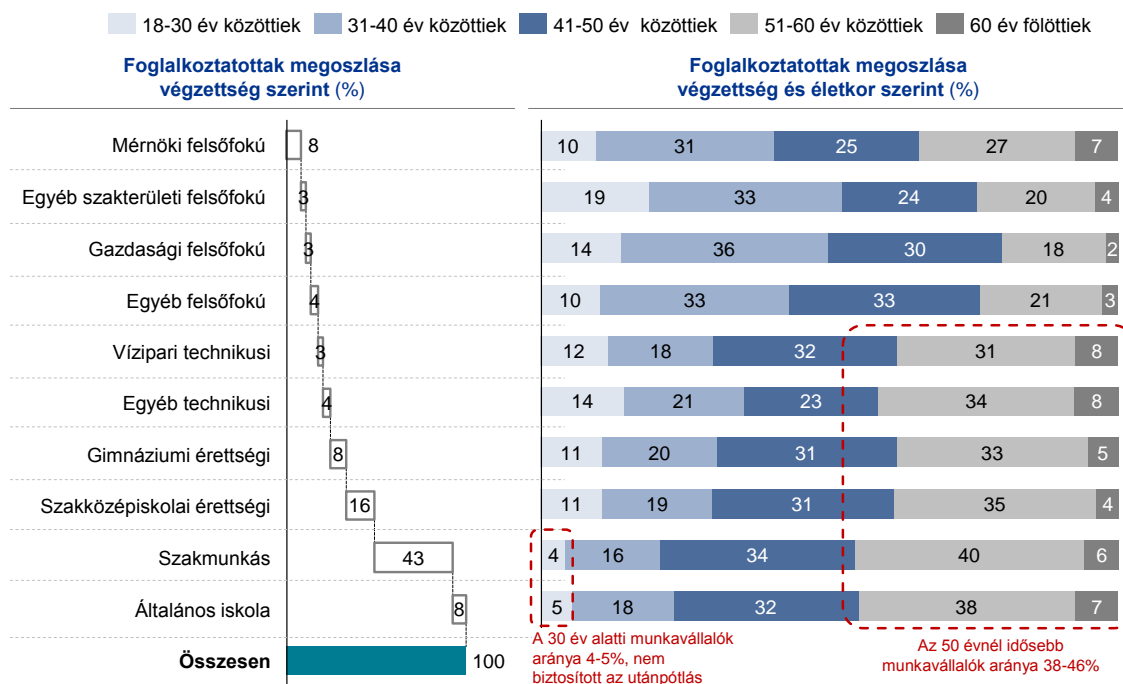
Korstruktúra, munkaerő-utánpótlás és munkaerőigény

A fenntartható működtetéshez szükséges, hogy a munkaerő korstruktúrája minden képzettségi szinten viszonylag egyenletes eloszlású legyen, azaz ideális esetben az idő előrehaladtával a munkaerő utánpótlás a fiatalabb korcsoportokból, „házon” vagy szektoron belülről pótolható legyen. Ha a korstruktúra nem egyenletes eloszlású, az utánpótlást külső forrásból kell biztosítani, azonban ez magasabb bérköltséggel, és a felhalmozott tudás csökkenésével járhat.

A következő ábra az ágazat munkavállalóinak végzettség és életkor szerinti megoszlását mutatja be³¹:

³¹ Az elemzés egy 28 víziközmű vállalat adatszolgáltatásán alapuló mintát dolgozott fel, forrás: MaVíz összesítés, KPMG elemzés

44. ábra: A víziközmű-szolgáltatók munkaerő állományának elemzése végzettség és életkor szerint

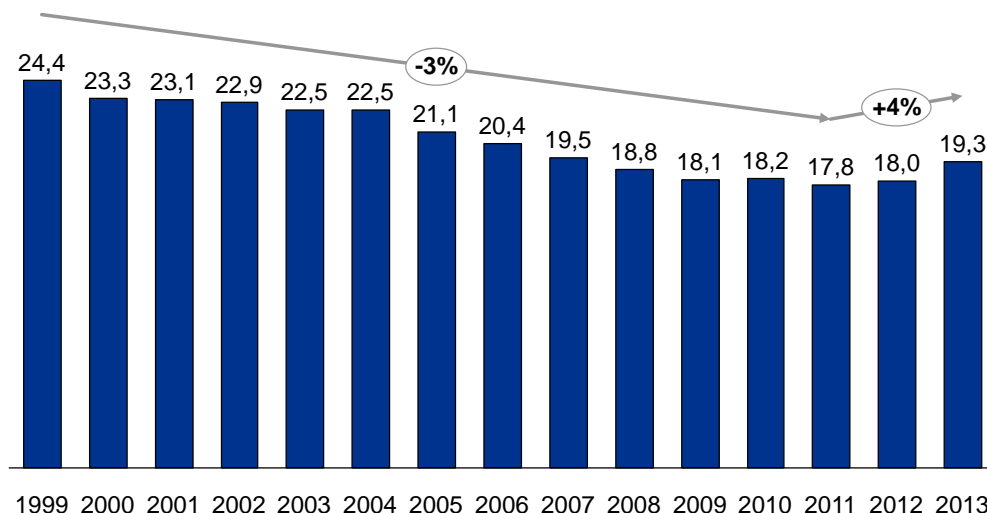

A technikus és ennél alacsonyabb végzettségi szintű munkaerő-állományban az 50 évnél idősebb dolgozók aránya mindenhol magasabb, mint 38%, és a teljes munkaerő-állomány több mint 40%-át kitevő szakmunkások körében a 30 év alattiak aránya mindössze 4%. Ebből következően a jövőben várhatóan még kedvezőtlenebb irányba mozdul el a kor szerinti megoszlás, így a technikusok és szakmunkások belső utánpótlása nem megoldott.

Az ágazatban a műszaki jellegű feladatok ellátása érdekében a szakképzettek számát emelni kell, főképp az új tisztító művek és az egyre szélesebb körben alkalmazott IT megoldások követelik meg a nagyobb szakértelmet.

Az ágazatban foglalkoztatottak száma 1999 és 2011 között folyamatosan, éves szinten átlagosan 3%-kal csökkent, majd a 2011-es mélypont után évi kb. 4%-os növekedést mutatott 2013-ig. A beruházások és a szolgáltatások bővülése és a hatékonyság növekedésének együttes hatása miatt a teljes létszám várhatóan mérsékelten növekedni vagy stagnálni fog.

45. ábra: Teljes munkaidőben foglalkoztatottak létszáma 1999-2013 (ezer fő)

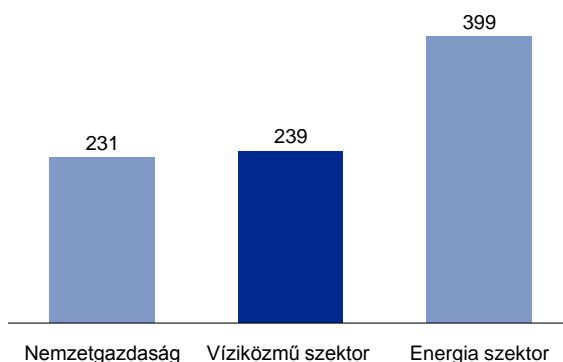

A szektor munkáltatói vonzereje a bérszínvonal szempontjából

A munkaerő vonzásához és megtartásához kulcsfontosságú a szakmai elvárásokkal összhangban lévő kompenzáció biztosítása.

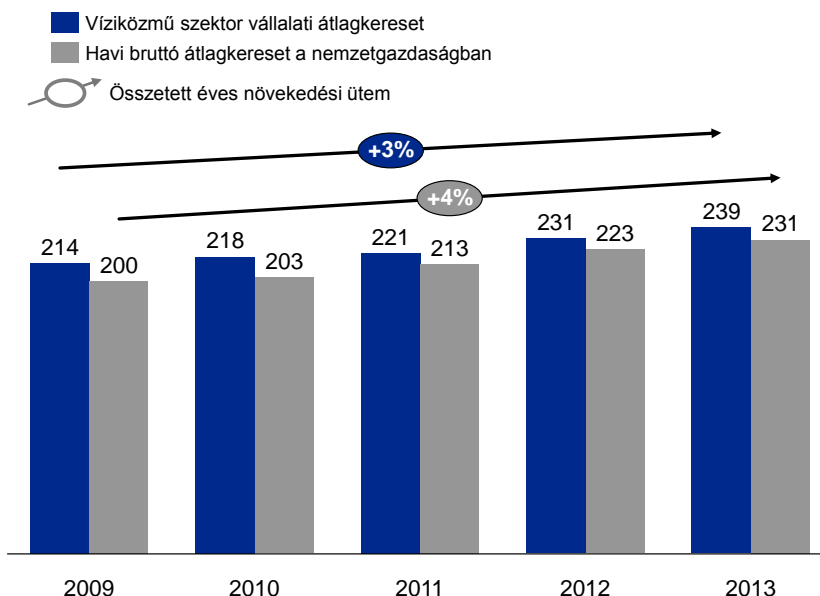
A következő ábra a víziközmű szektorban és az energetikai szektor releváns szegmensében³² dolgozók bruttó átlagkeresetének a nemzetgazdasági szintű átlagos értékekkel történő összehasonlítását mutatja.

46. ábra: Bruttó átlagkeresetek a víziközmű és energia szektorokban valamint nemzetgazdasági szinten (ezer Ft/fő/hó)

A víziközmű szektorban elérhető átlagkeresetek jelentősen elmaradnak az energetikai vállalatok bérszínvonalától, és csak alig haladják meg a nemzetgazdasági átlagot. Mindemellett a szektor béreinek növekedési üteme kis mértékben el is maradt az országos adat növekedésétől.

47. ábra: Bruttó átlagkeresetek a víziközmű szektorban és nemzetgazdasági szinten³³ (ezer Ft/fő/hó)

A szolgáltatók magas fix költségekből és szabályozott árakból eredő szűk pénzügyi mozgástere miatt a bérek emelése rövid távon nem tűnik reális lehetőségnek.

³² Földgáz valamint villamos energia elosztók és egyetemes szolgáltatók

³³ Forrás: MaVíz, KSH

Mivel a bérek terén nem azonosítható iparági versenyelőny, így feltételezhető, hogy a jól kvalifikált, magasabb bérigényű munkaerő a korlátozott kompenzációs lehetőségek miatt a víziközmű szektoron kívül vállal munkát.

Exportlehetőségek

Üzleti potenciált jelenthet a víziközmű-szolgáltatók számára, hogy az iparág képzett és tapasztalt munkavállalói exportképes tudással rendelkeznek, azonban jelenleg ezt a tudást egyelőre korlátozottan értékesítik külföldön. A szakértelem értékesítése pl. a műszaki tanácsadás terén a szolgáltatóknak jó bevétel-generálási lehetőség lenne egy nem szabályozott piacon, a munkavállalók számára pedig értékes tapasztalatszerzési- és hasznosítási lehetőség lenne.

6.5.2. Lehetséges megoldási irány

Korstruktúra és munkaerő-utánpótlás

A képzések tartalmát és a képzettek / átképzettek számát folyamatosan igazítani kell a szektor igényeihez. A megvalósítás érdekében a víziközmű-szolgáltatóknak javasolt együttműködni az oktatási intézményekkel. Az igényeket mind számszerűen (pl. képzendő létszám), mind tartalmi oldalon be kell csatornázni az intézmények működésébe.

A korstruktúra optimalizálása érdekében szükséges a szektorban betölthető munkakörök népszerűsítése a szakképzési helyeken. A jelenlegi és várható szakmai növekedési / hiányterületeken ösztöndíj program kialakítása javasolt, amely motivációt jelentene a szektor iránt érdeklődő tanulók és hallgatók számára.

A szektor munkáltatói vonzereje a bérszínvonal szempontjából

Mind szabályozói, mind tulajdonosi szinten el kell fogadtatni, hogy a színvonalas működtetéshez szükséges magasan kvalifikált munkaerő nagyobb bérigényt támaszthat, és ennek költségvonzata beépítendő a tarifába.

Exportlehetőségek és tudásbázis

A nemzetközi üzleti lehetőségek azonosítása és a tudásbázis bővítése érdekében fejleszteni kell a külkapcsolatokat. Ehhez szükséges a szektor (gazdaság)diplomáciai képviselője és lehetőségek népszerűsítése.

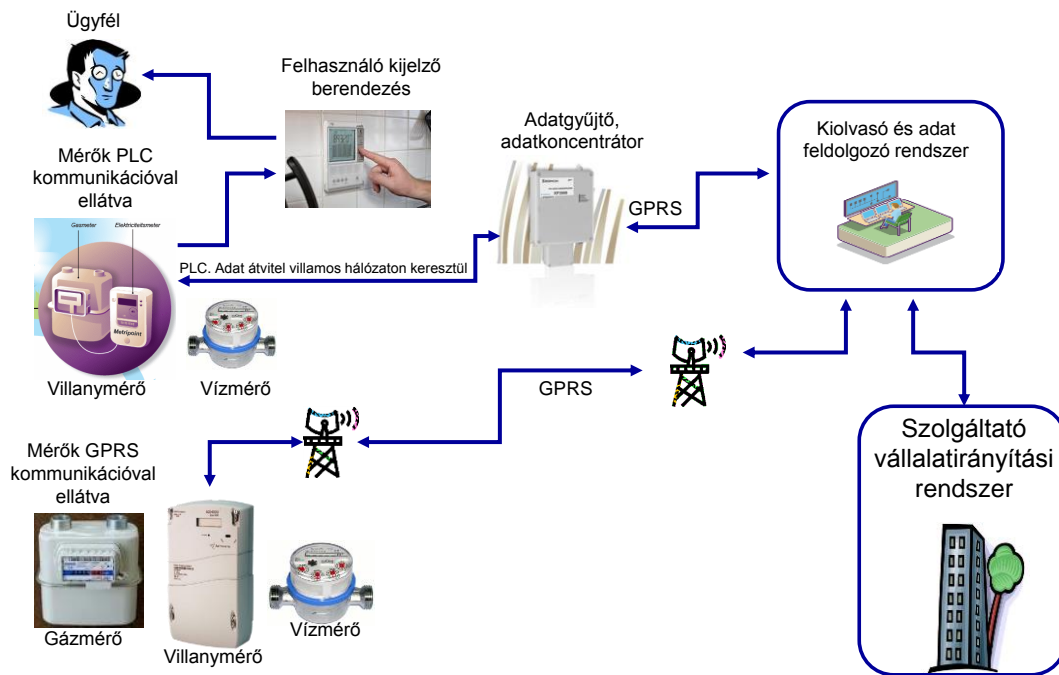
A tudásátadás elősegítése céljából a MaVíz részt vehet továbbá az aktuális külföldi szakirodalom lefordításának koordinálásában, valamint tréningek, szemináriumok szervezésében. A MaVíz exportfejlesztési tevékenységét támogatná a potenciális exportpiacok elemzése.

6.6. Okos mérés

6.6.1. Háttér és relevancia

Bár jelenleg nincs hazai vagy uniós kötelezettség az okos mérés víziközmű terén történő bevezetésére, az okos mérés megvalósítása az üzemeltetők és a felhasználók számára is számos előnnyel járhatna. A technológia alkalmazható például a következő területeken: távleolvasás, fogyasztás előre fizetése, szolgáltatáskorlátozás, mérőhitelesség ellenőrzés, csőtörések és dugulások lokalizációja. A mérőadatok gyors, on-line eljuttatása az ügyfélkapcsolati és számlázási rendszerbe, a felhasználói on-line tájékoztatások, a különböző fogyasztási korlátozások gyors, költséghatékony alkalmazása és az előrefizető mérők használata szolgáltatói szempontból mind előnyös funkciók lennének.

48. ábra: Az okos mérés sematikus bemutatása³⁴

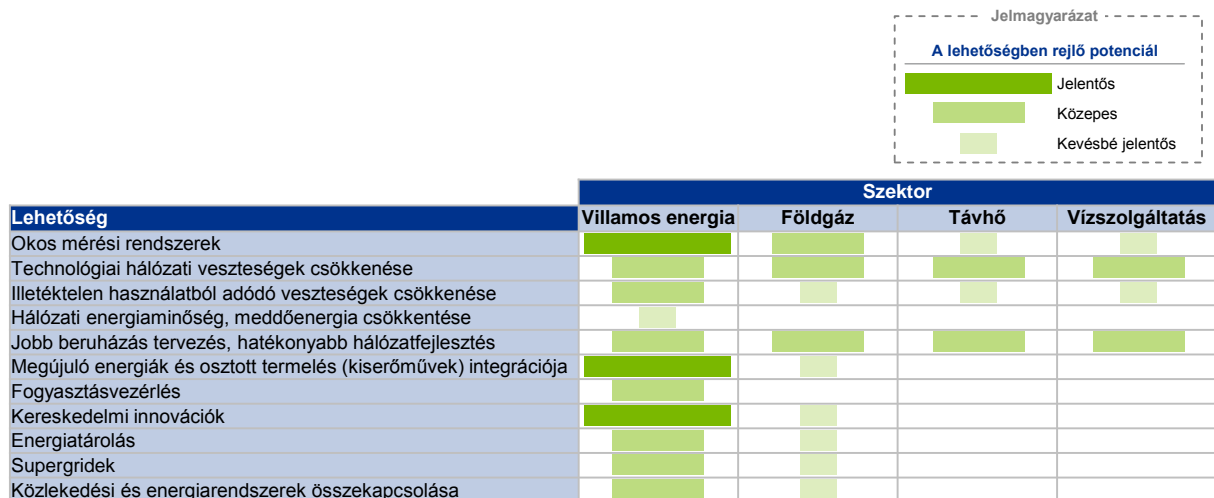
Az előnyök eléréséhez azonban jelentős kihívásokra kell megoldást találni³⁵:

- Ahol nem a szolgáltató tulajdonában van a mérő problémás lehet az okos mérő kötelező felszerelése.
- Az elektronikus mérők áramkimaradás esetén nem mérnek, az akkumulátoros mérők viszont rövidebb élettartamúak és sérülékenyebbek.
- A kommunikációs kapcsolat biztosítása a vízmérő és az adatkoncentrátor (adatgyűjtő egység) között a távolság és az energiafogyasztás miatt ütközhet nehézségekbe.
- A vízmérők kertes házaknál aknában vannak elhelyezve, sokszor víz alatt, a jelet pedig innen kell a biztonsággal továbbítani az adatgyűjtő egység felé. Ehhez egészen más kategóriájú berendezés kell, mint egy társasházi megoldásnál.
- Kihívást jelenthet az előrefizetős rendszerhez kapcsolódó mágnesszelep vezérléshez szükséges energiaellátás biztosítása.
- A hagyományos mérőknél több mint kétszeres beszerzési költségű okos mérők felszerelése, üzemeltetése és rendszeres hitelesítése rövid távon nem tekinthető reális célnak, mivel a bekötési vízmérők négyévenkénti hitelesítése már jelenleg is jelentős költséget jelent a szolgáltatóknak.

³⁴ Forrás: VCSM Zrt. Okos mérés munkacsoport

³⁵ Forrás: MaVíz: Az okos mérés megvalósítása a víziközmű ágazatban - munkaanyag

49. ábra: Az okos méréssel kiaknázzható lehetőségek különböző közműszolgáltatásokban³⁶

6.6.2. Lehetséges megoldási irány

Az okos mérés bevezetése a jelentős költségvonzat miatt rövid távon nem megvalósítható. Többközműves (multi-utility) telepítéssel az installációs és működtetési költségek potenciálisan szétteríthetők. Ennek vállalása az ágazat részéről azonban csak hosszú távon elképzelhető, az integrációs folyamat lezárulta után, egy fenntartható üzemeltetést, rekonstrukciót és fejlesztést biztosító szabályozási környezetben.

³⁶ Forrás: Az okos mérés lehetőségei Magyarországon – hatásvizsgálat a Magyar Energia Hivatal megbízásából (Force Motrice)

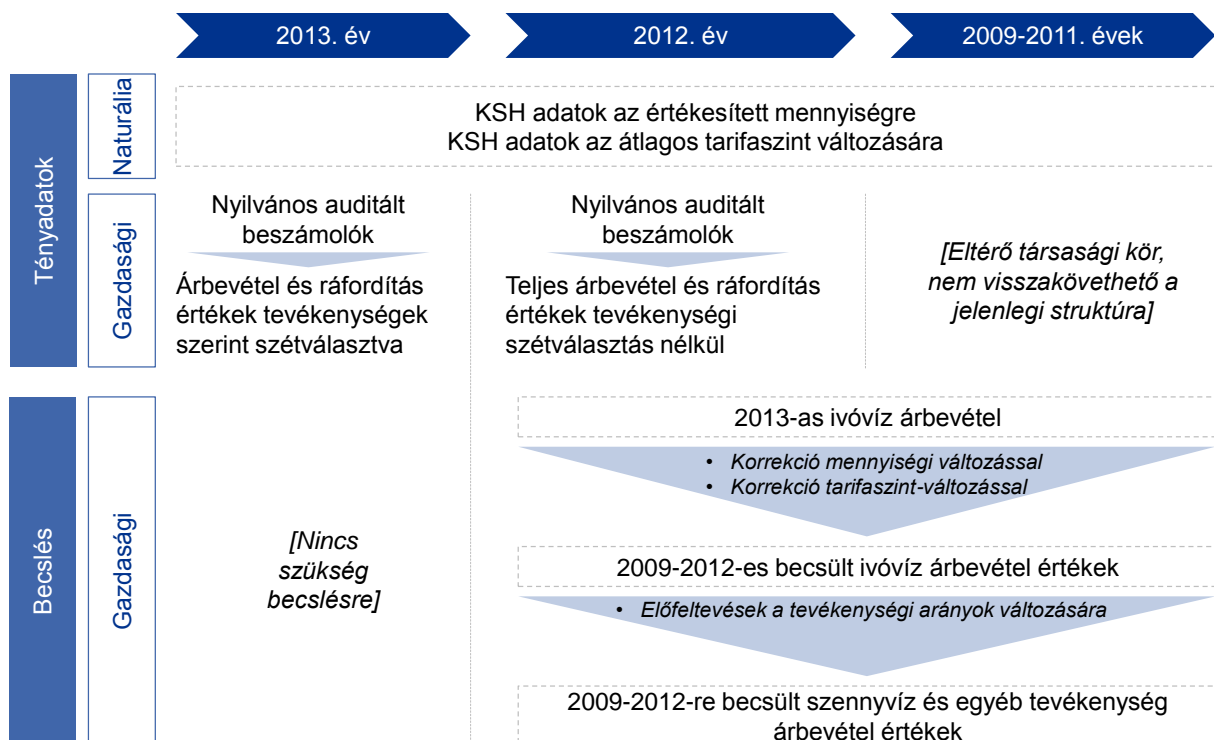
7. Mellékletek

1. Melléklet: Historikus árbevétel kalkulációjának módszertana

Az iparági szerkezet átalakulása és az integrációs folyamat során átalakuló szolgáltatói kör változása miatt a historikus iparági tényadatok alakulása nem követhető vissza teljes pontossággal. A tanulmányban szereplő 2012 előtti összértékek, valamint a 2013 előtti tevékenységek szerinti bontások ezért a KSH, valamint a MaVíz adataira épülő becslések az alábbiak szerint:

1. Kiindulási pontként a 2013-as ivóvízellátási iparági árbevétel adatot vettük a számviteli szétválasztás szerint készült auditált beszámolókból.
2. A KSH ivóvíz-fogyasztási mennyiségéből és a lakossági ivóvíz-fogyasztási tarifaszintből kalkuláltuk a 2009-2012. évekre vonatkozó ivóvízellátási árbevétel értékeket.
3. A 2012. év értékeit az alábbiak szerint számoltuk:
 - Teljes árbevétel: auditált eredménykimutatások alapján összegezve
 - Egyéb tevékenység árbevétele: a MaVíz adatai alapján a teljes árbevétel 10 %-a
 - Szennyvízelvezetés árbevétele: a fentiek alapján maradékelven számolva
4. A 2009-2011. évek értékeit az alábbiak szerint számoltuk:
 - A szennyvízhálózat fejlesztése miatt a teljes ágazati árbevételben belül az ivóvízellátás árbevételének aránya folyamatosan csökken, a szennyvízelvezetésé folyamatosan nő.
 - 2009 és 2011 között: évi 0,5 százalékpontos változás
 - 2011 és 2012 között: 1 százalékpontos változás
 - Egyéb tevékenység árbevételének aránya a MaVíz adatai alapján 2009-2011-ben állandó: 10 %.

50. ábra: Árbevétel kalkulációjának módszertana

2. Melléklet: Fix és változó költségek megállapításának módszertana

A fix és változó költségek arányának megállapításakor a társaságok forgalmi költség típusú felosztásában használt költségelemek az alábbiak szerint lettek besorolva fix, részben fix, valamint változó költség kategóriákba.

FIX KÖLTSÉGEK

Közvetlen személyi jellegű ráfordítások: Fix költségként szerepelnek a közvetlen személyi jellegű ráfordítások, hiszen a rendszerek üzemeltetése (szennyvíztelepek működtetése, hálózat mosatása, stb.) a kihasználtságuktól, azaz a szolgáltatott mennyiségtől függetlenül ugyanakkora munkaerőt kíván.

Javítás, karbantartás: A hálózaton, a telepeken és egyéb eszközökön végzett javításokat, karbantartásokat a szolgáltatott mennyiség csökkenése esetén is el kell végezni, ezek szükségessége és esedékessége az eszközök állapotától és a vonatkozó előírásoktól függ.

Értékcsökkenés: Az elszámolt amortizáció az eszközérték és a leírási kulcsok függvénye, ezért értéke nem függ a szolgáltatott mennyiségtől.

Bérelti díj: A díj irányadó módon a bérelt eszközök után elszámolt amortizáció mértékével megegyező, ezért értéke nem függ a szolgáltatott mennyiségtől.

Belső és egyéb szolgáltatások: Ebbe a kategóriába a MEKH felügyeleti díj, bankköltség, pénzügyi díjak és jutalékok tartoznak, értéke így nem függ a szolgáltatott mennyiségtől.

ASTÉ: Az aktivált saját teljesítmények értéke a beruházások mértékétől függ, nem a szolgáltatott mennyiségtől.

ELÁBÉ: A távhő cégek részére értékesített víz nem az ivóvízfogyasztástól, hanem a fűtési igényektől függ.

Közvetett költségek: A nem közvetlen, értékesítéssel, központi igazgatással összefüggő és egyéb általános közvetett költségek jellegüknél fogva nem a szolgáltatott mennyiségtől függenek. Ezek a tételek a társaságok működését biztosító feltételek fenntartásához kapcsolódó költségelemek, nem kapcsolódnak közvetlenül a szolgáltatás biztosításához, így nem tekinthetők változó költségnek.

Közműadó: Az adó alapja az üzemeltetett vezeték hossza, így értéke fix, nem függ a szolgáltatott mennyiségtől.

Szennyvízbírság: A bírságot nem a szennyvíz mennyisége, hanem a határértékeket meghaladó szennyező anyagok össz mennyisége alapján kell fizetni, így a bírság nem függ a számlázott mennyiségtől.

RÉSZBEN FIX, RÉSZBEN VÁLTOZÓ KÖLTSÉGEK

Közvetlen anyagköltség: 95%-ban fix költség a közvetlen anyagköltség, a javítások, karbantartások járulékos költségei ugyanis nem függenek a szolgáltatott mennyiségtől. Az ebbe a kategóriába tartozó technológiai vegyszer költsége miatt azonban 5%-ban változóknak tekinthető a költségnem.

Technológiai villamos energia költsége: A vízművek illetve szennyvíztelepek működtetéséhez szükséges technológiai villamos energia költsége 90%-ban fix, ugyanis a szolgáltatott mennyiségtől csak egyes tevékenységek (pl. szivattyúzás) energiaigénye függ, a telepek működtetéséhez szükséges energiaigény nem változik.

Igénybe vett szolgáltatások: 90%-ban fix az igénybe vett szolgáltatások mértéke, a szolgáltatott mennyiségtől ugyanis csak kisebb mértékben függ a költségnem értéke.

Összetett közvetlen költségek: 95%-ban állandóak az összetett közvetlen költségek, mértékük ugyanis a közművek üzemeltetéséhez kapcsolódóan közel azonos, nem függnék a szolgáltatott mennyiségtől.

Egyéb ráfordítások: Az egyéb ráfordításoknak a közműadóval, szennyvízbírsággal és környezetterhelési díjjal csökkentett része 60%-ban fix költség, hiszen a tételek jelentős része (pl. értékvesztés, árbevétel-arányos adók) a szolgáltatott mennyiségtől függően változnak.

VÁLTOZÓ KÖLTSÉGEK

Vásárolt víz költsége: A vásárolt víz költsége tisztán változó költség, hiszen mértéke egyenes arányban követi az értékesített ivóvíz mennyiségének változását.

Környezetterhelési díj: A környezetterhelési díjat a felszíni vízbe bocsátott tisztított szennyvíz után kell fizetni a tisztítás után még jelenlévő szennyezőanyagok mennyisége után. A díj tehát a számlázott szennyvíz mennyiségével arányos, így változó költségnek számít.

8. Felelősség korlátozása

A tanulmányban megjelölt információk tájékoztató jellegűek, és nem vonatkoznak valamely meghatározott természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiség nélküli szervezet körülményeire. A KPMG ugyan törekszik pontos és időszerű információkat közölni, ennek ellenére nem vállal felelősséget a közölt információk jelenlegi vagy jövőbeli hatályosságáért. A KPMG nem vállal felelősséget az olyan tevékenységből eredő károkért, amelyek az itt közölt információk felhasználásából erednek, és nélkülözik társaságunknak az adott esetre vonatkozó teljes körű vizsgálatát és az azon alapuló megfelelő szaktanácsadást.

A KPMG által adott szakmai véleményre, helyzetelemzésre, előzetes véleményezésre, illetve az általa tett következtetésekre, előállított adatokra hivatkozni a KPMG szerzői minőségének megjelölése mellett lehetséges, oly módon, hogy annak teljessége, eredeti értelme és szöveggörnyezete torzulásmentesen biztosított legyen.

A KPMG nem visel felelősséget az előzetes egyetértése nélkül eszközölt formai vagy tartalmi változtatásért, amely annak következménye, hogy a MaVíz a tanulmány tartalmából, illetve szövegéből kiragad, módosít, szöveggörnyezetén változtat, azt ilyen módon közzéteszi vagy arra ilyen módon hivatkozik.

Tekintettel arra, hogy a KPMG által elkészített anyagok kutatásokon, elemzéseken, jelentéseken, értékeléseken, ajánlásokon vagy egyéb tanácsadói szolgáltatásokon alapulnak, az ezek alapján meghozott döntések és jövőbeli eljárások, cselekvések a MaVíz kizárólagos felelősségi körébe tartoznak.

